

Et annerledes foreldreskap:

Om skam og verdighet

Narrativer i media om familier til barn med
nedsatt funksjonsevne

Mona M. F. Belsnes

Hovedoppgave ved Psykologisk institutt
Profesjonsstudiet i psykologi

UNIVERSITETET I OSLO

Oktober 2013

Et annerledes foreldreskap:

Om skam og verdighet

- Narrativer i media om familier til barn med nedsatt funksjonsevne

© Mona M. F. Belsnes

2013

Et annerledes foreldreskap:

Om skam og verdighet

- Narrativer i media om familier til barn med nedsatt funksjonsevne

Mona M. F. Belsnes

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: CopyCat

Sammendrag

Forfatter: Mona M. F. Belsnes

Tittel: Et annerledes foreldreskap: Om skam og verdighet

Narrativer i media om familier til barn med nedsatt funksjonsevne

Hovedveileder: Ole Jacob Madsen

Biveileder: Hilde Eileen Nafstad

Studien omhandler fortellinger i media om foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Et sentralt mål har vært å undersøke disse fortellingenes forbindelse til selvforståelse og identitet. Jeg har undersøkt fortellinger i norske dagsaviser i lys av narrativ analyse og kritisk diskursanalyse. Studien er et selvstendig prosjekt, der jeg har samlet inn data på egenhånd. I sum varierer innholdet i artiklene mellom ulike tema, men økonomiske forhold, kamp og tap av tjenester er et svært gjennomgående tema på tvers av sjanger og intervjuobjekt. Også kronikker og leserinnlegg om abort, fosterdiagnostikk og menneskeverd står sentralt. Sett under ett viser utvalget at fortellingene kan plasseres på en skala der omtale av enkeltpersoner eller familieintervjuer utgjør den ene ytterligheten, til tekster som omtaler familiene som en ensartet gruppe. I tillegg skiller fremstillingene seg i forhold til nivå av muligheter og innflytelse mot nivå av utenforskap og passivitet.

Resultatene viser at den offentlige debatten relatert til familier til barn med nedsatt funksjonsevne gjennom media er preget av flere typer av diskursiv praksis, men der særlig en stereotyp diskurs og økonomisk diskurs preger mediefremstillingene. Diskursen er også preget av en menneskeverd diskurs. De ulike diskursene gjenfinnes på tvers av ulike sjangere innen media og på tvers av intervjuobjekter, og gir ulike utlegninger om aspekter ved livet til familier til barn med nedsatt funksjonsevne. Resultatene viser også den nære forbindelsen som diskursiv praksis har i forhold til psykologiske mekanismer som selvforståelse og identitet. Implikasjoner videre av disse funnene er en økt bevisstgjøring rundt medieteksters forbindelser og interaksjoner for individuelle familier, medias praksis og sosial praksis i samfunnet.

Forord

Spørsmål knyttet til ulike former for foreldreskap har engasjert meg lenge. Det samme gjelder fortellinger om foreldreskap i media, som er en viktig premissleverandør. Daglig kan vi lese om ulike forhold knyttet til utøvelsen av foreldrerollen, alt fra glossy designerhjem med barn som tekkelige ”accessoires”, til alvorlige og vanskelige livsforhold, der barnet har nedsatt funksjonsnedsettelse eller spesielle behov. Gjennom kronikker, leserinnlegg, intervjuer på TV eller avis, diskusjoner på blogger osv., får vi innblikk i liv fylt av sorger og gleder. Både ubevisst og bevisst påvirkes vi av det vi leser om. Det er mange årsaker til funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom, likevel gir mange uttrykk for å ha like erfaringer med samfunnet og media. Dessuten deles historiene ikke bare med den nærmeste krets, men med ”hele” Norge. Dette har implikasjoner for den politiske arenaen, offentlig meningsytring, foreldrerollen generelt, og foreldre til barn med spesielle behov, spesielt. Hvilke implikasjoner kan dette ha for deres identitet, selvforståelse og foreldrerolle?

Jeg har hentet forforståelse og inspirasjon fra foreldrerollen, bakgrunn fra mediebransjen og fra møter mellom mennesker gjennom studiet, og som til sist brakte meg til dette temaet for hovedoppgaven. Medieanalysen er et selvstendig prosjekt utført og gjennomført av meg, og har gitt meg mulighet til å kunne fordype meg i et spennende fag- og krysningsfelt mellom psykologi og media, mellom individ og samfunn, og verdier.

Takk til biveileder Hilde E. Nafstad og hovedveileder Ole Jacob Madsen for at dere tok imot temaet med åpne armer og har kommet med positive og konstruktive tilbakemeldinger underveis. Deres integrering og fremheving av individet i en større samfunnsmessig kontekst har gitt meg en dypere forståelse av psykologifaget som sådan. Jeg vil også rette en takk til foreldre og andre som har latt seg intervjuer eller uttalt seg i media. For deres meninger og ønsker på den offentlige arenaen - på veien mot hvilket samfunn vi vil ha.

En spesiell takk til min kjære familie, for alt vi får til sammen og betyr for hverandre!

Oslo, oktober 2013

Mona M. F. Belsnes

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Medienes dagsordenfunksjon	3
1.2	Sentrale begreper	6
1.3	Annerledeshet	7
1.4	Hvem er foreldrene til barn med nedsatt funksjonsevne?	8
1.5	Hovedmål.....	10
1.6	Forskningsspørsmål	11
2	Tidligere forskning	12
2.1	Forståelse av funksjonshemming.....	13
2.2	Foreldreskap	15
2.3	Medieforskning.....	17
3	Teoretiske perspektiv	20
3.1	Normalitet og stigma	20
3.2	Teori om sosial identitet og narrativ identitet.....	21
3.2.1	Selvet.....	21
3.2.2	Sosial identitetsteori og selv - kategorisering	22
3.2.3	Personlige narrativer - Livshistorier.....	23
3.2.4	Identitet som funksjonshemmet?.....	24
4	Metode.....	26
4.1	Design og utvalg.....	26
4.1.1	Diskursanalyse og narrativ analyse	27
4.1.2	Om ord.....	29
4.1.3	Etikk	31
4.1.4	Validitet og reliabilitet	31
4.1.5	Vitenskapsfilosofisk posisjon.....	32
5	Resultater.....	33
5.1.1	Myter og medlidenhet	35
5.1.2	Flere fasetter ved livet	35
5.1.3	Enkeltfamiliers kamp for ressurser	36
5.1.4	Mindre omtaler/notiser	36
5.1.5	Kronikker	36

5.1.6	Kurs	37
5.1.7	Eksperter og sorteringsdebatt	38
5.1.8	Adopsjon	38
5.1.9	Språk og ord som lugger	38
6	Diskusjon.....	40
6.1	Mediefortellinger om kamp, skam og verdighet	40
6.1.1	”Courtesy stigma”	40
6.2	Identitet - fra helt til byrde?	42
6.2.1	Kamp	42
6.2.2	“Ikke helt A4”	43
6.2.3	Nye ansikter, samme plot?	45
6.2.4	Heroisk forståelsesramme	47
6.2.5	Språket som sosial handling. Avstand og nærhet.....	48
6.2.6	Bånd til det narrative	50
6.3	Det usynlige barnet	51
6.3.1	“Når familien går ut, mangler alltid det tredje barnet”	51
6.3.2	Økonomisk byrde	54
6.3.3	Den forbudte sorgen	55
6.4	Menneskeverd.....	57
6.5	Stolthet.....	60
6.5.1	Aktør i eget liv.....	60
6.6	Diskursiv praksis, samfunn og ideologier	63
6.6.1	Mediefortellingene og diskursiv praksis	64
6.6.2	Ideologier	66
7	Avslutning	68
7.1	Resultater i lys av problemstillingen	68
	Referanser.....	71
	Vedlegg	81

1 Innledning

”We parents of children with disabilities get a lot of “you are so wonderful as parents taking care of Scott/Heather (you supply the name). I don’t see how you do it all ... working, doing all the stuff for your child, and keeping a home. I know I could never do it“ (Ordinary Families, Special Children, Seligman & Darling, 2007, p. vii).

Foreldrerollen har skiftet ham i tråd med endrede samfunnskrav og kulturelle strømninger. Mange har private og offentlige meninger om hva foreldrerollen innebærer, og hvilke forventninger som stilles kommer stadig oftere til syne i media. Media er samfunnets offentlige samtalearena (Brurås, 2010). Gjennom kronikker, leserinnlegg og ulike reportasjer formidles det meninger, følelser og innblikk i liv fylt av sorger og gleder. Interessen for foreldreskap og rolle er økende, sett gjennom stadige reportasjer både i dagsaviser og i ukepressen. Det er grunn til å anta at dette økte fokuset påvirker leserne, både på det bevisste og det ubevisste plan, ikke minst gjennom ubevisste psykologiske sammenligningsprosesser. *Alle vil være unike, men ingen vil være annerledes.*

Verdens helseorganisasjon (2011) skriver i sin *World Report on Disability* at funksjonshemming eller nedsatt funksjonsevne er en del av det å være menneske. De fleste av oss vil oppleve å ha nedsatt funksjonsevne enten midlertidig eller permanent på et stadium i livet (WHO, 2011; Balter, 1999). Eller så kjenner vi noen i familien, i venneflokken eller som bekjente. Vi får også innblikk i ulike menneskers og familiers liv gjennom media, der leserne får ta del i sorger og gleder. Media er en svært viktig kilde til å vise oss maktdefinisjoner, hva som betegnes som problemer og hvordan disse skal oppfattes (Brurås, 2010). Enhver epoke har også forholdt seg ulikt i forhold til moralsk og politisk forståelse og praksis relatert til funksjonshemming (Tøssebro, 2010). Det berører på sett og vis oss alle, i en eller annen form, og derfor bør ingen av oss være passive i forhold til denne tematikken. Ved å undersøke mediefremstillinger av mennesker og familier med nedsatt funksjonsevne, kan vi få en dypere forståelse av prosesser relatert til hvordan sosiale problemer konstrueres og de følger det kan få i forhold til den oppfattelse man har av seg selv og andre i samfunnet. På verdensbasis estimeres det at 93 millioner barn mellom 0-14 år har moderat til alvorlig funksjonshemming, tilsvarende 5,1 % av alle barn i denne aldersgruppen, og 13 millioner, 0,7 % av alle barn å ha mer alvorlige vansker (WHO (2011) viser til tall fra rapporten *Global Burden of Disease*).

UNICEF har anslått at det kan dreie seg om så mange som 150 millioner barn under 18 år med funksjonshemming. Prevalenstillene vil variere ut i fra land, studie og målemetode. Ved årsskiftet bodde det 1.109.000 barn i alderen 0 til 17 år i privathusholdninger i Norge (SSB, 1.1.2013). Mange av disse familiene har omsorg for et barn som har nedsatt funksjonsevne. De utgjør en stor og sammensatt gruppe, der alvorlighetsgrad, behov for og ønske om hjelp er forskjellig. De møter sin familiesituasjon på ulike måter, farget av individuelle egenskaper og forutsetninger, ressurser, erfaringer og personlige overbevisninger. Men de har noe til felles ved at de alle har et barn med nedsatt funksjonsevne. Og de møter også noen felles utfordringer i forhold til utøvelsen av omsorgsrollen, egenhelse og selvstendige plass i samfunnet for seg selv og sine barn.

Ifølge tall fra Helsedirektoratet (2009) kan opptil 10 prosent av alle barn ha behov for bistand til habilitering på kommunalt nivå i kortere eller lengre tid¹. For spesialisthelsetjenesten og bruk av tjenester fra habiliteringstjenesten for barn og unge (HABU) er tallet rundt 2 - 2, 5 prosent. Med en barnebefolkning på 1.109.000 ved årsskiftet, utgjør det mellom ca. 22.000 til 27.000 barn og unge på landsbasis. I Oslo er det anslått at mellom 2 til 3 prosent av barna kan ha store og alvorlige funksjonsnedsettelse, og 3 til 8 prosent kan ha mindre alvorlige og komplekse funksjonsnedsettelse (Helse- og velferdsetaten, 2010). Mennesker med utviklingshemming har nedsatt funksjonsevne i varierende grad på ett eller flere områder i livet, men nedsatt funksjonsevne i seg selv innebærer ikke nødvendigvis noen funksjonshemming. De kan bære med seg en utviklingsmessig sårbarhet, men sårbarhet er ikke skjebne (Thetzchner, 2008). Det er ikke mulig å gi noe eksakt tall på antall familier som har barn med nedsatt funksjonsevne, da tallene vil kunne øke eller minske avhengig av hvilke definisjoner og avgrensninger som legges til grunn, og hvorvidt en tar i bruk en administrativ definisjon² fremfor subjektive vurderinger som grunnlag. En administrativ tilnærming vil eksempelvis ta i bruk økonomiske stønadsordninger som grunn- og hjelpestønad som grunnlag for å identifisere familier med barn med nedsatt funksjonsevne, altså en relativt snever avgrensning av funksjonshemming. Nå er det heller ikke alle familier med slike

---

¹ Tall hentet fra Handlingsplan- Habilitering av barn og unge. IS -1692

² Det deles hovedsakelig inn i 5 ulike kategorier av funksjonshemming eller nedsatt funksjonsevne. Disse er; subjektive, administrative, funksjonelle, relasjonelle og sosiale definisjoner. Ulike operasjonelle definisjoner fanger inn forskjellige grupper av personer med nedsatt funksjonsevne, der de kan være mer eller mindre overlappende avhengig av hvilken definisjon man benytter. Forskjellen minsker ved større alvorlighetsgrad (Grönvik, 2007). Grönvik (2007, 2009) peker på hvor vanskelig det er å komme frem til en enhetlig definisjon av funksjonsnedsettelse eller funksjonshemming. Videre produseres kartlegginger og statistikk med bakgrunn i ulike formål. Også den tidligere Helse- og velferdsetaten i Oslo kommune presiserer dette i sin rapport "Familier med barn med nedsatt funksjonsevne i Oslo" fra 2010.

omsorgsoppgaver som mottar slike stønader. Tallet favner ikke over alle familier som etter en mer subjektiv vurdering vil kunne kategoriseres som en familie med et barn med nedsatt funksjonsevne. Det er derfor knyttet stor variasjon og kompleksitet til begrepet.

Foreldreskap omhandler omsorg og oppdragelse. Å bli forelder innebærer en overgang for alle, der ulike rolleforventninger og praktisering av foreldreskapet vil kunne settes på prøve. Ulike funksjonshemminger eller der barnet er syk ved fødsel innebærer gjerne ekstra utfordringer for foreldrene. Mediefortellinger om foreldreskap utspiller seg i ulike medier. I lys av medias betydelige påvirkningskraft er det derfor et betimelig spørsmål om foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne lar seg påvirke ytterligere, være seg i positiv eller negativ retning. Denne studien søker å relatere slike psykologiske mekanismer i en bredere sosiokulturell ramme. På den måten vil en kunne se strømninger i samfunnet på et mer overordnet plan, der eksistensielt alvor, verdier og felleskap er sentrale begreper. Vår behandling og fremstilling av mennesker med nedsatt funksjonsevne og/eller utviklingshemming sier noe om et samfunns menneskesyn. Psykologisk kunnskap knyttet til dette temaet vil kunne være et fruktbart tilskudd til forskning rundt mediefremstillinger og foreldreskap til barn med nedsatt funksjonsevne.

1.1 Medienes dagsordenfunksjon

Årsakene til funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom er mangfoldige. Erfaringer og historier i media deles ikke bare med den nærmeste krets, men med ”hele” Norge. Dette har implikasjoner for den politiske arenaen, offentlig meningsytring, foreldrerollen generelt, og foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, spesielt. En av de beste måtene å sikre barn og unge med funksjonshemninger gode oppvekstvilkår, er å sørge for at familien får tilfredsstillende og forutsigbare rammer for sitt familieliv. Vel så viktig er det verdisyn som gjenspeiles gjennom hverdagsliv i forhold til jobb, fritidsaktiviteter og sosial støtte, deriblant gjennom media. Offentlige debatter og meningsytringer rundt funksjonsnedsettelse griper ikke bare inn på individuelt plan, men sier noe om rettigheter, kultur og struktur i et samfunn med hensyn til hvordan man omtaler, ser på og forholder seg til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og deres familier.

Ytringsfrihet er grunnleggende i norsk mediepolitikk. Media påvirker interessen for samfunnsspørsmål og demokratisk samfunnsdeltagelse, og er en av de største offentlige

arenaene for meningsutveksling (Brurås, 2010). Pressen har betydning som kulturprodusent, altså aktør, og vi interagerer med medier i økende omfang. Mutz (1998) betoner hvordan vi baserer oss på medias ekspertise når vi skal bedømme forhold utenfor vår personlige erfaringsverden. Ifølge Mutz (1998, s. 62) viser forskning til konsistente funn relatert til medias rolle i å forme kollektive erfaringer og opinion. Vi taler om individuelle medieerfaringer og et samfunns kollektive kommunikasjonserfaringer (Gentikow, 2005). Pressen bidrar også som kunnskapsspreder og overvåker, og har i så måte et samfunnsoppdrag (Brurås, 2010), noe som også utgjør grunnlaget for yrkets frihet og autoritet. Gjennom språket deler vi en felles forståelse som igjen gir individuell mening. Shore, referert i Gentikow (2005, s. 150) er opptatt av mentale modeller og skjemaer som styrende for kulturelle orienterings- og erkjennelsesprosesser, og relaterer disse til medieproduksjon – og medieresepsjon. Medietekster er artefakter som kan forstås som kulturelle modeller av verden. Balter (1999) peker på at media er samfunnets kulturelle stemme. Representasjoner i media reflekterer ikke bare verden, men konstruerer også gjennom nyskaping og gjenskaping, påvirkning av holdninger og atferd (Ljuslinder, 2002). Fairclough (2003, s. 85) påpeker at nyhetsproduksjon ikke dreier seg om ren rapportering, men er en høyst fortolkende og konstruktiv prosess der journalisten står for selektive valg underveis. Mediemottagere bruker også mediediskurser som ressurser i fortolkningen, samtidig som de ikke aksepterer dem passivt (Jørgensen og Phillips, 1999). Også folks generelle oppfatninger rundt psykiske lidelser og vold kommer fra media (Philo, 1999), og ny informasjon kan enten forsterke eller svekke eksisterende kunnskap, mediert gjennom erfaring. Ifølge Philo (1999) vil en god journalist lete etter informasjon som ikke bygger opp om falske stereotypier, men utvikle alternative og kritiske beretninger. Det handler ikke bare om hva vi skal tenke, men *hvilke spørsmål vi skal tenke noe om* (McCombs & Shaw, 1976; Ghersetti, 2007). Det innebærer at medienes skildringer påvirker oppfatningen om foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, samt hvordan foreldre ser på seg selv. Medias gjennomslagskraft må derfor ikke underslås.

Hvordan marginaliserte grupper presenteres er et viktig område for medier å befatte seg med. Balter (1999) viser til at måten media portretter ulikheter på, reflekterer dominerende holdninger og fordommer. Det er i tråd med Nelson (2000), som peker på at media har vært medvirkende i det amerikanske samfunnet, på godt og vondt, i forhold til identitetsformasjon blant mennesker med funksjonshemming. Dette har skjedd gjennom ulike perspektiv og stadier, i lys av rettighetsarbeid og samfunnsutviklingen for øvrig. Gjennom FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne har de nordiske landene forpliktet seg

til å sikre nyansert fremstilling i media for denne gruppen. Norge ratifiserte konvensjonen 3.juni 2013. Balter (1999, s. 148) peker på at usynliggjøringen av visse grupper i media, samtidig er et uttrykk for deres status. Det er også en form for diskriminering. I media er mennesker med nedsatt funksjonsevne underrepresentert. Det er ikke noe entydig svar på hvordan de blir fremstilt. Likevel preges fremstillingene av enkelte gjentagende stereotypier, som superhelter eller offer (Ljuslinder, 2002; Grip, 2008; Zhang & Haller, 2013). Dette er relativt likt over hele Norden (Grip, 2008). De kan være eksplisitte eller implisitte.

Stereotypier som spiller på medlidenhet og ynkelighet er de vanligste, mens personen fremstilt som en byrde oftest er et uuttalt tema i historiene (Pointon, 1999). Disse typiske bildene skyldes ikke bare journalister og media. Eksempelvis er de synlige selv i forbindelse med innsamling til veldedige organisasjoner. Slik gjenskapes og forsterkes eksisterende holdninger til gruppen innad i samfunnet og blant individers syn på seg selv og andre. Dette står i skarp kontrast til målet om å øke oppmerksomhet og forståelse om funksjonshemning i samfunnet, som også er et av de viktigste målene i *World Report on Disability* (WHO, 2011).

Enhver journalistisk sak blir vinklet, et bestemt perspektiv på saken blir valgt for å presentere en sak så tydelig som mulig (Brurås, 2010). Det er en betingelse for en god historie. Begrepet spissing har en tilgrensende, men likevel forskjellig betydning, og innebærer at sannhetsgehalten kan svekkes på grunn av overforenkling og popularisering (Brurås, 2010). Ofte er forskjeller mer enn likheter mer interessant, med polarisering som et fremtredende trekk. Stereotypiene er karakterisert av overdrevne karakteristika, og det skapes en identitetskategori som består av personer som deler de samme kjennetegnene (Ljuslinder, 2002; Eide, 2012). Stereotypier per se er en naturlig konsekvens av menneskers behov for kategorisering og klassifisering for å tilordne verden (Allport, 1954, s.20; Augoustinos & Walker, 1995; Balter, 1999). Bruk av stereotypier kan styrke gruppeidentifikasjon og tilhørighet (Balter, 1999). Problemet oppstår i det øyeblikk stereotypienes innhold innebærer diskriminering, negative vurderinger og ladet innhold. Full deltagelse i samfunnet vanskeliggjøres når negative mediebilder opprettholder stigma. Meninger og historier gjennom avisartikler har en annen form og konsekvens for de som omtales enn på den private arenaen. Media skaper videre en historie, også kalt narrativ, om foreldrene, men også andre aktører ytrer seg om deres situasjon, eksempelvis i politisk øyemed. Samtidig er det interessant og relevant å se på hvordan foresatte selv velger å bruke media til å fremstille sine egne historier gjennom media.

1.2 Sentrale begreper

Funksjonshemming har tradisjonelt blitt sett på som en egenskap ved individet, der det er funksjonelle begrensninger i forhold til bevegelse, syn, hørsel o.l. eller underliggende patologi (Molden, Wendelborg og Tøssebro, 2009; Grönvik, 2009). Temaet hører inn under en såkalt medisinsk forståelse. Men det har vært en endring i synet på funksjonshemming, der en har beveget seg fra den medisinske mer mot en sosial forståelse, der en legger vekt på de menneskeskapte omgivelsenes betydning for tilpasning, fungering og forestillinger om normalitet (Tøssebro, 2004, 2010; Molden et al., 2009). De viser til tanken om at en ikke kan se på funksjonshemming som enten medisinsk eller sosialt skapt, men gi begge en balansert plass. De viser til at norsk politikk har lagt seg i en mellomposisjon, der funksjonshemming er noe som oppstår i interaksjon mellom individets funksjon og helsetilstand samt kontekstuelle omgivelser og krav, både personlige og miljømessige. Dette illustreres gjennom den såkalte gap-modellen, som beskriver misforholdet mellom individuell funksjonell kapasitet og krav til funksjon (Tøssebro, 2004, 2010).

Politiske modeller har vært styrende for utforming og tiltak, der utviklingen har gått mer fra segregering og særordninger til en større vekt på integrerings- og normaliseringstankegang. Over tid har en nærmet seg relasjonell eller sosial definisjon av funksjonshemming, da mange av hindringene funksjonshemmede møter er samfunnsskapte (WHO, 2011; Molden et al., 2009). Ulike barrierer er med på å opprettholde diskriminering og hindre inkludering på en rekke arenaer som skole, fritidsaktiviteter og yrkesdeltagelse. Negative holdninger og mangelfull kunnskap er eksempel på miljømessige barrierer. Årsaker og mekanismer samt typer og grad av funksjonshemming er også utallige, likevel beskrives og oppfattes mennesker med en form for funksjonshemming som en relativt homogen gruppe, med enkelte stereotypiske kategoriseringer av ”klassiske” grupper som ”rullestolbrukere”, ”blinde” og ”døve” (WHO, 2011). Å avgrense noen til en gruppe er vanskeligere når det relateres til ulike ulemper eller fordeler med det å tilhøre gruppa (Balter, 1999). Mange vil ikke kjenne seg igjen. Begrepet ”nedsatt funksjonsevne” er mer i pakt med en medisinsk forståelse, mens ”funksjonshemmende forhold” viser til gapet eller misforholdet mellom individ og miljø for en person med nedsatt funksjonsevne. Videre viser begrepet funksjonshemmet til personer som får sin livsførsel vesentlig begrenset på grunn av dette gapet eller misforholdet (Molden et al., 2009). Disse begrepene er derfor ikke to synonyme begreper. Men de brukes vekselvis om hverandre i dagligtale, forskning og i media. Begrepene vil derfor også benyttes i denne

oppgaven. Begrepet ”særskilte behov” er også inkludert, da det ofte brukes i forbindelse med rettigheter og plikter i barnehage- og skolesammenheng. Ifølge Morken (2012, s.155) oppfatter folk termen som mindre belastende, men den er samtidig mer uklar og omfattende. Bruken av slike kategoriseringer i oppgaven kan dog oppleves som et paradoks, i kraft at den nettopp problematiserer omfang og negativ påvirkning som følge av kategoriseringer. Valget begrunnes i språklig gjenkjennelse og relevans i dagligtalen og annen forskning.

1.3 Annerledeshet

Hvordan vi oppfatter og forstår helsebegrepet og hva som skiller seg ut som ”annerledes”, er nært knyttet til identitet- og normalitetstankegang i samfunnet til enhver tid. Det er i så måte en sosial størrelse, definert av en sosial gruppe. Hva som er ”normalt” sosialt liv vil variere fra gruppe til gruppe. Viktigste determinant for normalisering er ifølge Seligman og Darling (2007), ikke barnets funksjonshemming eller foreldrenes mestringsevne, men tilgjengelighet på ulik støtte fra samfunnet, for eksempel medisinske tjenester, utstyr, støtte fra venner og familie, transport, avlastning og skole. Ulike profesjonsgrupper er rådende premissleverandører for hva som oppfattes som normalt (Haugen, Hedlund & Wendelborg, 2012). Majoritetsbefolkningens mønster og verdisyn er det rådende, og inkluderer lite rom for menneskelig mangfold og uttrykksform (Eide, 2012; Ljuslinder, 2002). Underliggende normer og holdninger som gjennomsyrrer samfunnet vil også prege forståelsen og innholdet av annerledeshet. Avviksklassifisering er ikke entydig og absolutt, men relativ i samsvar med kultur og samfunn (Morken, 2012). For mennesker som på en eller annen måte skiller seg ut fra normen eller tilhører familier som lever annerledes, slik som familier som har barn med nedsatt funksjonsevne, vil dette kunne prege deres identitetsdannelse og opplevelse av mestring av tilværelsen (Todd & Jones, 2003; Berg, 2012a; Gundersen, 2012). Haugen et al. (2012) peker på at det også kan påvirke helsa negativt gjennom at en føler seg spesiell eller avvikende. Men det kan også virke positivt gjennom å dele håp og mot, og se mening i å dele fellesskap med andre som har samme følelse av annerledeshet som familie. Også søsken kan oppleve dette, selv om forholdet mellom søsken med og uten særskilte behov gjerne beskrives som søskenforhold flest. Noen familier bekymrer seg over om de får gitt nok oppmerksomhet og tid til de andre barna i familien, skjerming for merbelastninger og et tilstrekkelig aktivt sosialt liv. Moyson og Roeyer (2012) sin kvalitative studie med unge søsken til barn med utviklingshemming viser at søskens egne narrativer skiller seg både i tema - og i omfang fra

foreldres perspektiv rundt hva som er livskvalitet for familien. Søsknene vektla eksempelvis domener som felles aktiviteter, felles forståelse, privat tid, aksept, sosial støtte og mestringsstrategier relatert til indre og ytre reaksjoner, hvilket har relevans for foreldrenes forståelse av barna, men også innhold i støttegrupper for søsken. Dellve, referert i Haugen et al. (2012) peker på at forskningen på feltet er sprikende, fordi søsken til en med funksjonsnedsettelse samtidig utvikler en utvidet omsorgskompetanse og evne til empati. Haugen et al. (2012) påpeker at dimensjonen avvik/normalitet og hvilke følger det gir for helse, er en viktig innfallsvinkel i forhold til forskning rundt familier med barn med funksjonsnedsettelse. Deres funn viser at foreldre befinner seg i hver sin ende av skalaen i forhold til denne dimensjonen. Noen familier velger å være en "vanlig" familie så langt som mulig, andre velger å anerkjenne det "uvanlige" i familien. Felles for familiene er de ulike begrensninger på hjemme- og yrkesliv som påvirker grad av deltakelse og overskudd. Normalitetstilpasningen blir i seg selv en merbelastning.

1.4 Hvem er foreldrene til barn med nedsatt funksjonsevne?

Foreldre er like forskjellige som de er unike individer. Men foreldrerollen impliserer likevel visse utfordringer, forventninger og oppgaver som er felles. Foreldre blir således en egen gruppe i samfunnet som innebærer rettigheter og plikter. Barn med nedsatt funksjonsevne fødes inn i alle slags familier (Seligman & Darling, 2007). Å bli forelder er en stor omveltning i et menneskes liv, og å få et barn med nedsatt funksjonsevne er for mange en kritisk hendelse som innebærer store praktiske, psykologiske og sosiale utfordringer. De begynner ikke familielivet med noen spesielle ferdigheter, de simpelthen "*do what has to be done*" (Seligman & Darling, 2007, s.vii). De færreste kjenner andre i lignende situasjon, og kan føle seg ensomme og annerledes selv, ved at de har fått et barn som er "annerledes" (Berg og Strøm, 2012a; Berg og Strøm, 2012b). Lundeby og Tøssebro (2008b) viser til at familiestrukturen hos familier til barn med funksjonshemming er relativt lik den i "typiske" familier. Familiene til barn med funksjonshemming var preget av litt færre søsken og en høyere andel var gift eller samboere, noe som tilbakeviser påstanden om at skilsmissesraten er større hos denne gruppen som motstridende internasjonale funn viser til. Type av funksjonshemming hadde ingen innflytelse på familiestrukturen. Resultater internasjonalt fra Wisconsin Longitudinal Study indikerer at foreldre til barn med utviklingshemming er "lik"

foreldre til barn uten funksjonsnedsettelse, hva angår utdanningsnivå, sivilstand, fysisk helse og psykisk velvære (Seltzer, Greenberg, Floyd, Pettee & Hong, 2001). Derimot viser studien til noe lavere sysselsettingsrate og lavere sosial deltakelse (Seltzer et al., 2001). Ifølge Wendelborg og Tøssebro (2009) viser en rekke internasjonale studier at foreldreskap til et barn med nedsatt funksjonsevne, kan utgjøre én risikofaktor blant flere for redusert helse. Dette foregår i et komplekst samspill, og kan ha effekt på psykisk helse, sykdom, familiefungering og sosial deprivasjon. Det er heller ikke funksjonshemming i seg selv som ser ut til å være prediktor for psykososiale- og helsemessige konsekvenser, men mer individuelt barnets atferd og omsorgsbehov, familiefungering og sosioøkonomiske status. De sosiale skillene er ikke like markante i det norske samfunnet, som i det engelske, slik Emerson (2003) sin studie blant mødre til barn med utviklingshemming indikerer. Men resultater fra norsk forskning (Wendelborg & Tøssebro, 2009) viser at det er systematiske forskjeller i egenhelse blant foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne og andre foreldre. Dette gjelder især for mødre til barn med nedsatt funksjonsevne, som kan oppleve større helsemessige belastninger enn øvrige mødre. Egenrapportering, registreringer av ulike helsetjenester, sykefravær samt tidligere brukt atferds- eller rehabiliteringspenger gjort i deres studie, underbygger funnene. Det samme bildet er ikke gjeldende for fedre til barn med nedsatt funksjonsevne (Wendelborg & Tøssebro, 2009). Resultatene fra Norge viser dermed til lignende funn som fra internasjonale studier (WHO, 2011; Murphy, Christian, Caplin & Young, 2006). Todd og Jones (2003) fant at en gruppe mødre til barn med utviklingshemming opplevde forholdet til hjelpeapparatet som problematisk, preget av konflikter, asymmetrisk makt og misbilligelse. Mødrene var likevel villige til å utfordre profesjonelle synspunkter om barna og deres behov, og satte sine egne til side. Todd og Jones (2003) fant at identiteten som mor ble den overordnede identitetskategorien, fordi den ble gjenstand for offentlig eksponering over tid. Todd og Jones uttrykker eksplisitt at de fant det overraskende at mødrenes relasjon til tjenesteapparatet utgjorde en så stor del av deres personlige narrativer og følelse av selv og identitet. Lundeby og Tøssebro (2008a) fant lignende resultater blant norske foreldre, der et felles gjennomgangstema var følelsen av ikke å bli hørt og at deres kunnskap ikke ble tatt på alvor av hjelpeapparat og skole. Det er også relativt sett høy yrkesdeltakelse blant mødre til barn med nedsatt funksjonsevne, men den er noe lavere enn for mødre flest (Lundeby, 2006). Yrkesaktiviteten ser ut til å øke etter hvert som barnet blir eldre, men da trolig mer deltid (Lundeby, 2006). Slike forskjeller er ikke funnet for fedre til barn med nedsatt funksjonsevne. Historisk sett har evnen til å forsørge seg gjennom arbeid, hatt stor

symbolverdi som tegn på normalitet og ytre bevis på å være en ”fullverdig” samfunnsborger (Förhammar, gjengitt i Ljuslinder, 2002). Yrkesdeltagelse er en normalitetsstrategi og viktig for selvfølelsen, men oppleves som utfordrende for mange foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, fordi mye tid går til møter og praktisk koordinering i hverdagen, i tillegg til utvidede omsorgsoppgaver (Haugen et al., 2012).

Foreldreskap har implikasjoner også på et gruppepsykologisk plan. Denne kategoriseringen vil kunne utvides eller snevres inn, ettersom hvem man sammenligner seg med. Eksempelvis vil foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne ofte bli omtalt som nettopp dette, ”*foreldre til barn med...*”, basert på at foreldrene i denne forbindelse har visse felles utfordringer. Men denne foreldregruppen er åpenbart like innbyrdes ulike som alle andre foreldre, og har ytterst ulike behov. Hvilken effekt en slik overordnet kategorisering har for selvforståelse og identitet er interessant, og vil kunne gi en følelse av felleskap med en gruppe eller følelse av ekskludering fra andre, alt ettersom: Der en mor og far først og fremst omtaler seg som mamma eller pappa. Ikke mamma eller pappa *til et barn med...* Dette leder videre til psykologiske prosesser som stigma, identitet og selvforståelse, og ikke minst kan det tenkes å påvirke utøvelsen av foreldrerollen hos den enkelte mor og far. Denne studien har foreldreperspektivet som utgangspunkt, og har studert språklige kategorier i media for å formidle kunnskap om narrativer om foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, slik de praktiseres i norsk dagligtale og kontekst.

1.5 Hovedmål

Undersøkelsen tar sikte på å skape en dypere forståelse av dominerende fortellinger om foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, og i neste ledd se disse i sammenheng med mekanismer som ligger til grunn for selvforståelse og identitetsprosesser hos de foresatte. Det har også implikasjoner for utøvelsen av foreldrerollen. Videre har det betydning for utvikling av eventuelle tilleggsvansker, samspillproblemer mellom foreldre og barn, mellom ektefeller og deres egen helse. Det er videre et mål at undersøkelsen kan bidra til en bevisstgjøring av hvordan en fremstiller ulike marginaliserte grupper i samfunnet. I så måte har det relevans sett i lys av demokratiske rettigheter og en offentlig debatt rundt fare for strukturell diskriminering. Det gjennomføres konkret en kvalitativ undersøkelse basert på diskursanalyse og narrativ tilnærming av et utvalg avisartikler i norsk dagspresse.

1.6 Forskningsspørsmål

Hovedoppgaven søker å undersøke hvordan foreldreskapet til foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne blir fremstilt i dagspressen. Hvilke bilder og narrativer er det som formidles og fortelles? Trer det frem noen medieskapte stereotypier? Er det forbundet med stigma? Hva sier mediespråket om menneskeverdets stilling? På hvilken måte kan dette ha betydning for utvikling av en positiv identitet?

Tidligere forskning har vist til at mennesker med nedsatt funksjonsevne ofte er utsatt for stigma og diskriminering (Ljuslinder, 2002; Eide 2012; Ghersetti 2007). Disse studiene peker mot noen generelle representasjoner og narrativer der personen blir satt i en offer eller helterolle i media (Ljuslinder, 2002; Eide 2012, Ghersetti, 2007). Det er interessant å undersøke hvorvidt dette er gjeldende for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Fremstilles foreldrene i stereotypiske vendinger, som ofre og helter? Ligger det implisitt noen negative forventninger i deres foreldrerolle, som vises gjennom en på tross av holdning, en typisk hverdagshelt rolle? Media har en funksjon som kunnskapsformidler, overvåker, samfunns- og kulturaktør. Mediefremstillinger kan oppleves som press eller støtte. Andre ganger kan media virke mot sin hensikt selv om intensjonene har vært de beste, der resultatet kan være en ytterligere stigmatisering/marginalisering med ”Vi og De” - perspektiv, ”de andre” og ”dem”. Dette har også flere interesseorganisasjoner for funksjonshemmede påpekt.

Basert på tidligere forskning og observasjoner er det relevant å undersøke om foreldregruppen til barn med nedsatt funksjonsevne står i fare for å bli stigmatisert og marginalisert gjennom de fortellingene som kommer frem i media. Narrativene kan ikke bare gi et innblikk i påvirkning av individers selvforståelse og identitet, men også bidra til å gi mer innsikt i å forstå oss selv som samfunn.

Oppbygning

Oppgaven er bygget opp i ulike kapitler, der henholdsvis tidligere forskning utgjør et eget kapittel. Derne vil den teoretiske bakgrunnen stå i sentrum, med hovedvekt på stigma, sosial identitet, selvkategorisering og narrativ identitet. Et eget metodekapittel gjør rede for valg av metode og utførelse. Videre følger kapittelet med resultater og derne en diskusjon av funnene i et eget kapittel for diskusjon. Avslutningsvis vil jeg kommentere hovedtrekk ved analysen, og se nærmere på styrker og svakheter ved denne.

2 Tidligere forskning

Det er gjort relativt lite forskning på temaet om foreldreskap til barn med nedsatt funksjonsevne og mediedekning. Det er som om forskningsfeltene har operert dels uavhengig av hverandre: Medieforskning på én side, forskning rundt funksjonshemming på en annen, og psykologien, med alle sine ulike retninger, som et tredje spor. Det er få internasjonale studier som belyser denne koblingen og dette temaet spesifikt, selv om de har etablerte og rike forskningstradisjoner og retninger hver for seg. Det psykologiske ved funksjonshemming er beskrevet i liten grad i tverrfaglige analyser (Goodley, 2012). Goodley spør seg om en nyorientering mot psykologi vil innebære en typisk individualisering av fenomenet, og gi en begrenset forståelse av kulturelle, sosial og økonomiske faktorer rundt det. Problemer fortolkes som individuelle trekk, persepsjoner og vurderinger, mer enn ytre, negativ respons på funksjonshemming. Begge perspektiv er imidlertid nødvendig for å skape endring (Goodley, 2012). Samfunnspsykologi og retningen kritisk psykologi deler mye tankegods med generelle studier av funksjonshemming, i den grad begge befatter seg med motreaksjoner i forhold til diagnosesetting, medikamentell behandling og søker å endre kulturelle og miljømessige former for fremmedgjøring og marginalisering (Goodley, 2012). Resultater fra tidligere undersøkelser om medierepresentasjon av ulike minoriteter peker på at det oftest er offerdiskursen som blir førende (Eide, 2012). I tillegg er fokus gjerne på annerledeshet mer enn likeverd og normalitet (Ghersetti 2007; Eide 2012).

Hvordan funksjonshemming skal forstås som begrep, operasjonaliseres, avgrenses og defineres, er en problemstilling man møter innen forskning på funksjonshemming, både teoretisk og rent praktisk (Grönvik, 2007). Ulike operasjonelle definisjoner fanger inn forskjellige populasjoner av personer med nedsatt funksjonsevne, og disse gruppene er mer eller mindre overlappende avhengig av hvilken definisjon en benytter. Forskjellene mellom definisjonene minker med større alvorlighetsgrad. Det har igjen konsekvenser for analyseutfall og forskningsutfall, for eksempel for prevalens og sysselsettingsgrad (Grönvik, 2007, 2009). Verdens helseorganisasjon (2011) etterlyser og peker på at det er behov for økt tilgjengelighet og kvalitet på data om funksjonshemming, samt standardisering av data for lettere å kunne sammenligne ulike forskningsprosjekter nasjonalt og internasjonalt. Med dette som bakteppe tar denne studien utgangspunkt i familier som har et barn med nedsatt funksjonsevne, der denne er av varig eller stadig tilbakevendende art. Funksjonsnedsettelsen har innvirkning på kapasitet og deltakelse i hverdagsaktiviteter for barn og familie, og kan ha

årsak i medisinske problemstillinger, eller være et resultat av indre følte eller ytre fysiske barrierer. Slik reflekteres samspillet mellom individ/familiens begrensninger og forhold i deres omgivelser.

2.1 Forståelse av funksjonshemming

Forskning rundt funksjonshemninger viser et forskningsområde med flere faghorisonter, der ulike disipliner vil påvirke prioriteringer. Skillet mellom velferdsstatens initiativ til kartlegginger og *disability studies*³ er ikke like klart. Eksempelvis er *disability studies* i angloamerikansk tradisjon et tverr- og flerfaglig felt rettet mot samfunn og kultur. Dette motiverte meg til å se på foreldreskap og mediedekningen i en norsk kontekst, i kraft av deres betydning og funksjon strukturelt og emosjonelt for familielivet. Underveis i forløpet med denne undersøkelsen er det også satt i gang et norsk forskningsprosjekt av mediedekning og nedsatt funksjonsevne på *generell basis*, der det skal studeres avisoppslag i perioden 1993 til 2013, med hensyn til hvordan og i hvilken grad ulike grupper funksjonshemmede er blitt presentert i mediebildet over tid (Eide, Grue m.fl.). Oppdragsgiver er Barne-, ungdoms og familiedirektoratet, seksjon for sosial inkludering. Formålet er å få økt kunnskap om medierepresentasjoner av personer med nedsatt funksjonsevne, der en også ser på eventuelle endringer over tid. Det kan indikere at det er vilje og interesse for økt kunnskap og videre forskning på dette fagfeltet, også på et mer politisk nivå i Norge i dag.

Funksjonshemming eller nedsatt funksjonsevne er i seg selv et mangeartet og komplekst fenomen, fordi det kan romme så ulike tilstander. En medisinsk forståelse tar utgangspunkt i sykdom eller skade som gir individuelle begrensninger (Grönvik, 2009). Den sosiale modellen er relatert til den britiske funksjonshemmingsbevegelsen, der det skilles mellom funksjonsnedsettelse og funksjonshemming som samfunnsskapte barrierer (Tøssebro, 2010). Begrepene beskrives i norsk og nordisk sammenheng oftest som et misforhold mellom en persons fysiske eller mentale forutsetninger og samfunnets krav eller forventninger (Tøssebro, 2004). Vi snakker da om et slags gap mellom individ og samfunn, derav Gap-modellen. Dette perspektivet kalles ofte for den relasjonelle modellen (Tøssebro, 2004; Thetzchner, 2008). Disse skillene er ikke like åpenbare i hverdagspråket (Grönvik, 2007; Tøssebro, 2004).

---

³ Grue (2012) viser til at det ikke fins noen umiddelbar god oversettelse av begrepet.

”Funksjonshemningsforskning” er akseptabelt, men ikke fullgod, da det tar for lite hensyn til den norske forankringen i samfunnsvitenskapene. Det er større fokus på humanistiske og medievitenskapelige tilnærminger på det angloamerikanske feltet.

Tøssebro (2004) skriver også at forskjellene mellom fagperspektivene innehar mer enn akademisk interesse, ettersom det dreier seg om vidtrekkende implikasjoner for politikk og samfunnsliv. Ifølge Grue (2012) har norsk forskningstradisjon en sterkt samfunnsvitenskapelig komponent som går ut på å kartlegge og forbedre livsbetingelser for mennesker med funksjonsnedsettelse innen helsetilbud, rehabilitering, offentlige rom og transport. Den offentlige norske debatten befinner seg på dette nivået, der medisin, politikk og økonomi er det sentrale. Michael Oliver (2013), sentral initiativtaker til den sosiale modellen, mener den medisinske modellen fortsatt dominerer rundt om i verden. Oliver (2013) mener kritikken av den sosiale modellen over tid har bidratt til å underminere dens plass i samfunnet og at den nå er på retur uten at den er blitt forsøkt erstattet med et mer meningsfullt alternativ. Det sosiale og kulturelle perspektivet fortreges (Grue, 2012). Misforhold løftes frem, men sier for lite om hvordan individer blir forstått. Slik er funksjonshemming, selv om biologiske aspekter spiller inn, også et sosialt betinget fenomen med likhetstrekk med kjønn, etnisitet og seksuell identitet i samfunnet. Oliver m. fl. mener funksjonshemming ikke er negativt i seg selv, men et uttrykk for normalitet gjennom positivt mangfold. Det snakkes også om ”disability pride”. Crow, referert i Ljuslinder (2002, s. 31) har hevdet at selv om alle sosiale hindre forsvant, vil utestengning fra samfunnet i visse situasjoner fortsatt være et faktum.

Funksjonsnedsettelse og mennesker det relateres til fremstilles som noe avvikende eller uvanlig i nær sagt alle vestlige studier på området. Dette er det enighet om (Ljuslinder, 2002). Dette kan også forklare deres underrepresentasjon i media. Eksempelvis viste Ljuslinders (2002) studie at kun to promille av Sveriges Televisions sendetid har omhandlet funksjonshemming på et eller annet vis helt siden 1970-tallet, mens tallet var ca. én promille på 1950- og 1960-tallet. Dette er situasjonen til tross større fokus på temaet fra politisk hold. Medierepresentasjonene er stereotype, uavhengig av genre og medietype. De beskriver funksjonshemming ut ifra en medisinsk diskurs. Mange av beretningene tar utgangspunkt i det klassiske dramaet⁴. Også litterære publikasjoner er preget av det samme. Med en for snever forskningstilnærming, uten fokus på samspillet mellom kultur, samfunn, økonomi og politikk, opprettholdes disse. Balter (1999) viser til en amerikansk innholdsanalyse av representasjoner av funksjonshemming på tv utført av Warzak, Majors, Hansell og Allan (1988) som indikerer lignende tall. Mindre enn 1 % av innholdet omhandlet fremstillinger av

---

⁴ Det klassiske dramaet tar utgangspunkt i Aristoteles' idé om en struktur på fem deler: personer og hovedkonflikt, opptrapping av konflikt mot et klimaks, dernest en nedtrapping med løsning og til sist en avslutning. Sentrale elementer er scener, akter og replikker.

funksjonsnedsettelse, og mindre enn 0.2 % av karakterene som var funksjonshemmet hadde roller hvor de snakket. Grue (2012) peker på at funksjonshemming er i ferd med å bli et identitetspolitisk spørsmål, og der en heller taler om interseksjonalitet, der individet tilhører flere sosiale identitetskategorier på samme tid. Enkelte foreldre reagerer med forferdelse og avsky dersom barnet har synlige funksjonsnedsettelser (Weiss, ref. i Grue, 2012). Foreldre blir også konfrontert med eget verdisystem, som hos noen kan være i dissonans med tilstedeværelsen av funksjonshemming hos barnet. I tillegg kan følelser av skam og skyld være hemmende for familiens evne til å håndtere situasjonen (Seligman & Darling, 2007). McLaughlin (2012) hevder at den signifikante mengden av forskning på tvers av ulike disipliner relatert til familieliv og funksjonshemming, kollektivt viser til omsorgsbyrden og omsorgsgivernes evne til å takle den. Denne smale tilnærmingen er kritisert for å være nok en versjon av funksjonshemming presentert som tragedie.

2.2 Foreldreskap

Foreldreskap er i seg selv et omfattende forskningsfelt. Det avgrenses her mot foreldreskap generelt, og fokuseres mer spesifikt mot familier som har barn med nedsatt funksjonsevne. Det er også selvforståelsen og identitetsaspektet som vil stå i sentrum.

Foreldreskap konstitueres av et ubetinget etisk og følelsesmessig forhold til sine barn. Filosofen Simo Vehma peker på dette ubetingede forholdet (Vehma, ref. i Solberg, 2006). Å ønske seg barn er frivillig, men ingen kan vite hvem eller hva barnet er før det er født, noe som betyr at hvem eller hva barnet er, kan ikke være årsaken eller basis for foreldre - barn relasjonen. Gjennom fosterdiagnostikken er foreldreskapets grenser i ferd med å flyttes, og det skaper debatt rundt etiske vurderinger og begrunnelser relatert til abort (Solberg, 2006). Samfunnets holdninger til familier med barn med funksjonsnedsettelse har endret seg mye i løpet av de siste par århundrer (Nelson, 2000). Ferguson (2002) peker på at barns funksjonshemming fra 1820 til cirka 1920, ble tillagt foreldrenes avvik fra den moralske koden. Fra 1920 til 1980-årene var verdisynet rettet mot at barnet ikke var et gode for familien, og den medisinske modellen i forhold til funksjonshemming ble utvidet til også å gjelde familiene (Ferguson, 2002). Vi har gått fra pleiehjem tidlig på 1900-tallet, hvor begrunnelsen var at staten skulle ta vare på barna. Hovedfokus var ikke å yte omsorg for det enkelte barnet, men for familien som var ”belemret” med et annerledes barn (Ferguson, 2002; Tøssebro, 2010). Ferguson (2002) redegjør for hvordan sosiohistorisk kontekst har preget og

fortsatt vil prege forståelse av funksjonshemming og familier. Ulike retninger innen psykologisk teori og forskning har dannet kausale forbindelser mellom funksjonshemmede barn og familien. Innen psykodynamisk tilnærming ble for eksempel motstand mot hjelpeapparatet fortolket som nevrotisisme og mangelfull ytelse hos forelderen. Innen funksjonalistisk tilnærming fortsatte antagelsene om dysfunksjonalitet i familien på grunn av barnets funksjonshemming. Psykososial tilnærming hadde fokus på den lidende forelder med en normal, forståelig sorgreaksjon (Ferguson, 2002). De to siste tiårene har fokuset på familien som en adaptiv enhet, der mestringsstrategier, ressurser, tilpasning og resiliens, stått sentralt. Familien i et livsløpsperspektiv er også stadig mer aktuelt for forskning innen familier til barn med nedsatt funksjonsevne. Ferguson (2002) mener forskningen bør integrere foreldrenes egne narrativer i langt større grad enn i dag, for å se om de matcher psykologiske modeller og teori. I nyere tid har målsetningen vært integrering og medbestemmelse, og avvikling av større institusjoner. Det preger også samarbeid relatert til utøvelse av foreldrerollen og kontakt med hjelpeapparatet. Familien sees som en sosial enhet, der alle medlemmene påvirker hverandre. Men familien blir igjen påvirket av det sosiale nettverket og samfunnet rundt (Bronfenbrenner, 1979, s. 7). Kvaliteten på foreldreomsorgen er essensielt for barnets utvikling, og det er godt forskningsmessig belegg for at et familieperspektiv i habiliteringsprosesser er avgjørende for det enkelte barns utvikling og mestring. Lærings- og mestringssentre er opprettet ved alle helseforetak. Dette er også ønsket av ulike brukerorganisasjoner (Helsedirektoratet, 2009). Familien er også ansett som den viktigste miljøfaktoren for barnets muligheter og deltagelse i ICF-CY, som er et internasjonalt klassifikasjonssystem av funksjon, funksjonshemming og helse anvendbar for alle menneskers helserelaterte fungering. Viktige elementer er varme, kommunikasjon og evne til regulering gjennom konsekvent grensesetting og respekt. For mange blir barnet et hovedprosjekt sett ut ifra deres kjærlighet og ønske om å gjøre det beste for barnet. Dette kan igjen føre til overbeskyttelse, noe som ifølge Grue (2011) er den nest største enkeltfaktoren som sterkest bidro til negativt selvilde, etter opplevd ensomhet. Foreldrerollen kan være utfordrende og innebærer et stort ansvar. For familier til barn med nedsatt funksjonsevne kan disse utfordringene bli ytterligere forsterket og medføre ulike påkjenninger og vansker (Holten & Karlsen, 2008; Helsedirektoratet, 2009a). Seligman og Darling (2007) peker på at uformelle støttesystemer, som venner og familie, mange ganger er nok. Alle trenger ikke hjelp, og behovet kan være skiftende. Mange vil derfor kunne ha nytte av familiearbeid fra habiliteringstjenesten og foreldreveiledning for å fremme eksisterende og bygge ny

kompetanse. Relevant for mange er kurs i regi av interesseforeninger, kompetansesentre, Habiliteringstjenesten og BUP. Program for foreldreveiledning basert på ICDP - metoden⁵ har vist en rekke positive effekter hos ulike foreldregrupper, barna og på familielivet generelt (Scherr, Skar, Clucas, von Tetzchner & Hundeide, 2011, 2013). Funnene kan vise til større opplevelse av mestring, selvtillit, bedre oppdragerstrategier og felles forståelse, der foreldrene ikke blir belært, men fremstår som den som faktisk kjenner sitt barn best. Samtidig opplever mange foreldre ikke å få tilstrekkelig tjenestetilbud av det de har både behov og krav på, og kontakten med hjelpeapparatet blir belastende (Read, 2000; Gundersen, 2012; Berg, 2012a; Molden et al., 2009). Forskjellige faktorer påvirker familiens tilpasningsevne og mestring, og kan grovt deles inn i faktorer relatert henholdsvis til foreldre, barn, faser i livssyklus og omgivelsesfaktorer (Rentinck, Ketelaar, Jongmans & Gorter, 2007). Det er altså tale om komplekse interaksjoner mellom individuelle egenskaper, gruppedynamikk og samfunnsmessige faktorer. Utviklingen er transaksjonell. Dette aspektet blir enda mer tydelig når vi ser familien gjennom domener som sosial systemteori og familiesystem teorier. Tidligere fokuserte en for ensidig på morsrollen, mens det dynamiske ved familiestrukturen ble neglisjert. Verken psykoanalytisk teori eller familieteorier integrerte funksjonshemming i særlig grad som del av familiekonteksten (Seligman & Darling, 2007). Dette har endret seg, og i dag er interessen stor innen familierapifeltet, som tar for seg relasjoner på mikro-nivå. Større sosiale systemer forklarer strukturer og kulturer i samfunnet, og påvirker individer og grupper som er relatert på et lavere nivå. Også medias funksjon som offentlig arena for meningsytringer blir tydeligere gjennom dette makro perspektivet.

2.3 Medieforskning

I utgangspunktet er det ikke et entydig bilde av hvordan mennesker med funksjonsnedsettelse fremstilles eller skildres i media. Det er likevel vist at mediedekningen oftest er preget av underrepresentasjon og lite nyanserte fremstillinger (Ljuslinder, 2002; Grip 2008; Eide, 2012). Journalisten Walter Lippman referert i Augoustinos & Walker (1995) var den som kuriøst introduserte ordet ”stereotypi” inn i samfunnsfagene i 1922, hentet fra trykkerikunsten for å betegne samme karakteristikk på mennesker. Lippmann var i så måte mange tiår foran kognitiv psykologi. Allport (1954, s. 191) beskrev stereotyper som overdrevne meninger og

---

⁵ ICDP står for International Child Development Programme. Det er utarbeidet av Karsten Hundeide og Henning Rye. Programmet søker å snu fokus fra problemer til utviklingsmuligheter, der holdninger av håp og pågangsmot er sentralt (Scherr et al., 2013).

tanker assosiert med en kategori, hvis funksjon er å rettferdiggjøre atferd relatert til kategorien. Stereotypier er sosialt betinget i kraft av at de omtaler sosiale kategorier og er delte. De setter i gang kognitive forventninger og gir oss forklaringer om den sosiale verden. Ofte fungerer de som selvoppfyllende profetier, og fungerer både som årsak og konsekvens av fordommer (Augoustinos & Walker, 1995). Noen stereotypier som er typiske ved medierepresentasjoner av funksjonshemmede, er "offeret", "latterlig", "sin egen verste fiende", "det evige barnet" eller "trengende". Særlig de siste, som den "infantile" og "trengende", er dominerende i mediebildet. Balter (1999) viser til "superhelten", den "uskyldige", den "fornuftige" og "hevneren", der fremstillingene er preget av gjentakende tema som medlidenhet og redsel, trussel og avsky samt uskyldighet og beundring med "superhelten". Andre stereotypier er spesifikt relatert til funksjonshemmingen (Balter, 1999). Det finnes flere typer og definisjoner, men fellestrekket er at de har et begrenset identitetsregister. Nelson (2000) deler inn i seks hovedtyper: "offeret", "helten", "trussel", "mistilpasset", "byrde" og "den som ikke skulle ha overlevd". På sett og vis tegner det seg da her et bilde av en form for kontinuum av "trengendehet", der en går fra omsorg til byrde for samfunnet. Det finnes selvsagt unntak fra disse generelle resultatene, der beretninger er fremstilt på relevante og balanserte måter. Ljuslinder etterlyser (i Grip, 2008) mer forskning på medierepresentasjoners betydning også for selvbildet. Videre viste Ghersettis (2007) funn fra Sverige, at under én promille av nyhetsprogrammene i Sveriges Television omhandlet funksjonshemmede. Ghersetti (2007) viser til at et sentralt trekk i nyhetsrapporteringen nettopp var usynlighet. Og når det var innslag var presentasjonen oftest forbundet med en offerrolle, med unntak fra enkelte heltehistorier, da gjerne innen sportsnyhetene. Dette er i tråd med at noen diskurser har mer gjennomslagskraft i massemedia enn andre (Jørgensen & Phillips, 1999). Hvorvidt tilsvarende resultater er gjeldende for familier med nedsatt funksjonsevne er uvisst. Det er derfor interessant å undersøke om funn fra den generelle medieforskningen har relevans også for fremstillinger av familier med nedsatt funksjonsevne, slik denne studien tar sikte på å gjøre.

Ifølge Gentikow (2005) involverer vi oss ikke bare rasjonelt til medietekster, men vi fortolker dem også emosjonelt. De følelsesmessige medieerfaringene er vel så viktige og ikke alltid så lett å identifisere. Gentikow etterlyser mer empirisk forskning rundt representasjoner av bestemte grupper i samfunnet, da empirisk forskning av denne typen fremdeles er sjelden i Norge. Gentikow (2005) skriver at det nærmest tas for gitt at ingen grupper diskrimineres i norske medier. Pressen søker gjerne å personifisere og individualisere i sin journalistiske

dekning for å skape nærhet og identifisering, ofte gjennom personlige historier (Eide, 2012). Men ofte preges dekningen av polarisering og lidelseshistorier. På denne måten opprettholdes de negative mekanismene for den medierelaterte stereotypifiseringen, og sprer dermed sin effekt ut til sine mottagere, med det resultat at kjernen ved en historie, som for eksempel diskriminering og overordnet rettighetsarbeid, mistes av syne og fortrenses. Historien løftes aldri opp på et samfunnsmessig nivå, men forblir en personlig skjebnehistorie, fremfor en presentasjon av menneskelig variasjon. Samtidig ser vi eksempler på der medias omtale kan føre til endringer i rutine og oppfølging av enkeltsaker, altså rollen som en vaktbikkje som kan ha en regulerende effekt på styresmaktene. Og det er kanskje derfor flere velger å la seg intervju om høyst private og personlige ting, de blir kanskje med på saken, i håp om å bli hørt. Presseetisk skal media følge Vær Varsom-plakatens⁶ punkt 4.1, som sier at man skal legge vekt på saklighet og omtanke i innhold og presentasjon (Brurås, 2010). Også plakatens punkt 4.3 sier at media skal vise respekt for menneskers egenart og identitet. Generelt er summen av virkemidler i presentasjonen det sentrale. Særlig må det vises aktsomhet når det er barn som omtales, selv om foreldre har gitt sitt samtykke eller snakker på vegne av barna.

De fleste journalister er opptatt av at de har et samfunnsoppdrag (Brurås, 2010). Også journaliststudenter har vist et stort engasjement for å være en vaktbikkje eller følge opp politiske forhold, selv om flere ble mindre idealistiske etter noen år i jobb (Bjørnsen, Hovden & Ottosen, 2007). Enkelte mener journalistikken generelt var tettere på interessepolitikk frem til slutten av 1970-tallet, siden ble det mindre dekning. Det har kanskje sammenheng med individualisme kontra solidaritetsepoken (Ljuslinder i Grip, 2008). I Norge har nettopp individualisme versus fellesskap som diskurs blitt undersøkt av Nafstad, Blakar og Rand-Hendriksen (2009). Forskerne gjennomførte en omfattende longitudinell studie der de analyserte ideologi og ideologiske endringer i språket i norske aviser i perioden fra 1984 til 2007. Gjennom flere analyser har de sett endringer i språkbruken som kan gjenspeile de ideologiske strømningene over tid, for eksempel ord som jeg/meg, vi/oss, selvrealisering, valgfrihet, tilfredshet, utbrenthet, gründer, bonus og solidaritet. Hovedinntrykket er at individualismediskursen fortsatt griper om seg, men at den kan ha nådd en topp (Nafstad et al., 2009, s. 156). Dette er relevant i lys av verdier og holdninger i samfunnet relatert til mennesker som av ulike grunner har behov for fellesskap og solidaritet fra samfunnet, som blant andre mennesker med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

---

⁶ Vær Varsom-plakaten er etiske normer for pressen. Redaktører og medarbeidere har alle ansvar for å kjenne til de etiske normene og praktisere i tråd med disse gjennom hele den journalistiske prosessen.

3 Teoretiske perspektiv

Aktuell psykologisk teori som er relevant for oppgaven omhandler narrasjon, stigma og identitet. I dette ligger begrepet selvforståelse, analysert og forstått i lys av en bredere kulturell og samfunnsmessig kontekst. Aktuelle teorier er stigmatteori samt teorier rundt identitet, især sosial identitetsteori (Tajfel & Turner, 1979, 1986), selvkategoriseringsteori (Turner, 1982; Turner et al., 1987, gjengitt i Hogg & Terry, 2001) og McAdams' livshistoriemodell om narrativ identitet (1985). Felles for teoriene er at selvforståelse settes inn i en større kulturell og samfunnsmessig sammenheng.

3.1 Normalitet og stigma

Allerede i antikken ble stigma assosiert med negative forhold om en persons kropp eller moralske status. Brennemerking og kutt i kroppen ble påført bæreren. I kristen tradisjon forbandt man stigma med en særskilt hellighet. I dag er begrepet mer relatert til medfølgende sosialt ubehag (Goffman, 1963/1986). Mennesker med en form for funksjonshemming har opp gjennom historien blitt kategorisert som avvikere, gale eller villedighetsobjekter (Eide, 2012). Stigmatteorien vil kunne gi et forståelig analytisk rammeverk for å kunne forstå hvordan medierepresentasjoner kan forsterke marginalisering av grupper av mennesker. Ifølge Goffman (1963/1986) vil det alltid være mennesker som vil kunne betegnes som avvikere, enten det er frivillig, ufrivillig, innad i grupper eller sosialt. Stigma oppleves som en egenskap som er dypt diskrediterende og belastende. Graden av synlighet og hvordan andre reagerer er indikatorer på hvor stor påvirkning det får for den som blir stigmatisert. Det får praktiske, sosiale og psykologiske konsekvenser, særlig for identitet og ekspresjon av selvet. Gjennom kategoriseringer tilskrives den stigmatiserte en sosial identitet, som kan deles inn i en virtuell og faktisk sosial identitet. Den virtuelle preges av den oppfatningen andre har om en, mens den faktiske kommer frem i de tilfeller en bestrider den virtuelle sosiale identiteten. Identitetsbegrepet er altså gjennomsyrende på ulike nivåer. Det kan videre deles inn i en *sosial* identitet, der stigmaet bekreftes i sosiale sammenhenger. Dermed den *personlige* identiteten, som går på hvordan en kontrollerer informasjonen om sitt stigma, og til sist *jeg* identiteten, som omhandler subjektive følelser personen har i forhold til stigma. Kollektive responser på stigma er ofte assosiert med lærte og konsensusbaserte stereotypier, som

oppretholdes gjennom språk og interaksjon mellom partene. Stigma er også relatert til emosjonen skam.

Normalitetsbegrepet som tankemodell og sosial konstruksjon har betydning på en rekke områder, som økonomisk, kulturelt, politisk, sosialt – og på psykologisk plan. Normalitet har videre status som en vurderingsnorm for mennesker. Ljuslinder (2002) hevder det hadde vært mer konstruktivt å betone begrepets sosiale beskaffenhet og problematisere dets ideologiske betydning, i stedet for å oppramse til stadighet ulikheter som skaper ytterligere avstand.

Annerledeshet i seg selv burde ikke utgjøre noe hinder, det er snarere vurderinger i møte med det. Media er en viktig premissleverandør i senmoderne samfunn, som blant annet påvirker oppfatningen man har om seg selv og andre i samfunnet (Ljuslinder, 2002). Også politikken påvirkes. Ljuslinder peker på at medias muligheter til påvirkning også innebærer en potensiell kraft til å kunne avstigmatisere og begrense stereotypiske fremstillinger med vurderende elementer.

3.2 Teori om sosial identitet og narrativ identitet

3.2.1 Selvet

Forskning de siste tiårene har sett på hvordan selvet påvirker tenkning, handling og følelser, mål og håndtering av tilværelsen. Selvbevisste emosjoner som skam og stolthet utgjør en sentral rolle for selvet. Selvet har stor betydning for en rekke psykologiske prosesser som tilknytningsprosesser, autobiografiske minner, selvregulering, mål og motivasjon (Robins, Tracy & Trzesniewski, 2008). Det er en enorm litteraturbase om emnet og ikke et enhetlig rammeverk for å danne seg en forestilling om ulike aspekter av selvet. Det refereres til en myriade av strukturer og prosesser, men det er vanlig å dele inn i selvbevissthet (jeg) og stabile selvrepresentasjoner (meg), produktet av refleksiv aktivitet. Flere teoretikere tenker på selvet som en sosialt konstruert enhet – der vi har flere roller mot selvet, påvirket av at vi deltar i ulike gruppe medlemskap (Hogg & Terry, 2001). Det er ulike ”lag” av selvforståelsen, der vi kan skille mellom det *personlige* selv (tanker om private selv, trekk, evner), *relasjonelle* selv, *sosiale* selv (interpersonlige kontekster, roller, rykte) samt det *kollektive* selv. Sistnevnte handler om folks identiteter relatert til grupper, etnisitet, religion, og nasjonalitet. Kjønn berører indirekte alle lagene. Emosjonelle markører som skam, stolthet, skyld, og flauhet krever en følelse av selv, og er utviklet for å evaluere seg selv fra faktiske

eller imaginære andre. Utvikling av et selv er antatt å være adaptive løsninger på komplekse sosiale problemer som utviklet seg da mennesker begynte å leve i store, fleksible og strukturerte sosiale grupper. De er adaptive for selvregulering, som informasjonsfilter, mentalisering, tolkning og identitetsprosesser. Dette leder naturlig inn på to andre modeller fra sosialpsykologien, som nettopp kombinerer selvforståelse i relasjon til andre, og da grupper. Disse er selvkategoriseringsteori og sosial identitetsteori.

3.2.2 Sosial identitetsteori og selv - kategorisering

To teorier som berører selvet og relasjonen til gruppeprosesser er sosial identitetsteori (SIT) og selv – kategoriseringsteori (SCT). De er komplementære, men med forskjellige hypoteser og problemer. Sosial identitets teori (SIT) ble utledet av Tajfel og Turner i starten av 1970 årene og kulminerte i en klassisk teori i 1979, som senere ble utvidet i 1986 (Tajfel & Turner, 1986). Selvkategoriseringsteori utviklet seg direkte fra de tidligste idéene rundt sosial identitet på slutten av 70-tallet og begynnelsen av 80-tallet. Begge søker å forklare psykologiske mekanismer som ligger til grunn for gruppedynamikk og utvikling av selvkonsept. SIT er en teori knyttet til intergruppe relasjoner (mellom grupper). Gjennom sosiale sammenligninger favoriserer inngruppen (en selv er del av) i forhold til utgruppen (andre), der selve oppmerksomheten rundt en annen gruppe er tilstrekkelig for å sette i gang slike psykologiske responser (Tajfel & Turner, 1986, s.13). Den underliggende motivasjonen er behovet for selvopphøyelse og positiv selvfølelse (Tajfel & Turner, 1986; Hogg & Terry, 2001). Selvkategoriseringsteori er et mer generelt teoretisk rammeverk enn SIT. Den retter seg ikke bare mot en fysisk gruppe, men belyser hvordan forskjellige individer begynner å tenke, føle og handle som en psykologisk gruppe i ulike sammenhenger (S. A. Haslam, 2004). Teorien sier at en persons selv kan bli definert på ulike abstraksjonsnivå, som det personlige (private), og det sosiale, der en er del av et sosialt system eller gruppe som deles med de andre i inngruppen. Det foregår da en form for sosial identifikasjon, der individet har foretatt en prototypbasert depersonalisering av seg selv og andre i en kontekstuell sammenheng (Hogg & Terry, 2001). Prinsipper som komparativ passform og metakontrast forklarer hvorfor man er mer tilbøyelige til å kategorisere seg selv inn i intergruppe, snarere enn intragruppe (innad) sammenhenger (S. A. Haslam, Powell & Turner, 2000). Disse psykologiske prosessene må sees i lys av et fundamentalt behov for å redusere angst og usikkerhet om ens status og til omverden for øvrig. Slik kan disse teoriene belyse prosesser som er med på å opprettholde stigmatisering i samfunnet. Grupper endrer altså enkeltindividers selvforståelse og relasjoner

til andre, på denne måten blir gruppen noe mer enn summen av deres individuelle input (S. A. Haslam, 2004, s. 17). Selve kategoriseringen er også farget av tidligere erfaringer, mål, ressurser, forventninger og kontekst. Et underliggende behov for stabilitet og forutsigbarhet vil igjen kunne forklare hvorfor folk handler i pakt med sitt gruppemedlemskap (Hogg & Terry, 2001; S. A. Haslam, 2004). Det er ikke noe tap av det sanne personlige selvet, men et bytte av fokus. De kan også eksistere i et identitetstilgjengelighets hierarki, der elementer ved selvet velges ut ifra subjektiv viktighet og kontekst. Slike prosesser kan forklare hvorfor det kan være vanskelig å endre holdninger til og skape inkludering av ulike grupper i samfunnet, fordi vi generelt plasserer oss i forhold til ”oss” og ”dem”.

3.2.3 Personlige narrativer - Livshistorier

Personlige narrativer eller livshistorier har de siste årene fått en plass i personlighetspsykologien (McAdams, 2008). I nyere tid er McAdams livshistorie modell (1985) av identitet stadig mer aktuell. Den sier at allerede fra ungdomsalder konstruerer vi livene våre som utviklende historier som integrerer den rekonstruerte fortiden og den antesiperte fremtiden for å gi livet en form for enhet og mening. Livshistoriene er ulike i innhold og struktur, men deler felles elementer som plot, karakterer, scener, bilder og tema. Altså ikke ulikt hva vi kan kjenne igjen fra mediefremstillinger. Selvdefinerende minner, ofte emosjonelt ladede, er nøkkelkomponenter for den narrative identiteten (McAdams, 2008). Et rivaliserende perspektiv innen denne retningen er Gergens m.fl. postmoderne og sosialkonstruktivistiske tilnærming, sprunget ut fra kommunikasjonsstudier og litterær teori, som så livshistoriene mer som situasjonsbestemte opptredener. Mennesker forteller like mange slags historier i sosialt liv, som det er sosiale situasjoner som det kan fortelles fra (Gergen og Gergen, 1988). Narrativer er mer som en invitasjon til en dans, enn et speilbilde av virkeligheten, som angir hvordan andre skal se på en eller forvente (Gergen & Gergen, 1987). Andre, som Hermans (1996) innflytelsesrike teori om det ”dialogiske selv”, uttrykker på sin side at personlige narrativer avslører flere og konfliktfylte selvekspresjoner. De senere årene har teorier om livs fortellinger prøvd å innta en mellomposisjon mellom personlig og sosialt, altså narrative autobiografiske minner og en situasjonell opptreden. Det er fortsatt mange perspektiver og metodologier på dette feltet, men essensen er likevel den at vi skaper vår identitet gjennom narrativer, som refererer til et individs internaliserte, utviklede og integrerte historie om selvet. Det er enighet om seks prinsipper: selvet fortelles gjennom en historie, historier integrerer liv, fortelles i sosiale relasjoner, endres over tid, er kulturelle

tekster (sier noe om klasse og samfunn) samt at noen historier er ”bedre” enn andre, det vil si mer funksjonelle. Gjennom den narrative identiteten vises personlighetens intrikate relasjoner til kultur og samfunn.

French og Swain (2004) skriver at det er det tragiske synet på funksjonshemming i seg selv som er funksjonshemmende, fordi det fornekte opplevelsen av et funksjonshemmende samfunn, egen livsglede, identitet og selvbevissthet. Ifølge McLaughlin (2012) passer ikke barn med funksjonsnedsettelse inn i den tradisjonelle familiefortellingen om familieliv, noe som gjør det vanskeligere for foreldre å skape deres *egget* familienarrativ sammen med barnet. På denne måten opprettholdes ulikheter, og ”løsningen” blir å minimere disse, på ulike måter. En vei for å styrke positiv identitet er ta opp kampen mot nedsatt funksjonsevne som personlig tragedie. N. Haslam (2006) tar opp viktige aspekter ved dehumanisering, som innebærer at en person tingliggjøres. Personen sammenlignes med dyr, ting eller defekte maskiner. Dehumanisering innebærer at en person frarøves en følelse av identitet og verdi. Noen mekanismer dette kan skje igjennom er via språkbruk og psykologisk essensialisme. Ovenfor nevnte sosialpsykologiske prosesser som selvkategorisering og depersonalisering er prosesser som bidrar til dette. Siden dehumanisering ikke bare skjer i ekstreme tilfeller, men også i mer subtile former, belyser Haslams modell både objektivering av mennesker og mekanismene for stigma. Det kan også trekkes en parallell til Goffman (1963/1986, s.5) sin beskrivelse ”that the person with a stigma is not quite human”. De kan også være dimensjoner av stereotypier.

3.2.4 Identitet som funksjonshemmet?

Funksjonshemming betraktes som en relevant faktor for identitetsformasjon. Trenden fra det medisinske til den mer sosiale diskursen rundt funksjonshemming, har bidratt til dette (Johnstone, gjengitt etter Eide, 2012). Mennesker med nedsatt funksjonsevne skildres oftest som en representant for en gruppe, i stedet for unike individer. De er like forskjellige som andre, men deler en felles undertrykkelse. Likevel betraktes de i første rekke som tilhørende gruppen ”de andre” eller funksjonshemmet (Ljuslinder, 2002). En gruppe vil ikke eksistere uavhengig av at vi legger et innhold i den, basert på kategorisering som vi kjenner det fra sosialpsykologien. Ljuslinder (2002) mener det ikke fins noe positivt innhold eller egen identitet i begrepet funksjonshemmet. En funksjonsnedsettelse er en del av et menneske, der andre subjektposisjoner farger ens personlighet og selvforståelse. Men når sosialt liv i

samfunnet er med på å styre innhold og forståelse av ulike identitetskategorier, vil ingen av oss være upåvirket. Det er en utopi. Samtidig kan gruppetilhørighet og identitetskategorier gi styrke og mot til rettighetskrav, slik en har sett i enkelte minoritetsmiljøer. Seligman og Darling (2007) skriver at et barn med funksjonshemming kan påvirke hele familiens selv - identitet gjennom påvirkning på fritid, sosiale aktiviteter og yrkesdeltagelse. I den forbindelse har det sammenheng med hvor åpen og fleksibel familiesystemet er til å tilpasse seg. Bestrebelsene mot normalisering for familiene innebærer også at foreldreskapet over tid knyttes mot en viss identitet eller rolle, for eksempel gjennom engasjement i organisasjonsarbeid, støttegrupper eller mot hjelpeapparat. Andre omfavner aktivt funksjonshemming som del av en positiv, primær identitet, ofte kalt "disability pride", på samme sett som en snakker om "black pride". I stedet ser de på det som en normal form for menneskelig mangfold, enn noe som må endres. Tilhengere av dette karakteriseres som "stolt, sinna og sterk". Ifølge Seligman og Darling (2007) trengs det mer forskning på individuelle orienteringer rundt identitet, innholdet i de enkelte og utvikling av dem, og ikke minst hvilken påvirkning foreldrenes syn har på barnas egen selvforståelse. For foreldrene, og især mor, blir omsorgsrollen ytterligere befestet som en viktig del av selvforståelsen og den personlige identiteten, nettopp fordi den synliggjøres på den offentlige arenaen i kampen for ressurser og mot urettferdighet (McLaughlin, 2012). Dette er i samsvar med sosialpsykologisk teori om selvets potens i hukommelsen. Det vil si at informasjon som er relevant for selvet, lettere vil kunne aktiveres, innkodes og huskes (Augoustinos & Walker, 1995). Narrativer i media relevant for selvforståelsen for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, vil i så måte kunne trigge ekstra oppmerksomhet og interesse.

4 Metode

4.1 Design og utvalg

Studien tar for seg en rekke avisartikler fra norsk dagspresse gjennom en femårsperiode. Det er 344 artikler totalt i perioden 1.1.2008 – 4.4.2013, som alle omhandler familier til barn med nedsatt funksjonsevne, men der omfanget på artikkelen som studeres varierer. Utvalget av avisartiklene er et resultat av en gjennomgang i mediedatabasen Retriever, basert på ulike søkeord relatert til tema. Retriever omfatter ATEKST (Norge) og Mediearkivet (Sverige). Denne studien ser på norske aviser. ATEKST er Norges største tekstarkiv og omfatter cirka 100 norske aviser og tidsskrifter samt NTB. Analyse av spesifikke ord, setninger eller kontekst står sentralt. Artikler er hentet fra 1.1. 2008 og frem til 4.4. 2013 for alle landets papiraviser. Det ble også foretatt en repetert gjennomgang 1.7. 2013 for å få med eventuelle oppdateringer for samme tidsrom. Utvalget av aviser inkluderer både store regionsaviser til mindre lokalaviser, det sikrer et større og mer representativt utvalg. Avisene avspeiler samfunnet på forskjellig vis, og gir viktige bidrag i forhold til hvordan de vektlegger saker og presenterer det på trykk. Blakar (2006) viser til at slike databaser over avisspråk er en fruktbar arkivmetode for samfunnsvitenskapelige og språkpsykologiske problemstillinger. Målet har vært å se på datamaterialet med et deskriptivt så vel som analytisk blikk. Alternativt kunne jeg valgt å intervjuer enkeltfamilier, men en analyse av medietekstene var et bedre valg for å kunne undersøke de problemstillingene som jeg var opptatt av.

Problemstillingene kunne videre studeres på flere måter, både kvantitativt og kvalitativt. Den kvantitative tilnærmingen søker forandringer i elementer eller mønster over tid.

Datainnsamling og dataanalyse er dels en simultan prosess derimot innen kvalitativ forskning, og klassifiserer ting, personer og hendelser som karakteriserer dem (Creswell, 2003).

Kategorier identifiserer og beskriver tema, og utgjør et viktig ledd for meningsbærende dataanalyse. Metoden er emergent, basert på fortolkninger, refleksiv og basert på både deduktiv og induktiv resonneringsprosess (Creswell, 2003; Gentikow, 2005). Jeg har valgt en kvalitativ tilnærming. I denne studien er en kvalitativ diskursanalyse av medieteksten relevant, noe som ofte brukes ved analyse av medietekster i tillegg til generell innholdsanalyse (Kvale, 2007). Jeg har valgt å fokusere mer på prosesser av mening, heller enn en kvantitativ beskrivelse av manifestert innhold. Prosessen omhandler klargjøring av

data, dernest analyser ved å gå stadig dypere inn i materialet for å komme frem til en meningsforståelse av dataene (Creswell, 2003). Studien søker videre å nå forståelse ved å analysere medietekstene i lys av en narrativ ramme, der plot, setting, hendelser med videre står sentralt. Narrativ analyse fokuserer både på mening og språklige former i en tekst, og ser på struktur, handling og plot (Kvale, 2007). Der historien ikke er spontant synlig, kan den likevel ofte gjenfinnes gjennom spredte beretninger i teksten. Ifølge Kvale (2007) kan narrativ analyse utgjøre en form for rekonstruksjon av mange fortellinger, som til sammen gir et ”typisk” narrativ, mer rikt og fortettet enn de enkelte tekstene for seg. Studien ligger også tett opptil en kritisk diskursanalyse. Språket og sosiale praksiser som virkelighetskonstruerende gjennom tekst er av særlig interesse. De dominerer som empirisk materiale for diskursanalyse, ikke minst gjelder dette innen sosiologien (Tjora, 2012). Tjora viser videre til Michel Foucaults (1972) arkeologiske metode som har belyst mening, normalitet og avvik i ulike relasjoner og institusjoner. Jørgensen og Phillips (1999) viser til at Foucaults forfatterskap og tenkning har påvirket de ulike diskursretningene på forskjellig vis. Av de ulike retningene innen diskursanalyse er det her lagt vekt på kritisk diskursanalyse representert ved Faircloughs (1992) teori og metode. Faircloughs kritiske diskursteori belyser hvordan hendelser og forhold er representert, hvilke identiteter som det legges opp til samt hvilke relasjoner som utspiller seg mellom de involverte (Hesmondhalg, 2006). Dette gir rom for en kombinasjon av ulike systematiske tilnærminger, som ifølge Kvale (2007) gir anledning til å analysere tekstene på en mer varierende måte. Eksempelvis vil analysen av tekstene kunne bevege seg fra overordnet inntrykk, til inngående lesning av særskilte passasjer, og fokus på særskilte ord, formuleringer eller narrativer. Slike teknikker for generering av mening kan lettere bringe forbindelser og relevante strukturer til syne.

4.1.1 Diskursanalyse og narrativ analyse

Gentikow (2005) vektlegger som tidligere nevnt emosjonelle erfaringer i forhold til analyse av medietekster, i tillegg til rasjonelle forståelsesprosesser. Medietekster representerer og konstruerer kunnskap, verdier og holdninger, dermed fungerer de også ideologisk. En kan også analysere mønstre av forandring og kontinuitet i medierepresentasjonene for en historisk-analytisk metode. En kan også analysere om fremstillingene er stereotypiske. Medietekster, som avisartikler, aktiveres først i det øyeblikk det leses. Ulike sett av forventninger påvirker hva som leses ut av den. Noen tekster er mer tydelige i sin form, mens andre gir rom for tvetydige tolkninger (Gillespie, 2006). Ljuslinder (2002) peker på det

dramaturgiske ved mediefremstillinger. Det er flere måter man kan gå frem å analysere tekster på, som semiotisk, sjangermessig, narrativt, diskursanalyse og innholdsanalyse. Mitt ståsted er gjennom det narrative, fordi dette perspektivet også er beslektet med psykologiske prosesser, som narrativ identitet. Narrativ tilnærming ser på prosesser som metoder i historiefortellinger, stil og dets sosiale, politiske eller ideologiske mening, som sosiale representasjoner. Sammen er de komplementære. Narrativ analyse hjelper oss å forstå hvordan kunnskap, mening og verdier reproduseres og sirkuleres i samfunnet (Gillespie, 2006). Forbindelsen til det psykologiske vises gjennom menneskers intuitive evne til historiefortelling om eget liv og selvforståelse (McAdams, 2008), som starter allerede i barndommen og vedvarer livet ut. Narrativer i media, lik alle fortellinger, fortelles fra et visst perspektiv der noen versjoner får forrang fremfor andre. Disse er med på å prege selvforståelse og samfunnsliv. Grue (2012) skriver at fortellinger om funksjonshemninger eller familier/foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne er viktige, fordi de kan strukturere offentlige debatter og rammer i sin ytterste konsekvens samfunnets institusjoner. Det er viktig fordi det utvider forståelsen av andre mennesker, der funksjonshemning ikke danner en forestilling om noe man *er*, men noe samfunnet gjør (Grue, 2012).

Den nære forbindelsen til sosial praksis og samfunnsliv gjør det både viktig og naturlig å utforske diskursen om familier til barn med nedsatt funksjonsevne i media. Ifølge Jørgensen og Phillips (1999) er begrepet diskurs blitt dels ”mudret” de seneste årene, da det enten betyr ingenting eller brukes forskjellige i ulike sammenhenger. Generelt innebærer diskurs en idé om at språket er strukturert i ulike mønstre som vi følger på ulike områder, f. eks medisinsk diskurs eller politisk diskurs. På samme måte har media sin diskursorden med ulike praksiser for bruk av diskurstyper og sjangere, og gjennom rutinemessig bruk reproduseres mediesystemet (Jørgensen & Phillips, 1999). Diskurs er altså en bestemt måte å snakke og forstå et utsnitt av verden på, ikke en nøytral avspeiling. Diskursen har en aktiv rolle gjennom å skape og forandre verden (Jørgensen & Phillips, 1999). Diskursteori, kritisk diskursanalyse og diskurspsykologi deler noen nøkkelp prinsipper, som hvordan de ser på språk, subjekt, vitenskap, forandring og kritisk utforskning av makt i samfunnet. De deler felles røtter og et sosialkonstruktivistisk utgangspunkt i synet på språk, men hvert perspektiv har også ulike filosofiske og teoretiske premisser samt metodikk og fokus (Jørgensen & Phillips, 1999). Fairclough (1992) legger vekt på at diskursive praksiser er med på å skape og konstituere den sosiale verden, sosiale identiteter og relasjoner gjennom tekstproduksjon- og konsumering. Diskursene rommer da både forandring og sosial- og kulturell reproduksjon. Diskursorden er

summen av de ulike diskurstypene som benyttes innen sosiale institusjoner eller domener. Diskurstyper består av sjangere og ulike diskurser (Jørgensen & Phillips, 1999). I tillegg anerkjenner teorien at det er sosiale fenomener, av ikke lingvistisk art, som fungerer som sosiale praksiser. Faircloughs (1992, s. 73) tredimensjonale modell søker å gi en analytisk ramme for diskursanalyse gjennom å se på tekstens egenskaper, diskursive praksis (produksjon og konsumerings) samt bredere sosiale praksis. Også Jørgensen og Phillips (1999) viser til at relasjonen mellom tekster og sosial praksis medieres gjennom diskursiv praksis. De påpeker også at både Fairclough og kritisk diskursanalyse generelt, kan kritiseres for å ha en for svak forståelse av gruppedannelsesprosesser, subjekt, agens, selvet og identitet. Kritisk diskursanalyse kan derfor med fordel suppleres med andre retninger på dette området. Jeg har derfor utvidet med teorier som sosial identitetsteori (Tajfel & Turner, 1979, 1986), selvkategoriseringsteori (Turner, 1982; Turner et al., 1987) og McAdams (1985) teori rundt livshistorier for å gi et fyldigere bakteppe og en bredere forståelse av narrativer om foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Dette er ikke i motsetning til Faircloughs teori rundt diskurser, siden han skiller mellom diskursive praksiser og andre sosiale praksiser i et dialektisk samspill (Jørgensen & Phillips, 1999). Slik konstituerer og konstitueres de gjensidig av hverandre.

4.1.2 Om ord

Søkeord ble valgt ut i forhold til relevans for tema. Ord som brukes vanligvis i forhold til omtale om mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det har vært et veiledende prinsipp å søke på mer overordnede begreper som ikke angir noen spesifikk diagnose eller funksjonsnedsettelse. På denne måten favner undersøkelsen også over et større utvalg av familier som er relevante for undersøkelsen. Det er vedlagt en fyldig oversikt over treff på variasjoner av de ulike søkeordene, der en vil se antall treff samt utvalgte artikler. Holsti referert i Bordens og Abbott (2008) viser til tre toneangivende mål ved analyse, der en bør tilstrebe et så objektivt blikk som mulig, med en systematisk tilnærming underveis og relevans for en anvendt kontekst. Dette har også vært toneangivende for denne studien, eksempelvis har det vært viktig å sørge for at alle artikler som omtaler familier med nedsatt funksjonsevne har kommet med i datamaterialet for å sikre representativitet og unngå skjevt datautvalg. Flere av artiklene går igjen under lignende søkeord i datamaterialet, og dette er det tatt høyde for med hensyn til analysen. Ut ifra disse er artikler valgt i kraft av at de omhandler familier og foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne.

I tråd med stegvis-deduktiv induktiv metode (Tjora, 2012) var det et naturlig startpunkt å arbeide i etapper fra rådata mot konsepter. Men metoden er generisk og i praksis vil man være på ulike stadier i modellen samtidig i et prosjekt (Tjora, 2012). Det innebar å bli grundig kjent med alle medieoppslagene som falt inn under søkekriteriene. Relevante medietekster ble registrert, i kraft av sine omtaler av familier og foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. I denne prosessen ble det ikke skilt mellom type saker, journalistisk form eller perspektiv, slik at utvalget besto av alt fra større reportasjer med familier, mindre enkeltsaker og notiser, til kronikker og omtaler fra andre. Disse ble videre behandlet og inndelt etter form og sjanger, samt tematisk innhold som skilte seg ut. Tekstene ble ytterligere analysert for sin relevans for tema og studien, og gjennomgått for videre systematisering og tekstnær koding av hovedtema ved hjelp av ryddige utvalgskriterier. Sentrale aspekter var tekstnære koder som kun er utviklet fra analysedata, blant disse var perspektiv (mor/far), kontekst (evig kamp) og relasjon. Ut ifra disse tegnet det seg enkelte kjerne kategorier som skilte seg ut som gjennomgripende hovedtema i det samlede materialet. Det ble sett på fremtredende ord eller beskrivelser som fremkom i datamaterialet. På dette stadiet pekte overordnede sammenhenger og tematiske linjer seg ut på tvers av type artikkel og avsender av budskap.

Jeg har ikke sett på alder og kjønnssammensetning, og har derfor ikke grunnlag for å si noe om det er noen forskjeller mellom hvem som har uttalt seg i media om familier med nedsatt funksjonsevne. Det har heller ikke vært noe mål i denne omgang å se på noen statistiske forskjeller mellom de ulike avisene, ei heller geografiske forskjeller mellom by og land. Tekstene sees i lys av språkbruk og foto. En ulempe ved tekstanalyse fremfor for eksempel kvalitative intervjuer er at man mister ekstra informasjon til materialet som kunne ha fremkommet gjennom lyd, tonefall og kroppsspråk. Dessuten kunne det frembrakt alternative egenopplevelser om erfaringer med media.

Strukturen til oppgaven er bygd opp rundt de ulike erfaringene som enkeltfamilier og andre beskriver i datautvalget. I tillegg diskuteres erfaringer og refleksjoner som går igjen hos majoriteten. Flere av sitatene som er valgt ut kunne like gjerne vært plassert under andre overskrifter i oppgaven. Måten de er brukt på er påvirket av hva jeg leser ut av dem og vil belyse i forhold til tema.

4.1.3 Etikk

Artiklene er i sin natur av åpen art, da de allerede er publisert på den offentlige arena, i større og mindre dagsaviser. De er også å finne i offentlig tilgjengelige databaser. I så måte er det etisk forsvarlig å benytte datagrunnlaget i en videre forskningsmessig sammenheng. Jeg kan ikke generalisere funn fra dette datautvalget. Ønsket er å gi en forståelse av mediefremstilling av familier med nedsatt funksjonsevne som fenomen. Videre er en slik undersøkelse av ulike avisartikler egnet for å kunne bidra til informasjon og kunnskap om fenomenet. Utvalget med de 318 artiklene baserer seg på et bredt sammensatt utvalg av både små og store aviser over hele landet gjennom en 5-års periode, og vil i så måte forhåpentligvis kunne sies å ha en viss overføringsverdi og relevans for mediefremstillinger i dagspressen, også i etterkant av datainnsamlingsperioden.

4.1.4 Validitet og reliabilitet

Forskning tilstreber seg på å sikre så høy validitet og reliabilitet som mulig. For kvalitativ forskning spiller riktignok reliabilitet og generaliserbarhet en mindre rolle enn ved kvantitativ forskning (Creswell, 2003). Validitet innen kvalitativ forskning sees som en styrke, og brukes for å avgjøre om funn er troverdige, autentiske og nøyaktige ut i fra ulike perspektiv (Creswell, 2003; Gentikow, 2005). Det innebærer at en søker å oppnå så sannferdige og nøyaktige mål som mulig av fenomenet som studeres på en innsiktsfull måte. Jeg har ikke kunnet påvirke diskusjoner og innhold i artiklene, og avisutvalget er velegnet til å kunne belyse fenomenet. Dokumentstudier, deriblant av medietekster, oppfattes som en ikke-påtrengende metode (Tjora, 2012). Det er en klar fordel at forskeren ikke påvirker materialet (Jørgensen & Phillips, 1999). Når det gjelder reliabiliteten, er konsistens og senere reproduksjon fra andre forskere et mål. Artiklenes plassering i ulike kategorier basert på type artikler og innhold fremstår som relativt tydelige i seg selv, og er i så måte relativt konsistente. Det er søkt å bruke rike beskrivelser for å belyse funnene, og sikre balansert vektlegging av fenomenet som belyses. I denne prosessen har også selvrefleksivitet vært svært viktig, hvilket henspiller på den kvalitative metodens analytiske kompleksitet (Gentikow, 2005). Det er videre brukt flere teoriperspektiver som bakteppe for en diskusjon av funnene. Analysen er deskriptiv og kan ikke etablere kausale relasjoner.

4.1.5 Vitenskapsfilosofisk posisjon

Vi fødes inn i samfunn med eksisterende normer og sosiale praksiser, som igjen kan lede til et sosialt press på individet. Sosiale konstruksjoner kan sees som rekonstruksjoner av tidligere erfaringer og prosesser. Våre individuelle opplevelser av virkelighet og kreative evner til å forme og agere, skjer i samspill med andre grupper og omgivelser. Et slikt perspektiv innebærer fokus på det subjektive fremfor det objektive. Sosiale problemer skapes gjennom interaksjon og konstruksjon mellom mennesker i et samfunn. Dette har implikasjoner for hva som oppfattes som et problem, og hvordan fenomener som stigma, medierepresentasjoner og identitet formes av samfunnet. Et problem vil bare eksistere så lenge samfunnet definerer det som problematisk.

Creswell (2003) betoner at kvalitativ forskning er fundamentalt fortolkende. Det innebærer at data filtreres gjennom en personlig linse, som preges av sosiopolitiske og historiske strømninger. Dermed forklares sosiale fenomener og deres egenart mer på makro- enn på mikronivå. Ved studier av samfunn og mennesker, studerer forskeren samtidig sitt eget ståsted og fellesskapet han eller hun er en del av. Menneskelige fenomener er ikke uavhengig av fellesskapet og kulturen. Creswell (2003) viser til at forskeren må reflektere over og være sensitiv for sin egenpåvirkning på studien. En slik refleksivitet preger kvalitativ forskning i dag (Gentikow, 2005). Forskeren skaper det terrenget han/hun selv forsker på. Som forsker deler en mange av selvfølgelighetene som ligger i kulturen, og som en ønsker å avdekke (Jørgensen og Phillips, 1999). Forfatterne peker på at for å få tak på hvorfor noen utsagn blir naturlig akseptert, må en derfor fremmedgjøre seg fra materialet og sette parentes om seg selv så langt dette er mulig.

5 Resultater

Det skal først gis en kort generell presentasjon av materialet som utgjør 344 artikler totalt. Basert på datamaterialet skiller det seg klart ut ulike kategorier basert på tematisk innhold og journalistisk vinkling. Artikler som omhandler enkeltfamiliers kamp for tjenestetilbud og rettigheter sammen med generelle og mindre omtaler og notiser, utgjør vel en tredjedel av utvalget. Også kategorien kronikker utgjør nær en tredjedel. Det er relativt få store reportasjeartikler i denne perioden, kun 12. Det er videre seks artikler som har sitt utgangspunkt i et minoritetsmiljø. Andre kategorier det var naturlig å dele artiklene inn i, var såkalte gladsaker, som feiring og idrettsglede. Videre skilte artikler med kun eksperter seg ut som en egen kategori, sammen med innlegg rundt sorteringsdebatt av fostre og abort. En egen kategori utgjør kurs, der annonser og mindre omtaler/notiser om kurstilbud er plassert. Til sist er det en egen kategori som viser til adopsjon og språk. Flere av artiklene kunne hørt hjemme i flere kategorier, alt ettersom antall kategorier og tema, men jeg har valgt å plassere de ulike artiklene ut ifra artiklenes hovedfokus og mest nærliggende form. De ble klassifisert ut ifra deres mest nærliggende tilhørighet basert på form, tema, intervjuobjekt eller forfatter av innlegg. Slik tegner det seg et bilde av hvem som er intervjuobjekt og hva som er hovedanliggende for saken.

Felles for alle artiklene er imidlertid at de i hovedsak antar et problemfokus, i den forstand at artiklene omhandler økonomiske forhold, tap av tjenester i større eller mindre grad, abort- og sorteringsdebatt, samt intervjuer der foresatte befinner seg i en sårbar situasjon eller er i kamp mot systemet. Selvsagt er det positivitet å spore også, men problemfokuset gjennomsyrrer artiklene på tvers av tema, omfang og type omtale. Det er ingen artikler som omhandler foreldre og familier til barn med funksjonsnedsettelse der selve fokus på funksjonsnedsettelsen er utelatt, altså at artikkelen handler om andre spørsmål og funksjonsnedsettelsen er underordnet. Alle artiklene er plassert i kun én kategori. Kategoriene som utpeker seg er oppsummert i figur 1. Resultatene diskuteres i analysekapittelet.

Figur1. Artikler inndelt i kategorier basert på innhold og vinkling

KATEGORIER	Innhold	Antall
Minoritetsmiljøer	Skam, skyld	6
Større reportasjeartikler	"Maktens barn", familier	12
Enkeltfamilier	Tap av tjenester	40
Mindre omtaler/notiser	Kamp om rettigheter	56
Enkelte "glad" saker	Øk. forhold, tjenestetilbud	13
	Forening, feiring	11
	Idrett	
"Ekspertise"	Råd, meninger	12
Sorteringsdebatt	Abort, menneskeverd	19
Kronikker	Foresatte, forbund	34
Kronikker	Politikere	38
Kronikker	Andre	23
Kurs	Statlig og privat	55
Adopsjon	Raskere i køen	11
Andre	Språkbruk, skam, div.	14
		Totalt: 344

Kilde: Retriever, basert på relevante søkeord, for perioden 1.1.2008 - 4.4.2013 (1.7.2013)

Artiklene er videre plassert i kun én kategori, den mest nærliggende, selv om enkelte artikler kunne passe inn i flere kategorier. Eksempelvis vil det være ekspertise som uttaler seg i forbindelse med en sak, men hvor uttalelsen er underordnet eller på siden av hovedoppslaget. Den kodes derfor ikke i slike tilfeller som egen kategori.

Analysen har ikke sett på fordeling mellom type avis eller geografiske forskjeller. Det er heller ikke undersøkt om det kan spores noen trend i datamaterialet i løpet av denne femårsperioden. Riktignok har det tegnet seg et bilde av at de større avisene gjerne har hovedvekten av de større reportasjeartiklene og intervjuer, mens de mindre avisene oftest har satt kursannonser og notiser fra politikere og leserinnlegg på trykk. Dette er for så vidt ikke så overraskende. Noen av respondentene i Eides (2012) kvalitative studie pekte på at det var lettere å komme inn i tidsskrift med ansvar for funksjonshemmede og i mindre aviser, mens det var de store som kunne bety en forskjell. Synligheten ble opplevd som bedre og grundigere dekket i rene medieintervjuer. Respondentene oppfattet det som mest optimalt dersom også de ansvarlige ble konfrontert.

5.1.1 Myter og medlidenhet

Fra datamaterialet trer et interessant mønster, myter og medlidenhet, seg frem, selv om det er sparsomt med artikler om temaet. Dette temaet omhandler innvandrerfamilier som får barn som med en funksjonshemming. Det er kun fire større reportasjer med foresatte, samt to andre som forteller om kursvirksomhet rettet mot denne gruppen. Titlene på reportasjene er som følger; ”Kampen for et normalt liv” (*Utrop*, 7.2.2013), ”Det usynlige barnet” (*Aftenposten*, 22.10.2011), ”Oppsøker ikke hjelp ≠ Møter Fordommer ≠ Sliter med språket ≠ Føler skam” (*Aftenposten*, 30.3.2009) samt ”Blodskam og folkehelse” (*Morgenbladet*, 21.-27.1.2011). Felles for disse artiklene er beskrivelser av hvor mye foreldrene har måttet kjempe, samtidig som det er forbundet med skam å ha et barn med spesielle behov i sine respektive fremmedkulturelle miljøer. Flere viser til at en del velger å ”gjemme bort” barna sine, ikke snakke om barnet med verken hjelpeapparat eller til venner, familie eller andre fra deres opprinnelige hjemland. Ofte legges religiøse forklaringer til grunn. Foreldre og andre kan tro det er en straff eller fordi Gud vil det. Andre tror det er for å bli satt på prøve i livet. Dette bekreftes av både ansatte ved lærings- og mestringssentre ved sykehus og fra de ulike miljøene selv. Et hovedtrekk ved dette mønsteret er at familier til barn med nedsatt funksjonsevne i minoritetsmiljøer synes å være relativt underrepresentert med tanke på omtale i media. De få som har vært på trykk har hovedfokus på tabu, stigma, mangelfull informasjon og støtte. En kan undre seg over om dette er et resultat av en dobbel form for marginalisering, der disse familiene på sett og vis er stigmatisert på to arenaer. Samtidig kan det være et uttrykk for at det er vanskelig å få miljøene til å uttale seg.

5.1.2 Flere fasetter ved livet

Dekning av større reportasjeartikler med familier som har barn med spesielle behov utgjør en annen sentral kategori. Av utvalget utgjør dette 12 reportasjer, da de i sin natur omhandler flere fasetter ved familielivet enn henholdsvis økonomi og bolig. Betraktninger som går igjen i disse reportasjene synes å være mer omfattende og ærlige refleksjoner rundt familiesituasjonen. I de større reportasjene er det noen få eksempler på at barnet eller ungdommen selv er gitt en verdifull stemme. Noe av årsaken til dette er naturlig nok presseetiske hensyn. Her får vi innblikk i hverdagen, gjennom *deres* perspektiv. Ikke bare gjennom mor eller fars, eller andre personer rundt. En særskilt reportasjeserie skiller seg mer ut enn de andre ved at de omhandler barna til kjente offentlige personer. Artikkelserien sto i

VG (7.4.2012) og heter ”Maktens spesielle barn”. Jon Fredrik Baksaas, Anne-Grete Strøm-Erichsen og Kåre Willoch (som bestefar) forteller om sine liv med psykisk utviklingshemmede barn og barnebarn. Serien går over flerfoldige sider, og rommer også plass til barnas stemme. Dybdeintervjuene viser det nære samspillet mellom dem, men gir heller ingen glanset versjon ut i media.

5.1.3 Enkeltfamiliers kamp for ressurser

Av utvalget er det 40 artikler som har intervjuet mor eller far, og der barnet i de fleste tilfelle er avbildet. Intervjuene omhandler særskilt økonomiske forhold, med fokus på mangel på ressurser. I hovedsak dreier det seg om tap av tjenestetilbud eller mangel på sådan, i tillegg til en kamp om rettigheter familiene og barnet har etter loven. Det er snakk om forhold rundt avlastning, og særlig støtte og ressurser til barnehage, SFO (AKS) og skole. Videre er det intervjuer med foreldre som har mistet pleiepenger, etterlyser hjelpemidler, og viser til behovet for familiekurset ”*Hva med oss?*”.

5.1.4 Mindre omtaler/notiser

I tillegg er det 56 mindre omtaler og notiser som også omhandler familier med barn med nedsatt funksjonsevne eller spesielle behov. I disse artiklene er ikke familier blitt intervjuet, men typisk mer representanter fra kommune og ulike instanser. Disse omtaler også økonomiske forhold. Tema som tas opp er PPT, transport, avlastning/besøkshjem, bofellesskap, spesialskole, spesialbarnehage, barnebolig, pleiepenger, opptaksregler til barnehager, NAV og ressurser. Typisk for denne kategorien er omtalen av familier til barn med nedsatt funksjonsevne som en relativt ensartet og stor gruppe. Siden denne kategorien ikke omhandler intervjuer med familier, er dekningen preget av mer abstrakte, generaliserte gruppeklassifiseringer og en større avstand til tematikk og behov.

5.1.5 Kronikker

Avisutvalget kan vise til kronikker, leserbrev og innlegg fra både foreldre samt representanter fra ulike brukergrupper. Denne kategorien utgjør totalt 34 artikler, med henholdsvis 25 artikler skrevet av en forelder, og der ni er skrevet av en forelder/representant fra en brukerforening (Norsk Nettverk for Downs syndrom, Norges Handikapforbund, Handikappede Barns Foreldreforening, Autismeforeningen). Engasjementet er stort blant

foresatte, særlig kommer dette til syne i særlig de mindre lokalavisene. Gjennom leserbrev, kommentarartikler og kronikker får vi høre en mor eller fars stemme, være seg anonymt eller ikke.

I tillegg er det gjort et skille mellom disse og der det er andre forfattere av innleggene, være seg ansatte i barnehage, SFO (AKS), skole eller privatpersoner. Denne kategorien utgjør 23 artikler. Her leser vi om alt fra en søsters varme leserinnlegg om sin eldre bror som har Downs (*Aftenposten*, 14.2.2012), til reaksjoner og refleksjoner rundt hørselshemmede med implantat som ”annenrangshørende” (*Harstad Tidende*, 23.3.2009). Andre temaer er meninger rundt barnehage, SFO og skole, der foreldre og familier som har barn med nedsatt funksjonsevne, er omtalt i mer eller mindre grad. Det er lite funn på kommentarartikler fra redaksjonens side, kun fem omtaler denne gruppen eksplisitt. Videre er det til sist inndelt en kategori for politikere som avsendere, med totalt 38 innlegg, meningskommentarer og kronikker. Flesteparten kom på trykk i forbindelse med en valgperiode. Enkelte er samme innlegg som er sendt flere avisredaksjoner. KrF står for over halvparten av alle innleggene, med særskilt fokus på menneskeverd og ulike hjelpetilbud til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Høyre følger etter med ti. Kronikkene omtaler familiene som en homogen gruppe, med unntak av innlegg der pårørende selv er tekstforfatter.

5.1.6 Kurs

Totalt er det 55 artikler eller notiser som omhandler støtte- og kursvirksomhet i både offentlig og privat regi. Hovedparten, 32 av dem, viser til kurs i regi av lærings- og mestringssentra ved sykehus, familievernkontor og i samarbeid med ulike brukerforbund. De er altså i hovedsak i offentlig regi. Kurstilbudene har fokus på vekst, mestring og sosialt fellesskap i like fora. Kurset som det hyppigst henvises til er ”*Hva med oss?*”. Dette kurset retter seg ikke mot funksjonshemmingen til barnet, men mot foreldreparet. Kursene vies ikke stor plass, og har preg av å ha sitt utspring i en kort pressemelding. Ellers er det i tillegg 12 annonser som viser til dette spesifikke kurset, alle i mindre lokalaviser. Det fremkommer også at den private og frivillige baserte Home-Start organisasjonen bidrar med likeverdig foreldrehjelp og veiledning til familier som trenger hjelp av ulike årsaker. Samarbeidet beskrives som meningsfylt og givende for både brukere og frivillige, og betraktes av flere som et nødvendig supplement til det offentlige hjelpeapparatet. Også i denne kategorien omtales familier til barn med nedsatt funksjonsevne som én samlet gruppe.

5.1.7 Ekspertter og sorteringsdebatt

12 av artiklene er intervjuer med eksperter, som familieterapeut, psykologer og ulike forskere som uttaler seg på generell basis. Felles er at de gir diverse råd om hvordan man bør forholde seg til foreldrerollen, funksjonshemming osv. Ekspertrollen konsulteres også i andre artikler, men fremstår i denne kategorien som hovedfokus. I tillegg er det 19 artikler som omhandler fosterdiagnostikk, sorteringssamfunnet og abort gjennom reportasjer, kronikker og innlegg.

5.1.8 Adopsjon

Utvalget består av én artikkel om fosterforeldre og 10 artikler om temaet adopsjon av barn med spesielle omsorgsbehov, som ifølge adopsjonsfirmaene har mindre sjanser enn andre til å bli adoptert. Barn med ulike fysiske eller psykiske helseutfordringer, barn som adopteres med søsken eller er over fem år, går ofte utenom den vanlige adopsjonskøen. Ventetiden for adoptivforeldre som står i kø blir dermed kortere. Familiene som allerede er godkjent for utenlandsadopsjon, må få ytterligere en godkjenning av et faglig utvalg i hvert tilfelle. Intervjuene med adopsjonsforeldrene og barna viser at barna har en mild form for ryggmarksbrokk, leppe- og ganespalte og hørselsproblemer og hydrocephalus (vannhode). Andre fysiske forhold som det vises til er moderate hjertefeil eller klumpfot, og det er tale om lettere fysiske funksjonshemninger som kan korrigeres med operasjon. Et generelt trekk er at foreldrene i første omgang så for seg ordinær adopsjon, men at den lange ventetiden kombinert med en generell holdningsendring og modningsprosess, var med på å bestemme valget. Dette gir både foreldrene selv og adopsjonsfirma uttrykk for i artiklene.

5.1.9 Språk og ord som lugger

Det er få artikler i media som omtaler språkbruk rent generelt. I utvalget er det 10 artikler som omhandler dette rent spesifikt, hovedsakelig små notiser basert på pressemeldinger utarbeidet fra ulike forbund, samt enkelte leserinnlegg. Notisene viser til ord som en anbefaler, som en bør være varsomme med samt ikke bruke i det hele tatt. De viser til språkets holdningsskapende betydning, ved at det er en sammenheng mellom språk, ordbruk og holdninger gjennom en toveis - påvirkningsprosess. En kronikk i *Aftenposten* (9.8.2012) skrevet av en representant i Uloba, peker på alle negative assosiasjoner som forbindes med funksjonshemming, som hjelpeløshet, udugelighet og sykdom. Eksempler er ord som krøpling, lider av, lenket til rullestolen, vanfør og multihandicappet. Kronikkforfatteren mener

språket kan bidra til å dehumanisere Norges største minoritet. Ulike identitetsord som offer og hemmet er med på å karakterisere representasjon eller selvrepresentasjonen av mennesker med nedsatt funksjonsevne, men også deres pårørende. Typiske negative ord er ”lenket til rullestolen” og ”de funksjonshemmede”.

En kombinasjon med bruk av foto kan ha stor effekt, og enten forsterke eller normalisere familiens situasjon. De større reportasjene har alle bilder av foreldrene og barnet deres, slik blir deres situasjon konkret for leseren, det blir mindre avstand. Ord er viktige, men vel så viktig er forestillingene som kommer frem i media i et helhetlig bilde. Enkeltordenes verdi blir sterkere i lys av den historien som fortelles. Det er et gjennomgående funn på tvers av alle kategoriene at ord som kjemper, kamp, sliten og sorg gjentas i majoriteten av de ulike medietekstene på tvers av sjanger. Innholdet presenteres bare på ulike måter, for tematikken er lik på tvers av datautvalget. I de større reportasjene gis det derimot rikere og mer nyanserte bilder av familiene, ikke overraskende med tanke på det journalistiske formatet. Det kan skyldes at foreldrene selv gis større anledning til å påvirke selvpresentasjonen og vektlegge sentrale poenger de synes er viktig å få frem. Også intervjuene med enkeltfamilier gir større rom for å prege sin selvpresentasjon i media. Avlastning trekkes frem av noen av intervjuobjektene som et fryktelig begrep. Eksempelvis uttaler en spesialkonsulent ved Barneklubben ved Ullevål sykehus til *Dagbladet Magasinet* (9.5.2009) i forbindelse med en større reportasje om barneboliger, at i det øyeblikk en forelder sier ja takk til hjelp, så har forelderen samtidig sagt at barnet er en belastning. Hun reagerer på at foreldre må belyse alt det negative for å få støtte, det fins ingen rubrikk for kjærlighet i søknadspapirene. Dette er i tråd med flere av foreldrenes erfaringer uttrykt i media. Tittelbruk er sentralt for å skape interesse for saken. Flere artikler fokuserer på det avvikende: ”Det usynlige barnet” (*Utrop*, 7.2.2013), ”Funksjonshemmede trakasseres grovt” (*Dagsavisen*, 13.12.2011), ”Kjerring, soper, neger og krøpling” (*Aftenposten*, 9.8.2012). Intervjuene med familiene med minoritetsbakgrunn er preget av generaliseringer og enkelte stereotypiske måter å forstå situasjonen deres på, og kommuniserer forhold som enkelte ”sannheter”, slik som denne i *Aftenposten* (30.3.2009): ”Oppsøker ikke hjelp. Møter fordommer. Sliter med språket. Føler skam.” To artikler som omhandler NRKs programserie ”Sånn er jeg og sånn er det!”, viser til identitet og naturlighet på samme tid. Programmet er om barn med ulike former for spesielle behov eller funksjonsnedsettelse. I *Demokraten* (22.12.2012) er tittelen ”I jula: Sånn er det bare” og i *Sarpsborg Arbeiderblad* (21.12.2012) ”Sånn er det bare - nemlig!”

6 Diskusjon

6.1 Mediefortellinger om kamp, skam og verdighet

Fokus for dette kapittelet er hvordan familier til barn med nedsatt funksjonsevne fremstilles i media. De ulike avisartiklene i utvalget gir et grunnlag for dette, og analysen tar utgangspunkt i narrativ og kritisk diskursanalyse, slik jeg redegjorde for i kapittel 4. I tråd med Faircloughs begrep om diskursorden, vil mediernes diskursorden utgjøre en ramme for analysen. Som Jørgensen og Phillips (1999) beskriver, vil noen diskurser ha større gjennomslagskraft i media enn andre. For å få innblikk i måter som tekstene behandler ulike forhold på, vil jeg benytte meg av analyseredskaper som etos (hvordan identiteter konstrueres gjennom språk og kroppslige uttrykk) samt metaforer, nøkkelord og ordvalg. Et redskap i denne prosessen vil være å se etter såkalte ”flytende betegnere”, som i stor grad er åpne for forskjellige betydningstilskrivninger (Jørgensen & Phillips, 1999). Flytende betegnere er indikatorer på diskursordener, som ulike aktører kjemper om å romme med sin innholdsforståelse gjennom diskurser. Funksjonshemming og funksjonsevne kan være en slik flytende betegnere som ulike aktører søker å fylle med innhold. Samtidig er det relevant å knytte denne diskursordenen til andre diskursordener som utspiller seg på den sosiale arena, som medisinsk diskurs, normalitetsdiskurs, velferdsdiskurs og offer- og heltediskurs i media. Ulike diskurser vil bevege seg interdiskursivt mellom hverandre i større eller mindre grad (Fairclough, 1992). Ifølge Haualand (2006) innehar medieoppslag med funksjonshemmede en rekke underforståtte antagelser, og en analyse av språkets sosiale sammenheng vil kunne belyse forholdet mellom samfunn og kultur bedre. Haualand viser til at benevnelser av funksjonshemmede har skiftet hyppig de siste hundre årene, som vanfør, krøpling, invalid, handikappet og til funksjonshemmet. Allerede på 1980-tallet var slik språklig fokus i vinden i USA, og førte til en kampanje initiert av pressen selv for å unngå ærekrenkende terminologier (Nelson, 2000). Nye ord vil likevel kunne dra med seg gamle fordommer og holdninger. Elementene som Haualand peker på er relevante når en skal undersøke diskursive praksiser.

6.1.1 ”Courtesy stigma”

Familiesituasjonen til barn med nedsatt funksjonsevne tilsier ofte større omsorgsbehov eller krever ulike tilpasninger. Denne familiesituasjonen vil kunne oppfattes av de fleste som

annerledes eller å leve i en ”avvikende” familiesituasjon, som Goffman (1963/1986), kaller det. Hva som er avvik må sees i forhold til hva som anses som ”normalt”, for eksempel i forhold til alder. Det er eksempelvis lettere å få sosial aksept for ulike aktiviteter i det offentlige rom når barnet er yngre. Gap- modellen, som tidligere er beskrevet, er viktig å forstå også i lys av et foreldreperspektiv. Modellens gode forklaringskraft i forhold til mennesker med nedsatt funksjonsevne vil godt kunne anvendes og belyse situasjonen for familier og foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Barnets funksjonsnivå vil naturlig nok prege hele livsførselen til familien. Vi snakker ikke da lenger kun om et barn som er funksjonshemmet. Hele familien blir på en måte i større eller mindre grad funksjonshemmet. Familier kan sees som interaktive og reaktive, skjer noe med et medlem, påvirkes alle, slik man er opptatt av innen familie-system perspektivet. Hvor stort dette gapet eller misforholdet i så fall vil prege familien, avhenger da på samme vis av grad og type funksjonsnedsettelse samt den enkelte familie eller forelders kapasitet i møte med omgivelsene. På samme måte som et barn kan bli stigmatisert, vil nære pårørende kunne erfare lignende reaksjoner, og dermed bære en ”courtesy stigma”, slik Goffman (1963/1986) beskriver det. Det skjer en spredning av andre karakteristikk basert på én. Foreldre kan da oppfattes som ekstremt modige eller sterkt tyngede. Eksempelvis viser utvalget at noen av familiene med minoritetsbakgrunn i stor grad ble hemmet i sin livsutfoldelse, og valgte å holde barnet borte fra ulike sosiale sammenhenger. Andre eksempler er alle artiklene som viser til foreldres kamp for ressurser.

Seligman og Darling (2007) viser til at det er en ganske vanlig misoppfatning at en person eller families liv med funksjonshemming er en tragedie. Personlig erfaring med noen som lever med funksjonsnedsettelse vil ofte redusere stigma. Gjennom direkte kontakt kan stereotypier elimineres effektivt (Balter, 1999). Dette kan også være med på å belyse hvorfor ulike familier og foreldre reagerer forskjellig på samfunnets generelle normalitetsdefinisjon. Enhver familie vil reagere ulikt på å ha et barn med nedsatt funksjonsevne, avhengig av ulike ressurser, ulik mestringsstil og situasjon foreldrene står i (Ferguson, 2002). I tillegg har det betydning hvilken mening eller tolkning en finner i å ha med funksjonsnedsettelse, samt sosiale holdninger og historiske realiteter som preger samfunnet. Stadig flere bøker om enkeltbarn med nedsatt funksjonsevne er skrevet av foreldre, der egne erfaringer og hverdagen beskrives. Kittelsaa, Jæger, Haugen, Thorshaug, Paulsen og Kermit, (2012b) viser til at et implisitt motiv er samtidig å finne mening og sammenheng i utfordringene. Foreldre knytter også positive erfaringer til utfordringene, med personlig vekst, indre verdier, nye

måter å tenke på og styrkede familierelasjoner. Litteratur og forskning bør balanseres også mot disse perspektivene i større grad. Foreldreskapet blir ikke bare definert ut i fra den generelle rollen som folk til enhver tid assosierer foreldrerollen med. Men den synes å utvides i både omfang og innhold. En er i tillegg koordinator og pådriver i møte med hjelpeapparat, barnas advokat, pedagog og lekekamerat. Her må forelderen ofte ta en profesjonell rolle og kontrollere sine følelser, noe som kan medføre ambivalens og et lokk på egne emosjoner.

6.2 Identitet - fra helt til byrde?

6.2.1 Kamp

Som tidligere beskrevet har pressen et samfunnsoppdrag, og opptrer også som vaktbikkje overfor ansvarlige personer på ulike arenaer (Brurås, 2010). Media søker å formidle nyheter, rette oppmerksomheten og finne forklaringer på ulike forhold. Ulike sjangere og diskurser eksisterer side om side i medieordenen, noe som kan forklare det betydelige omfanget av ulike fremstillinger i pressen, selv om samme sak. Likevel er det sett at enkelte stereotypier er mer fremtredende i media enn andre når det gjelder fremstillinger av funksjonshemmede (Ljuslinder, 2002; Eide, 2012; Nelson, 2000; Balter, 1999). Noen av de mest typiske er; *Helten* slåss for sine rettigheter mot for eksempel myndighetene, og vinner/får rett til sist. Dernest har vi *Offeret*, som er en passiv og trengende person som man synes synd på, en *verdig* trengende. Videre skildres *Offerhelten*, som er en person som forsøker å hevde sin rett, og ikke vil gi seg, men som likevel taper (Ljuslinder, 2002; Grip, 2008). Ser vi dette i lys av diskursanalyse inngår stereotypiene i ulike former for diskurstyper om funksjonshemmede i media. Relaterer vi dette til artikkelutvalget sees det antydninger til dette også i forhold til foreldrene, for eksempel i kategorien ”Enkeltfamiliers kamp for ressurser”. Av de 40 artiklene i denne kategorien er mor overrepresentert som intervjuobjekt fremfor far alene, tre ganger så ofte (18 versus seks). Mødrene er like ofte presentert som *helt* som *offerhelt* ved at de kjemper for sin rett, men ikke alltid når frem. Det samme gjelder for fedrene. I 13 av de resterende artiklene uttaler mor og far seg sammen, mens tre er mer indirekte omtale gjennom familiemedlem eller brev, og som ikke lar seg direkte plassere i noen stereotypi. Et gjennomgangstema for alle artiklene er fokuset på foreldrenes innsats og kamp for barnas rettigheter. Det er intervjuer med foreldrene som ikke vil gi seg, som klager på vedtak, får avslag, og klager på ny. Noen ganger gir det resultater. Det er få rene offerdiskurser, der

foreldrene blir omtalt som passive trengende, svake og syke. Over halvparten av artiklene i denne kategorien inneholder varianter av ordet kamp:

verdt å kjempe for, ny kamp mot systemet, kjempe om det økonomiske, kjempe en årelang kamp, ikke alle orker å ta opp kampen, klar til å kjempe, da blir det kamp, belastende å kjempe for hjelpen, stadig må ta kampen, livet har vært en kamp og et slit, vet at dette ikke er den siste kampen vi må igjennom, morens kamp, man blir så sliten over å hele tiden måtte ta nye kamper, ..ikke kan kjempe for seg selv, da må jeg kjempe for henne, vi må alltid sloss og kjempe for hennes rettigheter, kjempet en innbitt kamp i mange år.

Artikkelen ”Foreldre knekkes av dobbel byrde” i *Bergens Tidende* (11.9.2011) omhandler en familie der begge barna har svært store omsorgsbehov. Familien uttrykker sterkt behov for mer avlastning og støttes av barnas overlege og fylkeslederen i Norsk forbund for utviklingshemmede. Artikkelen inneholder mange sterke beskrivelser:

Foreldrene er utmattet, men Bergen kommune sier nei til mer avlastning... - Dette er vårt liv. Vår hverdag. Det er bare sånn det er... Vi strekker strikken så langt det går, men vi trenger mer avlastning... Foreldrene er på randen av hva de makter... De lurere på hva som skjer når strikken ryker. For de vet at de ikke klarer dette mye lenger... - Vi føler oss overkjørt av Bergen kommune... Mange må kjempe en årelang kamp for å få gjennomslag...

De øvrige omhandler kamp, men bruker andre benevnelser og karakteristikk;

.. enorme utfordringer... sterke påkjenninger... valgte å ta skjea i egen hånd... går inn for å klage... forbereder seg på rettssak... vil kreve erstatning og slåss for sønnen... når du får et så sterkt funksjonshemmet barn, da kan du ikke annet enn å engasjere deg... jeg opplever at foreldre må være svært sterke på vegne av sine barn skal de klare å finne fram til de rettigheter som finnes.

6.2.2 “Ikke helt A4”

Et vesentlig resultat er at når foreldrene blir intervjuet direkte er kampvilje, helt og offerhelt sentralt. Motsatt er offerdiskursen mer tydelig i de artiklene der foreldrene omtales av representanter fra hjelpeapparat eller ansatte i det offentlige, der omtales foreldrene mer som en ensartet gruppe, iblant passiv eller stakkarslig. Imidlertid er det oftest som mottagere av økonomiske ytelser som er grunnlaget for omtale av familiene. En pressemelding fra NTB på trykk i *Stavanger Aftenblad* omtaler at pleietrengende barn ikke får hjelpen de har krav på. Det refereres til at ”Nå får mange kommuner beskjed om å skjerpe seg. Foreldre til flere tusen

barn med sterkt nedsatt funksjonsevne plasserer barna i avlastningshjem” (*Stavanger Aftenblad*, 3.8.2009). Også *Kommunal Rapport* (3.8.2009) og *Tvedestrandsposten* (4.8.2009) viser til samme tekst, noe mer utfyllende, om at foreldrene ”ikke våger å klage til det offentlige, i frykt for å miste det de har fått”. Direktøren for Statens Helsetilsyn uttaler videre at ”dette er en sårbar gruppe, og vi har også fått bedre kunnskap om hva sårbarheten består i”. Andre saker omhandler bygging av bolig og avlastningstilbud: ”Det er viktig for kommunen å fange opp dem som ikke lever helt A4. Familier med funksjonshemmede barn har en seig kamp for å få døgnet til å strekke til og bolig og aktivitetstilbud er svært viktig for dem” (*Budstikka*, 1.10.2011). En representant for det offentlige uttaler i (*Solabladet*, 19.11.2009) at ”Innenfor loven er vi pliktet til å gi disse et tilbud”. Om det er journalisten eller intervjuobjektet som står for valget av ordet *disse* er uvisst, men bruk av ord som *disse* og *de* som prefiks foran funksjonshemmede oppleves av flere som krenkende. Dette er Haualand (2006) inne på når hun refererer til folks bruk og benevnelse av ordet *de* foran ”funksjonshemmede”. Slik dikotomiseres forholdet mellom funksjonshemmede og ikke-funksjonshemmede, der førstnevnte plasseres i en gruppe bestående av *de andre*. Haualand mener verden deles fortsatt inn i vi og de, oss og dem, og det forkludrer debatten om menneskeverd, og peker på mer annerledeshet enn det er grunnlag for. Når dette gjøres overfor innvandrere, blir det kalt rasisme, mens overfor funksjonshemmede er en slik tankegang fortsatt utbredt og sosialt akseptert (Haualand, 2006). Når familiene til barn med nedsatt funksjonsevne omtales som en ensartet gruppe i ulike medietekster, angir det samtidig kategorisering av familiene i form av en kollektiv identitet.

Endrer praksis

Saker om urettferdighet og rettighetsbrudd løftes opp i media, og kan være med på å endre dårlig praksis hos hjelpeapparat og lette foreldrenes hverdag. At slike saker nødvendigvis har stor nyhetsverdi og vil kunne ha fokus på problemer, er forståelig. Dermed inneholder slike saker gjerne ord som kamp, sloss og kjempe for barnet. Majoriteten av artiklene i dette datautvalget, enten de er større reportasjer, artikler, notiser eller kronikker, omhandler ulike former for ”problemfokus” og setter viktige rettigheter på agendaen. *Bergens Tidende* avdekket sommeren 2012 en alvorlig tillitskrise mellom foreldre til sterkt pleietrengende barn og Bergen kommune. *Bergens Tidende* fulgte senere opp med artikkelen ”Utslitte foreldre loves mer hjelp”(23.3 2013), der byråden for helse- og omsorg i kommunen anskueliggjør nettopp pressens funksjon: ”Det verste som kan skje, er at kommunen mangler tillit hos

innbyggerne. BT- artiklene og undersøkelsen som ble gjort viser at mange var misfornøyd med tilbudet de fikk. Det har vi tatt veldig alvorlig.” I etterkant ble det gjennomført interne undersøkelser og kommunen lovet blant annet 1300 nye avlastningsdøgn. Enkelte ganger kan vi følge en families vei til tap eller seier, som for mor og datteren med Downs syndrom som til slutt fikk oppfylt skoleønsket sitt etter flere negative vedtak hos kommunen og Fylkesmannen (*Trønderavisa*, 20.2.10; 25.2.10; 29.4.10). Også en fars anke på vegne av sønnen for å få et ekstra skoleår på videregående, bar frukter (*Bergens Tidende*, 24.6.2008).

6.2.3 Nye ansikter, samme plot?

En fellesnevner for artiklene i utvalget (jfr. s. 34) er likevel overveiende fokus på problemer, tap av rettigheter med videre. Hovedessensen omhandler kamp i større eller mindre grad, på tvers av sjangertype og intervjuobjekt. Men kamp i seg selv er ikke et særegent fenomen for familier til barn med nedsatt funksjonsevne. Vi vil kunne møte kamp om ressurser på en rekke ulike arenaer og relatert til ulike grupper i samfunnet. Det er altså ikke kamp per se som fremtrer som noe særegent for familiene. Det er når dette virkelighetsbildet av familiene ikke balanseres med flere nyanserte fremstillinger eller annet tematisk innhold, at det er grunn til å undre seg over om det rådende inntrykket kan bli for ensidig. Og her ligger kanskje noe av diskursens kjerne og verdi; en kamp impliserer flere parter, gjerne en hovedperson som helt eller offer, og seier eller tap av noe. Avisartiklene forteller nettopp slike historier, der mor eller far er hovedpersoner som helt eller offer, der kamp er et sentralt fokus i plotet. Historier skrives og leses om familiers kamp, ansiktene er nye, men plotet er det samme. Vi har hørt det før, historien gjentas. Historiene er svært viktige å få fortalt, men kan forsvinne i mengden av de andre. Slik sett ligger foreldrenes historier i utvalget tett opptil elementer ved generell historiefortelling. Her kan noe av forklaringen ligge i hvorfor stereotypier kan forsterkes og nøres opp under i media, til tross for at journalisten kan ønske det motsatte. Et annet poeng er at konkret språkbruk alltid viser tilbake til tidligere diskursive struktureringer, gjenbruk av det etablerte. Fairclough (1992) viser til dette gjennom å peke på at en tekst trekker på andre diskurser fra andre tekster, kalt intertekstualitet. Som tidligere beskrevet har vi sett at funksjonshemmede ofte blir stereotypisk fremstilt. Et betimelig spørsmål blir dermed hvorvidt slik diskursiv praksis gir føringer for omtalen av familier til barn med nedsatt funksjonsevne. Hvis en også trekker parallell til ”courtesy stigma” som Goffman (1963/1986) introduserte, blir bildet mer tydelig. Ensidede fremstillinger av grupper kan bidra til en lite fleksibel forståelse av individuelle behov og relasjoner. Det individuelle pakkes inn i

gruppekategoriseringer av ”oss” og ”de andre”. Disse psykologiske faktorene synes å samvirke i et komplekst samspill, der helheten er større enn delene. Og her nærmer vi oss det som Fairclough benevner som sosial praksis. Når rådende diskurs setter seg i samfunnet har vi ikke lenger å gjøre med bare snakk, men viktige former for sosial handling (Jørgensen & Phillips, 1999). Det vil kunne påvirke hvordan andre ser på familier til barn med nedsatt funksjonsevne, men også påvirke selvforståelsen som foreldrene har om seg selv. Vi kan trekke paralleller til selvforståelse sett gjennom livshistorier, slik McAdams (2008) taler om. Også familiene kan begynne å se seg selv i lys av en helte - eller offerrolle, eller sammenligne seg med andre familiers fortellinger i media. Forfatter Lars Amund Vaage illustrerer dette i en artikkel i *Aftenposten* (8.9.2012): ”I media leser vi om suksesshistoriene, de vellykkede, familiene som får det til. Dette er ingen suksesshistorie. Vi trenger å se de mer hverdagslige historiene. For oss gikk det ikke så veldig bra. Da er veien kort til å bebreide seg selv og andre..”. Her peker Vaage på sin personlige opplevelse av den rådende diskurs om familier til barn med nedsatt funksjonsevne. Vaage setter ord på sin forståelse og tolkning av diskursen om dem i media. På denne måten aktualiserer han Faircloughs tankegods om at også tekstmottagere benytter seg av aktuelle diskurser og sjangere i sin fortolkning av tekster (Jørgensen & Phillips, 1999). Vaage uttrykker med dette noen av de samme tankene som Pointon (1997, s. 87) er opptatt av. Pointon beskriver at den typiske helten i mediefortellinger er en person som strever etter det livet som majoriteten oppfatter som normalt. Dette skjer gjennom en transformasjon, fra verre til bedre, som er det sentrale i narrativet. Det kan eksempelvis være en nær pårørende, som en forelder. Pointon peker på at en på samme tid står i fare for å lage en elite innenfor gruppen(e), som ikke kan løfte alle. McLaughlin (2012) er inne på det samme, og viser til at såkalte heltehistorier i media kan skape et skille mellom ”helten” og andre i samme situasjon; hvis noen takler det, hvorfor kan ikke andre? Samtidig kan det gi håp (Zhang & Haller, 2013). Et annet aspekt som kan være relevant er at beskrivelser kan omhandle ”mot alle odds”, implisitt en nedgradering av ytelse og potensial, og en fremheving av helten som stereotypi. I neste omgang kan det få implikasjoner for byrden ved alltid å skulle bevise egenverd eller verdi på vegne av sitt barn. Slikt tankegods synes ikke bare å eksistere som separate meninger. Vi trenger ikke gå lenger enn til norsk forskning for å finne forskningsresultater som kan vise til en potensiell helsebelastning for foreldrene. Foreldre har påpekt at en må være frisk for å være syk (Berg, 2012a). En må være ressurssterk for å bale med hjelpeapparatet. Dette kan igjen skape stress, noe som er vist å være en forutgående risikofaktor for redusert helse (Wendelborg & Tøssebro, 2009).

6.2.4 Heroisk forståelsesramme

Som jeg tidligere har vært inne på, er klassifisering og kategorisering per se er en naturlig konsekvens av behovet for å tilordne verden. Det er vurderingene som assosieres med kategoriseringen som kan være problematisk, om noe er innen eller utenfor hva samfunnet anser for å være normalt. Det er fruktbart å se de ovennevnte medietekstene og deres relasjoner til helt- og offerdiskurs, i lys av et sosialkognitivt perspektiv. Kategorisering innebærer også forenkling, der ulike kognitive tolkningsskjema er med på å danne en bakenforliggende forståelsesramme (Augoustinos & Walker, 1995). Slike skjema blir på en måte gjentakende ”modeller” for atferd og fortolkninger. Den medisinske eller personlige tragediemodell for funksjonshemming kan illustrere dette. Funksjonshemming forstås da som et individuelt problem som kan ”overvinnes” gjennom vilje, evner og pågangsmot. Kroppen setter grensene, men sinnet overskrider dem (Oliver, gjengitt i Grue, 2012).

Den heroiske modellen har en lang kulturhistorie, og kan interessant nok også overføres til å gjelde foreldrenes innsats og deres kamp, slik det fremkommer i dette utvalget. Altså hvordan man møter problemene. Kampen står om ressurser, og dermed blir det på sett og vis også et spørsmål om klasse, tilhørighet og nettverk i et enda større perspektiv. Med disse psykologiske betraktningene som bakteppe trer det stereotypiske ved med mediefremstillinger tydeligere frem. Dette bildet gjenspeiler seg i utvalget gjennom artikler som viser foreldres/andres kamp om ressurser for barn med særskilte behov, til avisinnlegg om det ufødte liv som går langt i å insinuere det uenvelige, at vi setter en pris på et menneskes liv. Der foreldre må bevise behovet og være verdige omsorgen og hjelpen fra storsamfunnet, som kommune, fylke og stat. Grue (2012) peker på at slike heroiske modeller leder oppmerksomheten bort fra strukturelle faktorer og mot individers psykologi: Som at samfunnet er statisk, og at enkeltindivider er ansvarlig for å overvinne barrierer. Den heroiske forståelsesrammen kan fortolkes videre til å omhandle omsorgsgivers handlingskraft, hvilket ikke ville være unaturlig sett i lys av psykologiske sammenligningsprosesser og identifikasjon med barnet med nedsatt funksjonsevne. Disse perspektivene kan vi forstå som det Fairclough kaller for andre former for sosial praksis, som eksisterer side om side med ulike diskursordener i samfunnet. Det er i så måte eksempler på at det er andre krefter utenfor medieordenen med sine ulike sjangere og diskurstyper, som har innflytelse på fremstillinger i media.

6.2.5 Språket som sosial handling. Avstand og nærhet

Jeg vil trekke noen linjer til noen andre psykologiske mekanismer som kan ha relevans for selvforståelsen og artiklene i dette utvalget. Å se seg selv eller andre i samme situasjon fremstilt på en passiv og stereotyp måte, der hjelpebehovet alltid står i fokus, vil kunne være med på å forsterke et negativt selvilde. Innen psykologien snakker en om selvforsterkende prosesser og selvoppfyllende profetier. Hører man tilstrekkelig nok ganger at en er et offer, begynner en til slutt å tro det selv. Mange av de samme prosessene vil kunne settes i gang også i situasjoner der en leser om mennesker som en identifiserer seg med på noe vis. Hvis vi knytter disse prosessene opp mot artiklene i utvalget (jfr. s. 34), trer diskurstypenes potensielle påvirkningskraft tydeligere frem. Eksempelvis er reportasjesjangeren den sjangeren som har størst muligheter til å skape nærhet til tema, men den er også blant de mest ressurskrevende. Derfor velges ofte kortere saker, og kildetilfanget påvirkes samtidig. Det kan også være krevende for journalisten tematisk sett. Morlandstø (2006) viser til at et møte med en fremmed vil alltid være et møte med en selv og egen forestillingsverden. Det kan gjelde både for journalisten og som leser av teksten. Morlandstø viser til at dersom historiene er preget av polariserte fremstillinger, kan det føles vanskeligere å identifisere seg med personen som intervjues. Avstanden blir for stor eller det blir for emosjonelt å bli berørt. Ikke minst spiller det emosjonelle inn ved lesning av mediefortellinger, slik Gentikow (2005) også betoner.

Enkelte av hovedhistoriene i dette utvalget fremstilles dels som personlige skjebnehistorier, der kampen er det sentrale fokuset, slik jeg beskrev ovenfor. En artikkel som kan illustrere noe av dette er "Foreldre knekkes av dobbel byrde" i *Bergens Tidende* (11.9.2011), som jeg tidligere har beskrevet. Foreldrenes livssituasjon med to fysisk og psykisk utviklingshemmede barn er sterk lesning, der foreldrene kjemper om 150 døgn i avlastning for hvert av barna. Hvis vi setter foreldrenes historie opp mot hva Morlandstø (2006) sier om identifikasjon, avstand/nærhet og emosjonell berøring, trer det individuelle fortolkningsaspektet hos leseren tydeligere frem. Det vil naturlig nok være like mange fortolkninger som antall lesere av historien. Likevel vil historiens tema og bruk av ladete ord, kunne gi føringer for hvordan vi skal forstå familien og deres situasjon. Emosjonell berøring kan trigge aktivering av fokus på forskjeller mellom seg selv og andre. Dette er i tråd med hva Balter (1999) sier om at folk vil beskytte seg fra redselen for å få en funksjonsnedsettelse gjennom å se etter og fokusere på forskjeller mellom grupper. Hvis de blir gjort store nok, øker avstanden og redselen blir

reduisert. En artikkel sier da ikke bare noe om de vi leser noe om, men vel så mye om en selv og egen forestillingsverden, slik Morlandstø (2006) nettopp er inne på. Ovennevnte psykologiske mekanismer er dermed de samme som ligger til grunn for både sosial identitetsteori og selvkategoriseringsteori, reduksjon av usikkerhet, egen status og verden for øvrig (S. A. Haslam, 2004). På denne måten kan selv en enkel medieartikkel, skrevet i aller beste mening, likevel skape en avstand og begrense mulighetene for å gi leseren en bredere innsikt. Resultatet kan bli en slags motsetningsfylt kikkerposisjon.

Goffman (1963/1986, s.5) beskrev spesifikke stigma termer i daglig diskurs som kilde til metaforer og forestillinger, uten å ha særlig tanke for det originale meningsinnholdet. Språklig tone og vinkling har betydning for den som intervjues og hva slags inntrykk vi som lesere får. Likedeles når vi leser reportasjer der andre uttaler seg om andres behov. Haualand (2006) viser til at språket kan bidra til en distansering gjennom forenkling og barnliggjøring, og i så måte utgjøre en egen form for diskursiv praksis. Også tredjepersoners ytringer, som eksperter, ansatte i tjenesteapparatet og politikere, kan prate ”over hodet” på gruppen det gjelder. Dette har jeg gitt et par eksempler på tidligere i kapittelet, som for eksempel fra *Solabladet* (19.11.2009), der representanten uttrykte at ”Innenfor loven er vi pliktet til å gi disse et tilbud”. Andre eksempler er mindre kronikker og leserinnlegg der familier til barn med nedsatt funksjonsevne blir nevnt i noen få setninger, som et haleheng til andre politiske proklamasjoner. Det ligger selvsagt begrensninger i de ulike journalistiske formater. Men som Morlandstø (2006) påpeker er det sjelden at mennesker med intellektuelle funksjonsnedsettelse selv kommer til orde i saker som direkte handler om dem. Det er i stedet eksperter, hjelpeapparat eller administratorer som kommer til orde eller snakker på deres vegne. Det er med på å skape avstand til de barna og familiene vi leser om. Dette aspektet sees også i dette utvalget, det er ytterst få artikler der barnet selv får komme til orde, og kun da i de litt større reportasjeformatene. Da får vi et større glimt av menneskene i reportasjen, de er ikke lenger del av en gruppe. Gjennom et avstandspreget forhold vil også respekt og verdighet kunne svekkes, og forståelse og identifikasjon med intervjuobjektet reduseres. Diskusjonen rundt nærhet og avstand har også sammenheng med bruk av bilder. Siden avistekster er sammensatt av tekst og bilder er det viktig at de er i samsvar. Gjennom bildebruk kan man gå nært på personene, men likevel skape avstand gjennom teksten, og omvendt. Slik kan det skapes en narrativ distanse til tema. Bruk av kontraster og sammenligninger vil jeg gi to eksempler på senere i kapittelet.

6.2.6 Bånd til det narrative

Jeg vil også knytte noen forbindelser mellom det intuitive ved menneskers evne til å skape mening gjennom personlige fortellinger og mediefortellinger generelt. Den intuitive evnen kan være med på å belyse noen av de mindre synlige og åpenbare mekanismene som ligger bak enkelte stereotyper og personlige skjebnehistorier i media. Dette kan sees tydeligere ved større reportasje- og nyhetsartikler fordi formatet vil kunne gi rom for det, men også mindre notiser og omtaler vil kunne danne slike inntrykk. Narrativer som kan synes svært ulike, deler faktisk like trekk (Gillespie, 2010). De narrative elementene reproduseres over ulike sjangertyper. Her kan vi se en forbindelseslinje fra tidligere beretninger til elementer ved dagens ulike former for representasjoner av annerledeshet, slik Kirkebæk (2006) peker på. Kirkebæk viser til at annerledeshet i sagn og myter ofte rammer de som har vært onde, likeglade eller ansvarsløse, eller blitt offer for det. Også Nelson (2000) viser til at funksjonshemming har blitt paret sammen med onde krefter i gamle eventyr og myter, så vel som i litteratur og drama. Denne problematikken er velkjent også i dag, gjennom skyldfølelse hos enkelte foreldre til barn med funksjonsnedsettelse som ”hva galt har vi gjort?” eller hos barnet selv. Kirkebæk (2006) spør seg om de mytiske oppfatningene lever videre i dag, bare gjennom nye former, som at blivende foreldre pålegges indirekte et ansvar i forhold til fosterdiagnostikk og bruk av tilpasset opplæring, der de voksnes treningsprosjekter skygger for barnets egne livsprosjekter. Narrativene reproduseres og gjenfødes i nye former. Dette viser tilbake til det Fairclough benevner som intertekstualitet, der kommunikasjon og tekst trekker på tidligere begivenheter (Jørgensen & Phillips, 1999). En begynner aldri fra null, og kan ikke unngå å bruke ord andre har brukt før. Leseren vil igjen inkorporere elementer fra medieteksten og konstruere en ny tekst. I hvilken grad en trekker på tidligere diskursive praksiser, avgjør grunnlaget for kontinuitet eller forandring. Det gjelder også for grad av interdiskursivitet, en form for intertekstualitet, som sier noe om artikuleringen av ulike diskurser innenfor og på tvers av diskursordener. Eksempelvis bærer flere av artiklene i datautvalget, slike som kronikker om sortering eller økonomiske forhold, visse implisitte elementer av ulike roller og forventninger, nettopp fordi de reproduserer meninger som allerede preger den offentlige debatten. For å sette det hele veldig på spissen, plot som går igjen i dette datautvalget er kampen som hovedpersonene tar - det stakkars barnet og familiene som sliter, der samfunnet tar regninga og der folk snur ryggen til eller er veldedige hjelpere, alt etter sin personlige ideologi.

6.3 Det usynlige barnet

6.3.1 “Når familien går ut, mangler alltid det tredje barnet”

I foregående avsnitt har jeg vært inne på medias ulike roller og funksjoner, familiers kamp, i tillegg til psykologiske mekanismer som mentale modeller, heroisk forståelsesramme, avstand og nærhet. Andre forhold som kan prege selvforståelse er begreper som skyld og skam. Det er derfor relevant å relatere disse begrepene til mediehistoriene i utvalget. Et naturlig utgangspunkt er å undre seg over hvilken relasjon det er mellom problemfokus, kamp og annerledeshet, og følelser som skam eller skyld.

I innledningskapittelet nevnte jeg forhold som normalitet, avvik og relasjonen til identitetsformasjon. Jeg har også vist til at mennesker med funksjonshemming ofte kan være utsatt for stigma, i likhet med deres nærmeste pårørende gjennom såkalt ”courtesy stigma”. Ifølge Farstad (2011) kan fokus på annerledeshet og avvik lede til følelser som skam. Også følelser av å komme til kort, aldri være god nok som man er, kan lede til slike følelser. Det er ikke mange av familiene som uttrykker ord om skam eller skyld eksplisitt. Men temaet kommer mer direkte til syne i reportasjene som er gjort med familiene med minoritetsspråklig bakgrunn. Kamp er også en fellesnevner i disse artiklene. Noen eksempler på ord som gjennomsyrrer tekstene er blant andre disse:

..en mors kamp, kampen for et normalt liv, jobbe veldig hardt, ofre, tåle, følte at jeg ikke var en god nok mor, utstøtt av familien på grunn av sine funksjonshemmede barn, isolerte, ensomme, ingen forstår dem, misforståelser og myter, tabu, fordommer i eget miljø og hjelpeapparatet, negativt sladder, syrlige kommentarer og medlidenhet.

Artikkelen ”Det usynlige barnet” sto på trykk i *Aftenposten* (22.10.2011). Forsidebildet hadde som tittel ”Et liv i skjul – foreldre med innvandrerbakgrunn skjuler barnas handicap. Skammen og skyldfølelsen er for stor”. Ei jente sitter i en køyeseng med ryggen til, rommet er halvveis skjult av døra. Ingressen beskriver en av familienes situasjon direkte: ”Når familien går ut, mangler alltid det tredje barnet. Foreldrene har sluttet å invitere venner på besøk. Ingen skal få vite hva det er med datteren.” Datteren har en sjelden diagnose. De snakker aldri om det, verken til venner, familie eller andre fra deres opprinnelige hjemland. Intervjuet gjøres anonymt, på et annet bilde fotograferes mor, far og to mindre søsken bakfra uten storesøster. Bildet kan assosieres med tap eller sørgende mennesker, eller også forstås i lys av et offerbilde. Bildet er med på å forankre teksten, og visualiserer skammen på en direkte måte.

Foreldrene sier de ikke føler skam over datteren, men de er opptatt av omverdenens reaksjoner og mangelfull respekt over for barn med funksjonshemninger. Også fem eksperter intervjues i artikkelen og uttaler seg om gruppen på generell basis, om skyld og straff (foreldre spør seg hva galt de har gjort), tabu innad i de respektive miljøene og at flere opplever skam. Ekspertene reflekterer her omkring deres pasienter og brukere, og gir med sine ytringer sin virkelighetsforståelse av familienes situasjon. De representerer i kraft av sin ekspertstatus også en form for dominerende diskurs som går i retning av en *etnisitets*diskurs. Også mange norske foreldre strever, uttrykker en av ekspertene, men stigmatiseringen og tabuene oppleves som større i minoritetsmiljøene. Det har blant annet sammenheng med inngifte. En professor i medisin med pakistansk bakgrunn beskriver det slik i *Morgenbladet* (21-27.1.2011): ”Norskpakistanere med funksjonshemmede barn får stygge blikk, fordi alle ”skjønner” hva årsaken er”. En artikkel i *Aftenposten* (30.3.2009) benytter påstander som tittel: ”Oppsøker ikke hjelp. Møter fordommer. Sliter med språket. Føler skam”. Intervjuet er gjort med en innvandrerfamilie som ”bryter tabu om syke barn”. I uthevet skrift gjentas det i senere i artikkelen hva noen familier med nedsatt funksjonsevne sliter med: ”Skamfølelse. Ensomhet. Dårlig samvittighet. Ukjent med rettigheter og muligheter. Språkproblemer. Mangel på kunnskaper. Motstand mot avlastning. Mangel på informasjon”. Også i denne artikkelen uttaler en ekspert at ”tabuet rundt funksjonshemmede barn er større i innvandrerfamilier enn i andre norske familier”, men at dette varierer med bakgrunn og type funksjonshemming. Noen tør ikke gå ut og vise frem barnet sitt. Ordet skam nevnes tre ganger, tabu fire ganger og medlidenhet og stakkar én gang. Skam og skyld er fellesnevner i disse artiklene, og en kan forledes til å fokusere på at det handler om en *etnisitets*diskurs. Men skam i seg selv er allmennmenneskelig og livsviktig for regulering av relasjonelt og sosialt liv. Skyld og skam er to begreper som ofte sammenblandes. Farstad (2011) viser til relevansen for oss alle, ved at skyld henspiller på noe en har gjort, mens skam retter seg mot den du er, mot selvet. Ifølge Farstad har dette igjen nær sammenheng med menneskeverd, fordi verdighet er knyttet til selvet, mens ære er mer relatert i forhold til andre. Skam kan motivere til ulike reaksjonsmønstre for handling. Skyld leder mot bekjennelse og tilgivelse, mens skam kan motivere til flukt, å gjemme seg eller slå tilbake. Skammen blir vond og destruktiv i det øyeblikk kilden kommer fra relasjoner og fellesskap en tilhører. Dette kan skje gjennom stigmatisering og utfrysing fra fellesskapet (Farstad, 2011). Skam kan også være knyttet til såkalt selvstigmatisering, der personen nedvurderer sitt eget selv som følge av egen attribusjonsstil, relasjonelle erfaringer og samfunnets normer. Farstads utlegninger har

dermed relevans for funksjonshemmede og familier til barn med nedsatt funksjonsevne, og for koblingen til relasjonelle erfaringer på et psykologisk plan, som denne oppgaven søker å studere. Sosial ekskludering eller utfrysing kan føre til en rekke negative psykologiske effekter på psyken, deriblant emosjonell nummenhet, redusert empati og blandede følelser (Baumeister, Brewer, Tice & Twenge, 2007). Funksjonshemming og offerrolle kan oppleves skamfullt, og hvis den internaliseres vil det kunne gi en vedvarende følelse av ikke å være god nok som man er. Flere av kronikkene som omhandler abort og sortering viser til at enkelte uttrykker holdninger som at noen barn ikke er gode nok som de er. En kronikk i *Bergens Tidende* (17.1.2013) viser til et anonymt innlegg på forfatter Lars Amund Vaages egen blogg om menneskeverd: ”Spørsmålet er om funksjonshemming er et fenomen som i seg selv bør ”tas vare på” slik at det ikke blir borte. Og alle vet at det ikke er slik...”. Slike ytringer og holdninger i det offentlige rom kan forklare hvorfor foreldre kan oppleve det som vanskelig å ta med barnet på sosiale aktiviteter. Den sosiale arenaen skrumpes inn (Berg, 2012b). Skamfølelse, slik Farstad (2011) beskriver det, kan belyse disse mekanismene. For minoritetsfamiliene er det antatt at de opplever de samme utfordringene i møtet med hjelpeapparatet som andre familier, men har trolig noen tilleggsutfordringer, relatert til språk, informasjon og kommunikasjon (Helse - og velferdsetaten, 2010; Söderström, Kittelsaa & Berg, 2011). Dessuten vil kulturforhold innad også kunne påvirke. Basert på dette datamaterialet kan det synes som minoritetsfamiliene som ble intervjuet forholder seg til en type ”skam” eller skyldfølelse, der enkelte valgte å skjerme barnet fra offentligheten. En beskrev det som et tegn på straff, moralsk status eller prøvelse fra Gud (*Morgenbladet*, 21.-27.1.2011). Likevel viser studier nasjonalt og internasjonalt at de fleste minoritetsforeldre til barn med nedsatt funksjonsevne har en medisinsk forståelse av funksjonshemming, slik at de vil ta imot hjelp og støtte fra det offentlige hvis informasjonen er god nok (Kittelsaa et al., 2012b). Ifølge Kittelsaa (2012a) ga religion tvert imot mange både mening, sammenheng og styrke. Farstad (2011) peker på at skam ikke behøver å bli destruktiv dersom den gjenopprettes. Gjør den ikke det, kan den overføres til andre, eller rettes innover mot seg selv og føre til bitterhet mot omgivelsene, forakt og selvhat. Andre forsvarsmekanismer psykologisk kan være å strebe mot det perfekte eller mane til kamp eller aktivisme, slik en særlig har sett i Storbritannia. Følelser av skam – ikke å være god nok som man er – eller være ”verdig” trengende, er nært relatert til medlidenhet. Ifølge Hughes (2012) er medlidenhet det emosjonelle korrelatet for personlig tragedie teori. I lys av den sosiale modellen av funksjonshemming angir emosjonen i stor grad hvilken affektposisjon

funksjonshemmede møtes med fra andre, som blant annet mottager av moralske kristne ”dyder”. I Storbritannia er et slagord fra funksjonshemmedes bevegelse ”*piss on pity*”, en klar manifestasjon av det emosjonelle gapet mellom veldedighet og rettigheter med hensyn til funksjonshemming. Implisitt bærer begrepet med seg negative verdivurderinger – at en ikke er god nok som en er. Dermed er veien kort til skamfølelse, slik Farstad (2011) beskriver.

6.3.2 Økonomisk byrde

Alle barn skal mestre ulike utviklingsoppgaver opp gjennom barndommen. For mange kan det være ekstra utfordrende, ikke minst i perioder med såre overgangssituasjoner fra barnehage til skole og lignende. Da er det ekstra viktig med positiv tankegang hos foreldre og nære samarbeidspartnere for at barnet skal kunne blomstre og nå sitt fulle potensial. Å snu negativ fokus til positiv er sentralt i ICDP – metoden, som også kan ha nytte for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, i tillegg til fagpersoner som jobber med barna og deres familier (Scherr et al., 2011). Derfor er det et paradoks at familier opplever å måtte gjøre det motsatte, og ty til elendighetsbeskrivelser for å bli hørt (Wendelborg & Tøssebro, 2009; Berg & Strøm, 2012a; Helse - og velferdsetaten, 2010). Dette vil kunne skape en psykologisk ambivalens. Familier taler ikke om barnet som byrde, men kampen med hjelpeapparatet, der familier må bevise behov og rettigheter. Denne trenden sees over hele Europa, og vil trolig øke, ifølge McLaughlin (2012). Det økonomiske aspektet står som oftest svært sentralt som tema eller grunnlag for artiklene i utvalget. Eksempelene er mange og titlene annonser problemfokus klart:

Må betale dyrt for å ha Adrian i SFO (*Adresseavisen*, 13.5.2011), Foreldre knekkes av dobbel byrde (*Bergens Tidende*, 11.9.2011), Nedprioritert av kommunen (*Romerikes Blad*, 15.6.2012), Lysbakken kveler samlivshjelp (*Vårt land*, 1.11.2010), Svært høy merkostnad i SFO - Betaler 200. 000 kroner mer enn en ”vanlig” familie (*Romerikes Blad*, 23.2.2012), Foreldre rammes hardt (*Fædrelandsvennen*, 11.2.2010), Kan miste skoleskyss til SFO (*Romerikes Blad*, 20.9.2009), Tvangsflytter 8 – åring (*Jærbladet*, 25.2.2009), Øremerkede midler til hemmede blir stående (*Adresseavisen*, 4.4.2013).

Det økonomiske fokuset blir enda tydeligere gjennom å studere uttalelser fra andre enn foreldrene selv, som uttaler seg om foreldrenes situasjon eller behov. I utvalget er det en rekke mindre artikler, især i de mindre avisene, der politikere og representanter fra hjelpeapparatet omtaler økonomiske forhold og behov som familiene har. I de politiske notisene er familier til barn med særskilte behov en av flere programsaker som skal prioriteres

ved neste valg. I disse henseende fremstår gruppen som verdig trengende, der omsorgsrollen til samfunnet skal bidra, og der en beveger seg mot verdier og felleskap. Diskursen nærmer seg en omtale om gruppen som en økonomisk utgiftspost. Enkelte foreldre uttrykker at de har opplevd en underliggende tone om at det går på bekostning av andre barn, f. eks med hensyn til opptak til barnehage, fordeling av hjelpemidler og ressurser til spesialpedagogisk hjelp i både barnehage og skole. I kronikkene løftes diskursen opp på et høyere nivå, og omtaler i større grad menneskeverd enn det det gis rom for i de mindre omtalene. En implikasjon av et fokus på økonomiske aspekt er at foreldrerollen kan bli redusert til en tilbyder av tjenester og oppfølging, mer enn som forelder som tar hånd om sitt barn av kjærlighet. Den profesjonelle kontakten med hjelpeapparatet kan føre til en objektivisering av relasjonen til barnet, slik Gundersen (2012) påpeker. Dokumentasjonen av barnets behov indikerer en byrde forbundet med deres foreldrerolle, og en kamp om verdighet og et positivt selvilde av seg selv og barnet (Gundersen, 2012). Gundersen viser til en strategi som foreldre bruker for å kommunisere om barnets verdighet: ved å fortelle positive historier. Gjennom positive narrativer løftes barnets verdighet og individualitet tilbake, og gleden foreldrene har ved å ta vare på barnet. Veien fra byrde til kamp er kort. Gundersen (2012) viser til at noen foreldre går til kamp, fremfor å falle i passivitet, for å kjempe for sine rettigheter. Slik opptrer sinnet og frustrasjonen som en kilde til energi for handling og bevaring av et positivt selvilde. Dette harmonerer med hva Farstad (2011) forteller om skam, der noen blir passive mens andre reagerer tilbake. Akkurat slik en kan se fra en rekke av familieintervjuene som omhandler kamp. En mor gir skyts tilbake i et leserinnlegg i *Adresseavisen* (7.12.2011):

Jovisst er jeg en curlingmor, og hadde jeg ikke vært det hadde trolig jenta mi med multifunksjonshemming ikke levd i dag! Jeg viser til reportasje i *Adresseavisen* lørdag 3.desember der forsker Lars Grue sier at foreldre til barn med funksjonshemming er for overbeskyttende, slipper ikke andre til og fotfølger barna hele livet. Hvem skal ellers gjøre det? Vi har på mange måter fått en livslang omsorgsoppgave, en oppgave som er svært krevende, men dog så viktig. Mange foreldre står på dag og ut og dag inn for å sikre god livskvalitet for sine barn. Vi har heldigvis et hjelpeapparat, men de er bare hjelpere. Jeg er foreldre på lik linje med alle andre foreldre og med et ønske om å gi jenta mi de beste forutsetninger for å leve og ikke minst overleve.

6.3.3 Den forbudte sorgen

Sorg og tabu er gjennomgående tema. Foreldre snakker om håp og forventninger som aldri innfris. Men likevel med en varme og kjærlighet til barnet. Livserfaringer de ikke ville vært

foruten. Sorgen er diagnosen, ikke barnet. Noen tar opp at de velger å isolere seg fra omverdenen, fordi det er forbundet med skam eller skyld, eller fordi en er sliten av å kjempe alene. Et punkt som nær sagt alle intervjuobjektene på et eller annet vis uttrykker, er følelsen av aldri å kunne være bra nok, eller gjøre nok. Men sorg og mestring må kunne forstås som to parallelle prosesser, der det ene ikke utelukker det andre. Det er individuelt i hvilket omfang eller på hvilken måte en forelder forholder seg til barnet på (Olshansky, ref. i Seligman & Darling, 2007). Også en langvarig tristhet er en normal reaksjon, og en kan være en like fullt kompetent og kjærlig forelder. Folk i hjelpeapparatet er ofte for raske til å stemple foreldre som fornektende eller utilpassete når de faktisk reagerer normalt på en utfordrende situasjon. Det er også individuelt hvilke behov foreldrene har og hvilke mestringsstrategier som tas i bruk (Ferguson, 2002). Rent psykologisk vil slike tanker kunne gi grobunn for en avmaktsfølelse, og ha implikasjoner for egen selvforståelse og identitet. Foreldrerollen som med ett ble endret, og som det kan være vanskelig å vite hvordan kan oppfylles. *VG Helg* hadde 13. august 2011 et hovedoppslag om Norge som verdens beste mammaland, der ni forskjellige mødre med ulike utgangspunkt ble intervjuet. De gode velferdsordningene står sentralt hos alle på ulike måter. Kontrastene er slående. Eksempelvis ser vi som oppslagsbilde mor, far og lillebror på tur i Tøyenbadet. Den høygravide moren strutter i bikini og forteller om fem ukers mammaperm i Syden. På motsatt side ser vi en annen mor og datteren Nora, som har Downs syndrom, dele blick – kontakt der mor har fått lov til å kripe opp i Noras spesialseng. Bildeteksten beskriver: ”Tunge løft: Nora (9) må ha hjelp til absolutt alt, og mamma merker de tunge løftene på ryggen”. Moren forteller videre: ”Jeg kommer aldri til å slutte å se for meg Nora slik hun hadde vært som frisk”. Journalisten beskriver videre:

Da hun som 29 – åring var gravid for andre gang, hadde hun et bilde i hodet av mennesket der inne i magen: En frisk og glad jente som skulle løpe rundt i gresset med musefletter og miniskjørt. Fortsatt kan hun bli trist av å se jenter på Noras alder som sykler og synger og selger saft utenfor hageporten...

Moren vektlegger at sorgen kan gå i fase: ”Sorgen man opplever når man får et barn med spesielle behov, handler mest om det barnet man mistet. Så etter hvert blir man knyttet til dette nye barnet.” Isolert sett står artiklene greit på egne ben, men kontrastene mellom bildebruk og tekstinhold er slående mellom dem, og kan gjøre avstanden mellom det ”normale” og ”annerledeshet” enda større. Et lignende journalistisk grep i forhold til kontrastering så vi ble gjort i artikkelen i *Aftenposten* (22.10.2011) om ”Det usynlige barnet”, der en familie er avbildet med ryggen til, mens en annen mor viser gledesstrålende frem

sønnen i full fart på treningsrommet. Men medias bruk av kontraster skaper ambivalens, og setter også i gang kulturelle oppfatninger om hva foreldreskap er, i bevegelse. Mødrenes personlige beretninger viser at diskursen rundt familier og funksjonshemming består av både konkurrerende og motsetningsfylte måter å forstå foreldreskap på.

Forfatter Lars Amund Vaage fikk Brageprisen i 2012 for boken *Syngja* om sine egne vanskelige erfaringer som far til en datter med autisme. Han skriver at ordene alltid har kommet til ham, men ikke ordene om datteren. Han beskriver dette i *Aftenposten* (8.9.2012):

Det var sterke forventninger til oss: At vi skulle være tapre, mestre dette. Det er et krav som kommer i fra alle hold. Vi kunne ikke vise hvor tungt det var, å snakke om sorgen ble en samtale uten mottager. Syting i løse luften. Derfor føles det meningsfylt å ha gitt sorgen et litterært uttrykk. I dag er det jo å tenke positivt som gjelder. Potensialet som ligger i sinne og usaklighet er blitt borte fra samfunnet. Betydningen av å tenke positivt har blitt et stivnet smil i samfunnets tryne”... og senere i samme intervju: ... - Nå tenker jeg at det er ok å sørge. Det er ok å komme til kort. At vi ikke fikk det til.

Han viser dessuten til eksplisitte tanker rundt skyld. I intervjuet refereres det til et viktig utsnitt fra boka: ”Er det ikkje ei tung bør å leggja på eit stakkars funksjonshemma menneske, som sanneleg har problem nok frå før, at ho også er eit stort vonbrot for foreldra? Ei stor sorg kjem inn i livet til foreldra, eit lite barns fryktelige funksjonshemming?” Her peker han på at samfunnet generelt gir et ytre press mot barnet ved å fremstille det som en byrde og sorg. Det blir en dobbel ydmykelse for både barn og forelder.

6.4 Menneskeverd

Datautvalget kan vise til en rekke kronikker som omhandler adgang til å ta abort og fosterdiagnostikk på et tidligere tidspunkt. Adgang til selektert abort er ifølge Grasli (2006) selve grunnlaget for diskriminering og krenkelser i Norge i dag. Gjennom forskning og medisinsk teknologi kan tidlig diagnostisering føre til at selektiv abort skjer nesten ”før noen merker noe” (Grasli, 2006, s. 142). Hun betegner det som at menneskeverdet på den måten graderes. Foreldre til barn med intellektuell funksjonsnedsettelse møter negative holdninger som er krenkende. Hierarki blant ulike funksjonsnedsettelse og hakkeloven er fortsatt utbredt og sterk (Grasli, 2006). En liten notis i *Dagsavisen* (13.12.2011) viser til et foreldrepar som ble trakassert på Facebook etter å ha delt sin lykke om sønnen som har Downs. De fikk følgende kommentar tilbake på Facebook: ”Skjønne unge????? Kostnader for staten. Du kunne

da for faen tatt abort!” En kronikk i *Bergens Tidende* (17.1.2013) viser til lignende ytringer en forfatter(Vaage) fikk etter et blogginnlegg om menneskesyn: ”SELVSAGT ønsker vi et samfunn uten mennesker med Downs! Ingen ønsker seg barn med Downs eller noen annen sykdom, kromosomfeil eller andre defekter. Verken for egen del, barnets eller samfunnets...”. Ytringen faller inn under det N. Haslam (2006) betegner som en mekanistisk form for dehumanisering, der barnet kontrasteres med maskiner, der deler er gått i stykker. Haslam påpeker at denne formen for dehumanisering kan foregå i både intergruppe og interpersonlige kontekster. Ifølge Haslam kan også mildere former for dehumanisering skje i hverdagslivet gjennom bruk av stereotypier som fratar mennesker unike menneskelige egenskaper og kvaliteter. Et annet aspekt er at dehumanisering stopper en sosial relasjon fra å oppstå. Et betimelig spørsmål er om slike menneskesyn handler om mennesker som blir provosert av annerledeshet per se. Motsatsen er en kvinnelig lege som i en kronikk i *Adresseavisen* (29.12.2011) peker på sammenhengen mellom rettigheter og tidlig ultralyd, ufødt og født liv:

Holdninger til ufødt liv henger uløselig sammen med holdninger til født liv. Allerede i dag opplever foreldre til barn med Downs syndrom at de klandres for ikke å ha valgt abort. Byrden som kan følge av det å ha et barn med spesielle behov, blir ikke lettere å bære når samfunnet med all tydelighet forteller oss kvinner at barn med Downs syndrom eller andre avvik er mindre verd enn andre og derfor uønsket.

Det samme synspunktet formidles av organisasjonen Menneskeverd, som tilsvar på tidligere Dissimilis - general Kai Zahls utspill i *Dagbladet* (26.9.2011) om at han er for seleksjon og bruk av bioteknologi for å velge bort ufødt liv. Representanten for Menneskeverd sier hun er overrasket og skuffet over hans standpunkt for sorteringssamfunnet:

Hvordan vi forholder oss til mennesker i mors mage, påvirker også mennesker som er født med de diagnosene vi snakker om. Derfor er det svært skuffende at Kai Zahl ikke er mer bevisst dette. Dissimilis har jo som mål ”Å endre folks og samfunnets holdning til utviklingshemmede.

Omfanget av kronikker skrevet av representanter fra ulike forbund og organisasjoner, foreldre, politikere og andre viser at det er et sterkt engasjement rundt tema. Diskursen rundt tidlig ultralyd i artiklene i utvalget omhandler tema som menneskeverd, respekt for ufødt liv, kvinners rett til abort, press fra fellesskapet og hva slags samfunn vi skal ha. Hvis man setter disse innspillene inn i en større sosial sammenheng, ser man at det foregår en kamp om hvordan man skal forstå menneskeverd og hvordan grensene for ufødt liv og abort skal settes. Det er med andre ord en *menneskeverddiskurs* som særlig kommer til syne i utvalget av

kronikkene. Interessant nok viser også sitatutdragene fra de anonyme bloggeksemlene at terskelen og tonen for diskursen er en helt annen enn det som kommer på trykk. Hvilket standpunkt de respektive kronikkforfatterne landet på er ikke overraskende farget av egen posisjon, som representant for forbund, forelder, politisk ståsted eller livssyn. Dette kan være et resultat av at tekstforfatterne preges av individuelle diskursordener som er typiske for sitt miljø eller politiske forankring. Variasjonen i kronikkutvalget viser til at det eksisterer en rekke ulike meninger som kjemper om å vinne fotfeste i den offentlige debatten. Også de få intervjuene med familiene som har adoptert barn med ulike fysiske funksjonsnedsettelse berører indirekte aspekter rundt menneskeverd, barn og behov, prioriteringer og valg. De peker alle på ventetiden som et argument for adopsjonen, i tillegg til at de måtte begynne å tenke nytt (*Adresseavisen*, 23.4.2009; *Aftenposten*, 22.8.11). En representant for et adopsjonsfirma sier de er opptatt av at folk har den rette motivasjonen: ”Utgangspunktet må være barnets behov for en familie, ikke det barnløse paretts behov for et barn. Å velge et barn med et spesielt behov fordi man ser på det som en siste sjanse til å få et barn, blir helt feil, sier han, og legger til at man må vite hva man går til.” (*Aftenposten*, 22.8.2011).

I de større reportasjene gis foreldrene og journalistene mer rom for å presentere mer nyanserte historier. Bildet er ikke lenger like svart/hvitt, men åpner opp for at foreldrene kan sette ord på sine opplevelser og klare meninger om å leve i en familie der et barn har nedsatt funksjonsevne. Vi kan følge et foreldrepar og deres 23-årige sønn på vei mot løsrivelse - å flytte for seg selv i et bokollektiv - gjennom en større artikkel i VG Helg (8.1.2011). Foreldreparet fra Oslo forteller om hva de hele tiden har ønsket for sønnen: et liv i frihet, et mest mulig normalt liv. Men bydelen planla å gi sønnen omsorgsbolig på et sykehjem: ”Det hadde vi blånektet. Nok en gang ville myndighetene gå for en visjonsløs løsning. De glemmer at det handler om menneskeverd. De ser på Anders som en oppgave.” De har tatt et bevisst valg om å fokusere på de positive opplevelsene, da blir historien om sønnen en annen. De uttrykker eksplisitt at de ikke ønsker å se på seg selv som offer, men ser det som en gave til samlivet å ha et barn som Anders. De har snudd perspektivet om å måtte kvalifisere seg for samfunnet til at samfunnet har stor glede av Anders. De har også gjort seg noen tanker rundt identitet. Å være forelder til et barn med spesielle behov blir en del av din identitet, og ved å slippe taket, rokker en også ved sin egen rolle og eksistens som forelder, uttrykker de. Deres personlige beretning omhandler menneskeverd og identitet personifisert gjennom en grundig reportasje. *Menneskeverddiskursen* er sentral, og gir en nærmere identifikasjon hos leseren. Fordi sønnen også gis en stemme forsvinner den ellers så manifesterte relasjonen til økonomi,

som ellers preger de mange korte omtalene og notisene som beskriver familiene og barna som en eneste stor gruppe. Disse foreldrene deler et annet poeng som kommer tydelig frem i andre eksempler fra materialet, som tanker om takknemlighet, en dypere livsforståelse og at barnet er en velsignelse i foreldrenes liv. En mor med minoritetsspråklig bakgrunn forteller i *Aftenposten* (22.10.2011) at: ”Mitt barn er en velsignelse i mitt liv. Jeg har lært så mye av ham. Jeg hadde aldri vært der jeg er i dag, hadde det ikke vært for Mohammed”. Noras mamma sier i reportasjen i *VG* (13.8.2011) at hun har lært mye av datteren, og er glad for at hun fikk dem som foreldre. Også Baksaas fremhever dette helt eksplisitt i intervjueserien ”Maktens spesielle barn” i *VG* (7.4.2012) når han uttrykker at: ”Det har definitivt gjort noe med oss. Jeg tipper vi er blitt åpnere til sinns, åpnere for større forskjeller”. Strøm-Erichsen mener det er for stor fokus på vellykkethet i samfunnet, også med barn som er psykisk utviklingshemmede. Datteren har gitt henne en livserfaring som gir henne noe som menneske, men vil ikke idyllisere det. Kåre Willoch beundrer sin datter, kone, og barnebarn, og uttrykker at: ”På den annen side tror jeg det er verdifullt å fremheve det positive. I tidligere tider har det vært altfor meget av det negative. Da var man heller ikke klar over potensialet.”

Gjennom reportasjesjangeren ser vi eksempler på at foreldrenes perspektiv gis en mer nyansert og fremtredende plass. Perspektiver som ikke tilslører eller forenkler, men gir rom for overordnede diskurser, slik som *menneskeverd* diskursen. Brurås (2010) betoner at menneskeverd og humanitet er grunnleggende verdier innenfor pressen. Brurås (2010, s. 278) viser til at ”en bevissthet om ”ethvert menneskes iboende verdighet”, vil føre til en humanisering av journalistikken. Og motsatt: Taper man menneskeverdet av syne, vil journalistikken gradvis bli avhumanisert og umenneskeliggjort”.

6.5 Stolthet

6.5.1 Aktør i eget liv

Familiene møter ulike barrierer som gir dem merbelastninger. Blant disse er fysisk fremkommelighet, mangel på spontanitet og fleksibilitet på hjemme- og yrkesarena. Kontakt med hjelpeapparatet er for mange en ekstra kilde til merbelastning. Hjelpeapparatet beskrives også som en hinderløype. Portvoktere siler de verdige fra de uverdige trengende (Grue, 2011). Særlig når de må ty til elendighetsbeskrivelser av sin situasjon og sitt barn for å få innfridd rettigheter, en utlevering av barnet til stadig nye folk (Gundersen, 2012). En strategi enkelte

valgte var å avslutte med en positiv kommentar om barnet på slutten av beskrivelsen for å veie opp for alt det negative, for å bevare menneskeverdet for seg selv og barnet (Gundersen, 2012). Samtidig har foreldre pekt på at det kan være vanskelig å kritisere samarbeidspartnere fordi de også er avhengig av deres hjelp. Et aspekt er at foreldre kan føle de må ta imot det ”spesielle” tilbudet som tilbys. Grasli (2006) påpeker at det er lettere for mange å ta imot pakken som samfunnet serverer, enn å bli samfunnskjempere. Flere foreldre angir en streben etter å være ”mest mulig som alle andre” gjennom å delta sosialt, gå på ulike aktiviteter samt delta i arbeidslivet (Haugen et al., 2012). Tanker rundt foreldreskap er varierende. Artikkelen ”Å finne veien i annerledeslivet” i *Harstad Tidende* (20.10.2008) forteller en mor at hun og mannen har sluttet å bekymre seg over at de ikke er gode nok foreldre:

Hvilke foreldre mener de er perfekte? Vi har en situasjon der vi blir ekstra klar over våre begrensninger, fordi vi blir påminnet dette hver dag. Det er en utrolig reise å ha et funksjonshemmet barn. Tenk på de forutsetningene han lever med! Vi er stolte over vår sønn.

Morens utsagn setter ord på noen av de utfordringene som flere av foreldrene lever med. For minoritetsfamilier med barn med funksjonshemming kan foreldreskapet føre til en dobbel utfordring, slik Kittelsaa (2012a) beskriver. Faridah Shakoore beskriver i klartekst i ”Kampen for et normalt liv” (*Utrop*, 7.2.2013) hvordan de første årene fortonet seg; ”- Jeg følte det var meg alene i verden med mitt barn mot alle.” I etterkant har moren holdt flere samtalegrupper og temadager for andre minoritetsforeldre med lignende bakgrunn. På bakgrunn av disse samtalene, som var preget av skam og skyldfølelse, isolasjon og ensomhet, bestemte hun seg for å lage filmen ”Et fullverdig liv”, i tillegg til å arrangere Handy filmfestival. Behovet for informasjon og kunnskapsformidling som Shakoore er opptatt av, er også en fellesnevner for familiene til barn med nedsatt funksjonsevne i dette utvalget. Et av de mest populære kursene som skiller seg ut er kurset ”Hva med oss?”. Riktignok er ikke fokuset på intervjuer av foreldres erfaringer med å ha deltatt på dette kurset, men mer annonser og små notiser om tid og sted. Kurset har også blitt omtalt i flere av de politiske kronikkene. I tillegg omtaler noen artikler kurset i forbindelse med fare for økonomiske kutt og reduksjon i tilbudet. Kurset har fokus på relasjonen mellom foreldrene, men også familier imellom. Det synes også som verdien er å finne på et gruppepsykologisk plan, gjennom tilhørighet og identifikasjon med andre. Erfaringene som kommer til uttrykk er dermed i tråd med norsk og internasjonal forskning på området. Flere studier viser til gode effekter av å delta på dette og lignende kurs.

Evaluering fra parkurset ”Hva med oss?”⁷ viser at behovet for et foreldreperspektiv er stort, og at foreldrene finner støtte i å kjenne seg igjen i de andres historier fra dagliglivet. Det som en tenker er unormalt, fremstår som normalt i andre deltageres fortellinger (Kittelsaa et al., 2012b). Foreldre har beskrevet økt subjektiv selvbevissthet, selvforståelse og selvrefleksjon som bidro til nye handlingsalternativer og følelse av mer autonomi og kontroll (Haugstvedt, Graff-Iversen, Bukholm, Haugli & Hallberg, 2013). De viser til reformulering av egen livshistorie i tråd med narrativ teori og terapi som en del av denne prosessen. Også aksept av ambivalente følelser av kjærlighet og skam pekte seg ut som tema som foreldrene var opptatt av. Berg og Strøm (2012a) har studert erfaringer fra foreldregrupper når barnet har store funksjonsnedsettelse. Foreldrenes følelse av stigma viser seg å være utgangspunkt for erfaringene i gruppen, der gruppa blir et fristed fra negative holdninger og de kan identifisere seg med hverandre. På samme tid bidrar gruppedeltagelsen til å hjelpe hverandre ut av stigma og møte omgivelsene offensivt. En gruppe foreldre til barn med cerebral parese fulgt over en toårs periode, viste en økt nedgang i familiær, personlig og sosial deltakelse over tid (Rentinck, Gorter, Ketelaar, Lindeman & Jongmans, 2009). De viser til at funnene kan indikere økt foreldrefokus innen rehabiliteringspraksis. Deltagelse i selvdrevne foreldregrupper fungerer som en motvekt mot stigma i samfunnet, og der funksjonsnedsettelse blir akseptert og alminneliggjort. Annerledesheten blir borte (Berg & Strøm, 2012a; Haugen et al., 2012; Helse - og velferdsetaten, 2010; Haugstvedt et al, 2013). Andre erfaringer har vært nytten av å få bekreftelse fra andre i samme situasjon, en økt selvtilit, positive holdninger og mindre flauhet over barnets atferd i ulike situasjoner. Gruppen må heller ikke fremstå som belærende, men preges av empati og støtte og lede til myndiggjøring (empowerment) (Scherr et al., 2013). Flere foreldre gir også uttrykk for en særegen felles forståelse, som ingen andre som ikke har opplevd det samme som dem kan ha. Den henspiller på følelser av nedverdiggelse og annerledeshet, ikke bare i relasjon til felles opplevelse av stigma, men i relasjon til en dypere indre forståelse av seg selv og andre, en slags ”innsideroppfattelse”. Foreldrene deler en lærdom som andre ikke vet. Dette kan også forstås som et uttrykk for en avstigmatisering (Berg & Strøm, 2012a). Psykologisk sett er sosial støtte en ekstern mestringsstrategi og en medierende faktor mellom stress og stressreaksjoner. Haugen et al. (2012) sin kvalitative undersøkelse fant at den enkeltes evne til å overvinne

---

⁷ Hva med oss? er et landsdekkende tilbud om samlivskurs for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Det administreres av Bufdir, og drives av Bufetat. Kurset har en intensjon om å ha en forebyggende effekt mot samlivsbrudd, selv om raten statistisk sett ikke er høyere enn hos andre par. En liten gruppe er enslig eller separert/skilt. Kittelsaa (2012b) fant 11,1 % av deltakerne fikk kjennskap til kurset gjennom media (tv, avis, internett, radio), ellers via helsestasjon, sykehus, HABU, familievernkontor, Bufdir og Bufetat.

stress og belastninger er essensielt for helsen. Flere foreldre oppgir det å finne egne indre stimuli til å kunne mestre situasjonen, i samspill med ytre tilpasninger, som vesentlig. Eksempler på dette er evnen til å ta vare på gylne øyeblikk, bruk av humor og en positiv innstilling. Det har likhetstrekk med hva Antonovsky gjengitt i Kittelsaa (2012a) kaller følelse av sammenheng, som omhandler menneskers opplevelse av å finne en sammenheng eller mening i livet. Stress og belastninger kan framkalle både svakhet og styrke, og hvilke motstandsressurser eller mestingsstrategier en velger å ta i bruk, er høyst individuelt. Innflytelse og følelse av autonomi og makt over egen tilværelse gir positive helseerfaringer, ikke minst i forhold til utforming av egen identitet og foreldrerolle. Foreldre kan kjenne på belastningen det er å koordinere tjenester fra hjelpeapparat og habiliteringstjeneste, og føle det belastende å "leve på utstilling" (Holten & Karlsen, 2008). Det har også sammenheng med normalisering og normifisering, hvordan andre opptrer i forhold til en forelder de vet har et barn med nedsatt funksjonsevne. Det har også sammenheng med hvordan en forelder velger å presentere seg selv og sin familie i ulike sosiale settinger, om funksjonsnedsettelsen holdes hemmelig eller ikke. Folk kan velge å holde informasjon tilbake, nettopp for å unngå å avsløre stigmaet, men det avhenger igjen av stigmaets visibilitet (Goffman, 1963/1986). Her kan man også se forbindelsen til det narrative ved identitet og selvforståelse, og det kulturelle aspektet som er med på å prege uttrykksformen. Hvilken versjon eller perspektiv en velger å fronte både utad, og for en selv. Her kan det være meningsfullt å ta et kort tilbakeblikk til reportasjen "Det usynlige barnet" i *Aftenposten* (22.10.2011) for å illustrere dette. Av de to familiene som ble intervjuet, valgte den ene familien anonym presentasjon, mens den andre familien ble avbildet på T-bane og treningsrom. For Vaage tok det, ifølge ham selv, mange år før han klarte å skrive om datterens situasjon med en litterær stemme.

6.6 Diskursiv praksis, samfunn og ideologier

Jeg vil nå trekke de utkrystalliserte tematiske linjene i studien opp på et mer overordnet nivå. Det er derfor relevant å se nærmere på relasjonen mellom diskursiv praksis og samfunn. Har mediefremstillinger betydning for etableringen av et ideologisk rammeverk? Resultatene kan si noe om akkurat dette datagrunnlaget. Det er ikke dekning for å generalisere eller hevde at dette er gjeldende for all media. Imidlertid kan funnene, når de relateres til hva vi vet fra forskning, gi visse assosiasjoner til påvirkning av meningsstrukturer og verdisystemer i samfunnet, akkurat slik Fairclough beskriver med påvirkning av sosial praksis. Artiklene

berører visse overordnede begreper og konsepter som omhandler dimensjoner som individualisme, fellesskap og ideologier. Derfor er det relevant avslutningsvis å løfte diskusjonen opp på dette nivået.

6.6.1 Mediefortellingene og diskursiv praksis

Diskursive praksiser gir et innblikk i sosial praksis i samfunnet og hvorvidt den diskursive praksisen er preget av tradisjonelle fremstillinger og språkbruk eller nyskaping og forandring. For å si noe meningsfullt om diskursive uttrykk må man holde de opp mot en bakgrunn, deriblant den diskursorden den hører til, f. eks i dette tilfellet mediediskursorden, der flere diskurser og sjangere konkurrerer innen samme rom (Jørgensen & Phillips, 1999). Derfor er det relevant å trekke paralleller fra datamaterialet til fremstillinger av funksjonshemmede i media. På samme sett som Ljuslinder (2002) og Eide (2012) etterlyser mer nyanserte og naturlige fremstillinger av funksjonshemmede i media, er behovet etter min mening til stede også for deknningen av familier til barn med nedsatt funksjonsevne. Den etablerte og eksisterende diskursive praksisen skaper en lav interdiskursivitet og reproduksjon av det bestående, slik Faircloughs kritiske diskurspsykologi beskriver. Når jeg ser artiklene under ett, og sammenligner diskursene på tvers av de ulike sjangerne som datautvalget består av, trer et mer dominerende bilde av familier til barn med nedsatt funksjonsevne frem. Diskursen er preget av at tekstforfatterne trekker på eksisterende diskursive praksiser som funksjonshemmede opplever, med bruk av stereotypisk ordbruk og relativt ensidige fremstillinger i mediebildet. Det dramaturgiske ved historiefortelling trer tydeligere frem gjennom de større reportasjene og intervjuene med enkeltfamiliene, og leder hen mot en form for diskursiv praksis med røtter i det narrative. De større reportasjene gir rom for en fyldigere fremstilling av familiens historie og situasjon. Hvilke identiteter konstrueres gjennom mediediskursen? Foreldrene fremstår som kampvillige, hovedsakelig ressurssterke foreldre som vil og tør ta opp ressurskampen mot systemet. Offerhelten er langt mer synlig enn helten, fordi artiklene skrives når foreldrene er midt i kampens hete, historien er i sitt klimaks, og vi får altfor sjelden høre om hvordan den aktuelle kampen mot systemet ender. Kanskje ligger noe av forklaringen på den dominerende offerdiskursen nettopp her; de personlige fortellingene når ikke sitt endepunkt, vi lever fortsatt i uvisshet om familiens resultat. Fikk familien ressursene de trengte til slutt? Et annet poeng er den overveldende deknningen av saker med negativt fortegn. Det er ikke mulig å se bort i fra det massive fokuset på økonomi. Det økonomiske aspektet gjennomsyrrer nærmest enhver artikkel i større eller mindre grad,

uavhengig av intervjuobjekt, perspektiv, formål og innhold. Vi kan på sett og vis relatere dette til en dreining mot en økonomisk diskurs i samfunnet som omhandler familier til barn med nedsatt funksjonsevne. Det er annerledesheten som beskrives som årsaken. Fokus på forskjeller, stereotypier og en reproduksjon av historier opprettholder dette fokuset på annerledeshet. Når annerledeshet og avvik samtidig kobles til økonomiske aspekter settes det også en pris på det. Slik skapes et todelt bilde av foreldreskap i mediediskursen. Familier til barn med nedsatt funksjonsevne utgjør avvik og kostnader, mens de vanlige familiers flertall utgjør det normale. Konsekvensen for familien og samfunnet blir å få "balanse i regnskapet", både økonomisk og sosialpsykologisk, men her oppfatter jeg den diskursive praksisen som mer tilslørt og politisk korrekt. Det tales om menneskeverd og rettigheter, men mange av historiene i media forteller at det i praksis er noe ganske annet. Menneskeverdet og fokuset på økonomi når sitt ytterpunkt i artiklene som omhandler abort og sortering, der økonomiske betraktninger ligger latent mellom linjene. Ikke minst sees dette gjennom de anonyme blogginnleggene som en av kronikkene viser til.

Samtidig er det viktig å få frem at det foreliggende materialet viser en rekke ulike diskursive praksiser når jeg går tett på, noe som kan gjøre det vanskelig å avgjøre hvor en diskurs holder opp og en annen begynner. Eksempler på variasjon i diskursive praksiser rundt familier med nedsatt funksjonsevne sees gjennom kronikker og leserinnlegg fra ulike samfunnsaktører. Her blir konkurransen mellom ulike fremstillinger åpen i tillegg til hvilke selvfølgeligheter de forskjellige diskursene deler, dels som følge av sin private diskurs og dels som et resultat av praksis hos partiet, forbundet mv. Eksempelvis betoner majoriteten av alle tekstforfatterne at de taler menneskeverds sak, til tross for at de har ulike synspunkt på grenser for diagnostisering og abort. Det er enkeltstående stemmer fra pårørende selv som gir sitt motsvar på det bildet som de oppfatter som undertrykkende og dominerende i samfunnet. Det er stemmer ifra representanter og forbund som taler om menneskeverd og setter språk som funksjon høyt på dagsorden. Politikere som plasserer familienes behov som eget satsningsområde på den politiske agenda. Uavhengig om det er én dominerende diskurs eller en samling av flere, er det uansett et faktum at de vil påvirke utvikling av selvforståelse og identitetsprosesser. Ved flere diskurser der elementer artikuleres sammen, skapes en hybrid diskurs. Dette er helt i tråd med diskursanalysens poeng om at folks identiteter konstrueres på tvers av forskjellige og gjerne motsetningsfylte diskurser (Jørgensen & Phillips, 1999). Det er også helt på linje med McAdams' livshistoriebegrep og sosial identitetsteori, som nettopp betoner det dynamiske ved identitet og selvforståelse.

6.6.2 Ideologier

Ideologier sier noe om hvordan verden er og bør forstås. Begrepet er fremdeles kontroversielt, men likevel viktig og nødvendig. Det gir et felles rammeverk for å kunne kategorisere verden inn i sosiale representasjoner om ulike forhold, og som deles på et individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Det kan føre til opplevd legitimitet, aksept og naturlige måter å leve på. Ifølge Blakar (2006, s. 268) er ideologibegrepet et av de mest fruktbare begrepene som psykologien kan bruke, når samfunnsnivået skal trekkes inn i analyser av individet. Jost mfl. og Montero referert i Nafstad og Blakar (2009) viser til at ideologier også kan få mennesker til å akseptere meningsstrukturer og verdisystemer som innebærer problemer og mangler for svake og marginaliserte grupper. Aktuelle pankulturelle dimensjoner innen ideologiske rammeverk er for eksempel fellesskap og individualisme. Det vil alltid være spenninger mellom disse to verdisystemene, og ulike oppfatninger om hvordan disse verdiene best bør forvaltes i et samfunn. Individualisme som verdi og praksis kan betraktes som et fremtredende kjennetegn i moderne vestlige samfunn. Nyliberalismen eller den frie markedsideologien, en overordnet variant av individualismen, prioriterer individet som både konsument og forbruker. Fellesskapsbehov kommer mer i bakgrunnen, selv om en her tenker seg at markedet vil ivareta autonomi og fellesskapshensyn. Det norske samfunnet har lagt en individualistisk ideologi til grunn, men også sterke fellesskapsordninger (Nafstad, Blakar & Rand-Henriksen, 2009). Over tid vil det være fluktuasjon og endring, der pendelen vil svinge mer eller mindre i en retning. Det er en tett relasjon mellom språk og ideologi. Flere teoretikere har demonstrert hvordan språket kan fortelle oss noe om et samfunns menneskesyn og underliggende antakelser om viktige verdier, holdninger og prinsipper, fordi språket vil avspeile sin samtid og derigjennom avdekke endringer over tid (Nafstad et al., 2009). Media er en fremtredende aktør i den offentlige diskursen med hensyn til formidling og produksjon av ideologi.

Hva innebærer dette, og på hvilken måte er dette relevant for den foreliggende analysen? På et overordnet plan forteller et samfunns verdier og ideologier noe om hvordan en ser på forhold som ansvar og skyld. En individualisering innebærer et økt ansvar for alene å ta vare på seg selv. Samtidig kan det i en mer folkelig tone betraktes som at en er ”sin egen lykkes smed”. Det sier også noe om borgerplikter og rettigheter i et samfunn, og hvordan vi ser på mennesker som ikke kan eller ”har lykkes” (Nafstad et al., 2009; Nafstad & Blakar, 2009; Vetlesen, 2009). På et annet plan kan dette påvirke hvordan man ser på normalitet og avvik i et samfunn, inkludering og integrering. Og på et intrapsykisk plan har dette effekt på et

menneskes selvforståelse og identitet, hvordan individet forstår seg selv i en større kontekst. Alle disse perspektivene berøres gjennom narrativer i media som familier til barn med nedsatt funksjonsevne må forholde seg til, og som vi har sett eksempler på fra dette datautvalget. De ulike artiklene berører viktige temaer som menneskeverd, rettigheter, ansvar, avvik, normalisering og inkludering. Media er et av mange viktige talerør hvor nettopp ideologiske syn kommer til syne. Ifølge Bronfenbrenner (1979) påvirker ideologier et individs utvikling, livssituasjon og utvikling. Vår identitet redefineres gjennom den til enhver rådende ideologi. Dette må psykologifaget og andre med mennesket og sosiale kontekster som arbeidsfelt, ta hensyn til. Det vil også kunne påvirke et samfunns syn på menneskeverd og dets avgrensninger, om livet måles i kroner og øre. Hva som gir og er et godt liv. Resultatene i denne studien har i hovedsak vist at stereotypier og negativ fokus preger mediedekningen av familier til barn med nedsatt funksjonsevne. Hvor er det gode liv til disse familiene? Finnes det? Hvorfor presenteres ikke også denne siden?

Basert på relasjoner mellom språk, media og samfunn, er det interessant å legge til psykologiens ansvar og rolle som profesjon i samfunnet. Fellesskapet har gått tapt i den vestlige kulturen, noe som øker behovet for psykologer (Ehrenreich, ref. i Ekeland, 2009). Det er mye fokus på medias rolle og ansvar i samfunnet. I kapittel 2 nevnte jeg psykologiens påvirkning og innflytelse på forståelse av foreldreskap og dets innvirkning på forskningsfokus. Samtidig har psykologiens involvering i samfunnet vært med på å forme psykologien som disiplin. Ekeland (2009) peker på at psykologien som diskurs utøver en stor fortolkningsmakt og indirekte kan gi opphav til en illusjon om personlig ansvar for realisering av livsmål. Også psykologien blir en form for ideologi, der det psykologien gjør er å psykologisere: ”reducere samfunnsmessige og kulturelle fenomen til psykologiske fenomen” (Ekeland, 2009, s. 106). En kan her trekke en parallell til Wendelborg og Tøssebro (2009) funn som peker på en sårbarhet for redusert helse og frafall både på den yrkesaktive og sosiale arenaen (Berg & Strøm, 2012a, 2012b). Det kan berette noe om hvilket perspektiv som tas, og har implikasjoner for både forskningsfokus og igangsetting av tiltak. Psykologien fremstår også som konserverende, med for liten selvforståelse om eget bidrag til samfunnsutviklingen (Madsen, 2009). Det økte kulturelle fokuset på selvaktualisering og selvet, har faktisk økt psykologiseringen av sosiale problem (Furedi, ref. i Ekeland, 2009). Dersom en ikke lykkes, er det en psykologisk forklaring på det meste. Slik kan marginaliserte grupper rammes dobbelt, fordi både samfunn, media og psykologien bruker sin definisjonsmakt til å definere og påvirke grensene for normalitet og avvik.

7 Avslutning

7.1 Resultater i lys av problemstillingen

Oppgaven kan ikke gi noen endelig sannhet om hvordan foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne blir presentert i media, men den gir et bilde av hva som synes å være førende og typisk ved slike fremstillinger. Resultatene viser at foreldrene, ikke overraskende, også synes å bli fremstilt på ulike stereotypiske måter, lik stereotypiske medierepresentasjoner av mennesker med funksjonshemming, blir det. Foreldres beskrivelser av at barnets fungering og evner ”hefter ved” foreldrene, innebærer en stigmatisering av foreldrene samt deres foreldreskap per se. Foreldrene kategoriseres som samme gruppe, til tross for høyst ulike personlige egenskaper og utfordringer. Det viser funn fra disse avisartiklene på, i tråd med blant annet tilbakemeldinger fra selvdrevne foreldregrupper. Det er et interessant resultat at foreldre, eksempelvis gjennom leserinnlegg, tar til motmæle mot denne kategoriseringen. Men på samme tid synes foreldre nettopp *selv* å identifisere seg innen de samme kategoriene, enten de vil eller ikke. Ulike vansker og anstrengelsen for å oppnå det normale i relasjon til den kulturelle definisjonen av normalitet, gis ofte en så stor plass i beretningene, slik at historien som fortelles kan virke mot sin hensikt. Vi får snarere en forsterkende effekt. Samtidig skal det heller ikke underslås at utfordringer som beskrives i media er høyst reelle, en rosemaling ville like fullt være et hån mot de familier som åpenbart har store omsorgsoppgaver. Det må være en balansert fremstilling som partene kan gjenkjenne seg i.

Funn relatert til tidligere forskning

Studien har søkt å bidra til økt kunnskap om mediefremstillinger av familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Et mål har vært å komme frem til en dypere forståelse av fremstillinger som media presenterer av familiene og deres relasjon til foreldreskap, gjennom prosesser som selvforståelse og identitet. Undersøkelsen har tatt utgangspunkt i mediefremstillinger i norske aviser, som var hensiktsmessig i lys av problemstillingen. Resultatene viser at medieordenen er preget av en rekke ulike diskurser som kjemper om å ta plass på den offentlige samtalearenaen. De trekker dels på etablerte diskurser og stereotypiske måter å fremstille grupper og mennesker med nedsatt funksjonsevne på, som tidligere forskning har vist. Samtidig viser resultatene at det er rom for å reforhandle forestillinger om funksjonshemming og foreldreskap.

Videre forskning

Underveis har jeg lagt vekt på å gi en balansert fremstilling av datautvalget. Artikkellutvalget er omfattende og rikt, og kunne ideelt sett gis enda mer rom til ytterligere utbrodering. Målgruppen har ikke blitt intervjuet direkte om opplevelsen av å bli fremstilt i media, eller om de kjenner seg igjen i det bildet som presenteres i dagspressen, noe som kunne ha styrket studien ytterligere. Det er behov for videre kvalitative undersøkelser, der familiene kan uttrykke egne tanker om fremstillinger i media, om de føler på stereotypier, motstand og ulike følelser. Det ville være interessant å undersøke hvilke tanker familiene gjør seg rundt selvforståelse og identitet, både barn og voksne. Ulike psykologiske perspektiv kan være med på å belyse både helsemessige, sosialpsykologiske og personlighetsmessige faktorer i relasjon til ulike utfordringer som familiene møter. Det har verdi både på et individuelt-, gruppe- og samfunnspsykologisk nivå. Ikke minst kan forskning rundt identitet relatert til foreldreskap gi større innsikt på det psykologiske feltet så vel som belyse behov for støttetiltak og kursinnhold. Vi trenger mer forskning om konsekvenser, årsaker og risiko- og beskyttelsesfaktorer på individnivå med hensyn til somatiske lidelser for denne gruppen, men ikke minst undersøke dypere de psykologiske effektene som finner sted i samspill med kulturelle- og politiske strømninger i samfunnet. Her spiller selvsagt mediehverdagen og mediedekningen inn som en vesentlig aktør. Det er etter min mening både relevant og interessant å undersøke journalisters egen bevissthet rundt representasjoner av funksjonshemming og familier til barn med særskilte behov. Det behøves det mer forskning rundt medias betydning for dannelsen av holdninger og vurderinger. Kunnskap på dette feltet vil gi et bedre informasjons- og beslutningsgrunnlag for politikk og ulike instanser som samarbeider med familier til barn med nedsatt funksjonsevne.

Refleksjoner

Arbeidet med studien har vært givende og interessant. Å kunne undersøke et fenomen som så åpenbart spenner over ulike felt, har vært utfordrende. Ikke minst i forhold til omfanget av antall artikler og sjangertyper, samt å relatere disse til andre domener. Det er ikke overraskende at stereotypier også synes å ha preget en del fremstillinger av foreldrene til barn med nedsatt funksjonsevne, ei heller at offer- og helterollen er så fremtredende. Men jeg er overrasket over at det var så stor overvekt som det faktisk viste seg. Det var også noe overraskende at det ikke var flere større reportasjeartikler og saker med en positiv vinkling og innhold. En kan undre seg over hvilken effekt slike fremstillinger har på aksept, respekt og

forståelse av mangfold. Hvor bevisste er vi? Jeg mener mer forskning på området vil kunne bidra til mer kunnskap og få folk ut av ”bevisstløsheten” av å akseptere urett og ting som de er, til å handle aktivt. Stereotypier og en for ensidig medieportrettering overlever gjennom samtaler, ikke minst gjennom media. Representasjonene vil ikke endres før man går bort i fra bruken av eksisterende dramaformler og stereotypiske portrett. En vei videre kan være større fokus, bevissthet og prioriteringer blant journalister, men ikke minst blant folk flest. Uten en slik bevissthet vil negative og undertrykkende representasjoner leve videre, og påvirke befolkning og samfunnsliv, men især gruppene som berøres mest i forhold til egenhelse, identitet og foreldreskap. Balter (1999) mener at en bør avmystifisere funksjonsnedsettelse gjennom utdanningskurs og sosial interaksjon i vanlige settinger. Et mål er å nærme seg verdighetsportrett, der en unnlater å henfalle til typiske offerberetninger, som handler om tap og mangler. Gode alternativ ville være å bruke mennesker med nedsatt funksjonsevne i langt større grad i ledende roller i serier og programmer, som såpestjerner, programledere og skuespillere. Slik ville en bli konfrontert med funksjonshemming i en ordinær kontekst, mennesker i kraft av seg selv og ikke på grunn av sin funksjonshemming (Shakespeare, 1997; Balter, 1999). På sikt ville det føre til en naturlighet for mangfold, etter min mening, også for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Artikkelen viser i stor grad eksempler på foreldre som kjenner på uforutsigbarheten for andres blikk i det offentlige rom, der konsekvensen for enkelte, blir en tilbakeholdenhet for deltagelse i ulike sosiale aktiviteter. Det har vært givende å relatere mediefortellingene til psykologiske mekanismer som gruppekategorisering og selvforståelse. Jeg har fått en dypere innsikt i psykologiske prosessers samvirke med kontekstuelle faktorer.

Dette er et komplekst felt, med mange ulike interesser. Medietekniske faktorer, makt- og ressursfordeling samt formelle og uformelle regler spiller inn. En vel så viktig arena for representasjoner er personer som intervjues i kraft av sin rolle som ansatt i hjelpeapparat, barnehage og skole samt generelt styre og stell på kommunalt og statlig nivå. Alle har et ansvar for hvordan en ønsker å bidra til et bedre samfunn – for alle. Kunnskap om familier med barn med funksjonshemninger er viktig, fordi det griper om seg på så mange ulike områder, psykologisk, økonomisk og helsemessig. Når alt kommer til alt, og vi skreller oss inn til kjernen, står vi igjen med noen helt grunnleggende verdier og menneskesyn som ikke bare preger egen atferd og holdninger, men gir føringer på flere plan. På et individuelt nivå preger det hva en vil tenke om annerledeshet, og hvordan vi ønsker å bidra til det samfunnet vi lever i.

Referanser

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Augoustinos, M. & Walker, I. (1995). Stereotypes, prejudice and intergroup attributions. I M. Augoustinos & I. Walker (red.), *Social cognition. An integrated introduction* (s. 207-261). London: SAGE Publications.
- Balter, R. (1999). From stigmatization to patronization: The media's distorted portrayal of physical disability. I L. L. Schwartz (red.), *Psychology and the media. A second look* (s. 147-171). Washington, DC: American Psychological Association.
- Baumeister, R. F. Brewer, L., Tice, D. M., & Twenge, J. M. (2007). Thwarting the need to belong: Understanding the interpersonal and inner effects of social exclusion. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1), 506-520. doi:10.1111/j.1751-9004.2007.00020.x
- Berg, B. & Strøm, A. (2012a). Forståelse i særklasse. Foreldregrupper når barnet har store funksjonsnedsettelse. *Forskning*, 4(7), 350-355. doi:10.4220/sykepleienf.2012.0153
- Berg, B. & Strøm, A. (2012b). Et annerledes og ensomt foreldreskap. En kvalitativ studie av foreldre til små barn som har funksjonsnedsettelse og deres utfordringer i møte med sine uformelle sosiale nettverk. *Fontene forskning*, 1(12), 56-68. Hentet fra <http://www.oslo-universitetssykehus.no/>
- Bjørnsen, G., Hovden, J. F. & Ottosen, R. (2007, 19.september). Journalists in the making. *Journalism Practice*, 1(3), 383-403. doi: 10.1080/17512780701505085
- Blakar, R. M. (2006). Dagens og framtidens analyse av samspelet mellom språk og samfunn. Ei innleiing. I R. M. Blakar (red.), *Språk er makt* (7. utg.) (s. 262-290). Oslo: Pax Forlag
- Bordens, K. S. & Abbott, B. B. (2008). Using nonexperimental research. I K. S. Bordens & B. B. Abbott (red.), *Research design and methods. A process approach* (7. utg.) (s. 216-249). New York: McGraw-Hill International.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard.
- Brurås, S. (2010). *Etikk for journalister* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Creswell, J. W. (2003). Qualitative procedures. I J.W. Creswell (red.), *Research design, qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (2.utg.) (s. 179-207). USA: Sage Publications.
- Eide, E. (2012). Offer, hemmet, aktiv, borger? Medieerfaringer blant individer med nedsatt funksjonsevne, *Norsk Medietidsskrift*, (1), 4-20. Hentet fra http://www.idunn.no/ts/nmt/2012/01/offer_hemmet_aktiv_borger_-_medieerfaringer_blant_indiv?highlight=#highlight

- Ekeland, T. J. (2009). Psykologi – den gode kunnskapen? I H. E. Nafstad & R. M. Blakar (red.), *Fellesskap og individualisme* (s. 101-134). Oslo: Gyldendal.
- Emerson, E. (2003). Mothers of children and adolescents with intellectual disability: social and economic situation, mental health status, and the self-assessed social and psychological impact of the child's difficulties. *Journal of Intellectual Disability Research*, 47(4/5), 385-399.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Farstad, M. (2011). *Skammens spor. Avtrykk i identitet og relasjoner*. Oslo: Conflux
- Ferguson, P. M. (2002). A place in the family: An historical interpretation of research on parental reactions to having a child with a disability. *Journal of Special Education*, 36(3), 124-130.
- French, S. & Swain, J. (2007). Tragedie for hvem? Mot et ikke-tragisk syn på funksjonshemming. I J. Swain, S. French, C. Barnes & C. Thomas (red.), *Funksjonshemmende barrierer – funksjonsfremmende samfunn* (s. 51-58). Oslo: Kommuneforlaget.
- Gentikow, B. (2005). *Hvordan utforsker man medieerfaringer? Kvalitativ metode*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Gergen, K. J. & Gergen, M. M. (1988). Narrative and the self as relationship. *Advances in Experimental Social Psychology*, 21, 17-56.
- Gergen, K. J. & Gergen, M. M. (1987). Narratives of relationship. I R. Burnett, P. McGhee & D. Clarke (red.), *Accounting for relationships. Explanation, representation and knowledge* (s. 269-288). London: Methuen & Co.
- Ghersetti, M. (2007). *Bilden av funksjonshinder - en studie av nyheter i Sveriges Television*. (Arbetsrapport nr. 43 Göteborgs Universitet, Institutionen för Journalistik och Masskommunikation). Hentet fra <http://dch.dk/sites/default/files/Bilden%20av%20funksjonshinder.pdf>
- Gillespie, M. (2006). Narrative analysis. I M. Gillespie & J. Toynbee (red.), *Analysing Media Texts* (s. 79-117). Berkshire: Open University Press.
- Goffman, E. (1986). *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. New York: Simon & Schuster. Originalverket utgitt 1963.
- Goodley, D. (2012). The psychology of disability. I N. Watson, A. Roulstone & C. Thomas (red.), *Routledge handbook of disability studies* (s. 310-323). New York: Routledge Taylor & Francis Group.

- Grasli, S. M. (2006). Aller nederst på rangstigen. I T. Heglum, & A. K. Krokan (red.), *Med vitende og vilje. Om funksjonshemming, diskriminering og krenkelse* (s. 139-154). Oslo: Kommuneforlaget.
- Grip, L. (2008). *Offer eller Hjälte? Intervjuundersökning Norden runt om mediebilden av personer med funktionsnedsättning. Intervjuer med medieforskare, journalister och ansvariga för journalistutbildningar*. Norden: Nordiska Handikappolitiska Rådet. Hentet fra <http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/1030/Offer%20eller%20hj%C3%A4lte.pdf>
- Grönvik, L. (2009). Defining disability: Effects of disability concepts on research outcomes. *International Journal of Social Research Methodology*, 12(1), 1-18. doi:10.1080./13645570701621977
- Grönvik, L. (2007). *Definitions of disability in social sciences. Methodological perspectives* (Doktoravhandling). Acta Universitatis Upsaliensis. Digital Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Social Sciences 29. Hentet fra <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:170048/FULLTEXT01>
- Grue, L. (2011). *Hinderløype. Foreldre, barn og funksjonshemming* (NOVA Rapport 19). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Hentet fra http://nova.no/asset/4964/1/4964_1.pdf
- Grue, J. (2012). Funksjonshemming, samfunn og kultur- Om behovet for nye forskningsspørsmål. *Nytt Norsk Tidsskrift*, (4), 420-426. Hentet fra http://www.idunn.no/ts/nnt/2012/04/funksjonshemming_samfunn_og_kultur_-_om_behovet_for_nye_fo
- Gundersen, T. (2012). Human dignity at stake – how parents of disabled children experience the welfare system. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 14(4), 375-390. <http://dx.doi.org/10.1080/15017419.2011.592955>
- Haslam, S. A. (2004). *Psychology in organizations – the social identity approach* (2.utg.). London: SAGE Publications.
- Haslam, S. A., Powell, C. & Turner, J. C. (2000). Social identity. Self-categorization and work motivation: Rethinking the contribution of the group to positive and sustainable organisational outcomes. *Applied Psychology: An International Review*, 49(3), 319-339
- Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 10, 252-264
- Haualand, H. (2006). Respektløs medlidelse – om fordommer i møte med funksjonshemmede. I T. Heglum & A.K. Krokan (red.), *Med vitende og vilje. Om funksjonshemming, diskriminering og krenkelse* (s. 83-90). Oslo: Kommuneforlaget.
- Haugen, G. M. D., Hedlund, M. & Wendelborg, C. (2012). *Det går ikke an å bruke seg sjøl både på retta og vranga. Om helsebelastning, sårbarhet og forebygging i familier med barn med funktionsnedsettelse*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS, Avdeling for mangfold og inkludering.

- Haugstvedt, K. T. S., Graff-Iversen, S., Bukhom, I. R. K., Haugli, L. & Hallberg, U. (2013). Processes of enhanced self-understanding during a counseling programme for parents of children with disabilities. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 27, 108-116.
- Helsedirektoratet. (2009a). *Handlingsplan – Habilitering av barn og unge*. IS – 1692. Hentet fra <http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/handlingsplan-for-habilitering-av-barn-og-unge>
- Helse – og velferdsetaten. (2010). *Kartlegging og brukerundersøkelse blant familier med nedsatt funksjonsevne i Oslo* (rapport). Oslo: Helse- og velferdsetaten. Hentet fra [http://www.helseetaten.oslo.kommune.no/getf %20nedsatt%20funksjonsevne%20-%20%20Webversjon.pdf](http://www.helseetaten.oslo.kommune.no/getf%20nedsatt%20funksjonsevne%20-%20%20Webversjon.pdf)
- Hesmondhalg, D. (2006). Discourse analysis and content analysis. I M. Gillespie & J. Toynbee (red.), *Analysing media texts* (s. 119-156). Berkshire: Open University Press.
- Hogg, M. A. & Terry, D. J. (2001). Social identity theory and organizational processes. I M. A. Hogg & D. J. Terry (red.), *Social identity processes in organizational contexts* (s. 1-12). Michigan: Psychology Press.
- Holten, I. H & Karlsen, K. E. (2008). Habilitering fra et foreldreperspektiv. I S. von Tetzchner, F. Hesselberg & H. Schjørbeck (red.), *Habilitering: Tverrfaglig arbeid for mennesker med utviklingsmessige funksjonshemninger* (s. 531-566). Oslo: Gyldendal
- Hughes, B. (2012). Fear, pity and disgust. Emotions and the non-disabled imaginary. I N. Watson, A. Roulstone & C. Thomas (red.), *Routledge handbook of disability studies* (s. 67-77). New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Kirkebæk, B. (2006). Krenkelser av funksjonshemmede i språk, metaforer, litteratur, kultur og reklame. I T. Heglum & A. K. Krokan (red.), *Med vitende og vilje. Om funksjonshemming, diskriminering og krenkelse* (s. 91-101). Oslo: Kommuneforlaget.
- Kittelsaa, A. (2012a). Livsholdning, tro og mestring. I B. Berg (red.), *Innvandring og funksjonshemming* (s. 151-171). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kittelsaa, A. M., Jæger, I., Haugen, G. M., Thorshaug, K., Paulsen, V. & Kermit, P. (2012b). *Hva med oss? Evaluering av parkurs for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS, Avdeling Mangfold og inkludering.
- Kvale, S. (2007). Analyzing interviews. I S. Kvale. *Doing interviews* (s. 101-119). London: Sage Publications.
- Ljuslinder K. (2002). *På nära håll är ingen normal. Handikapdiskurser i Sveriges Television 1956-2000* (Doktoravhandling). Umeå: Akademisk avhandling för filosofie doktorexamen i medie- og kommunikationsvetenskap vid Umeå universitet. Hentet fra <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:142993/FULLTEXT01.pdf>
- Lundeby, H. (2006). Hva med jobben? Om yrkesaktivitet blant foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. I J. Tøssebro & B. Ytterhus (red.). *Funksjonshemmete barn i skole og familie. Inkluderingsideal og hverdagspraksis* (s. 209-243). Oslo: Gyldendal.

- Lundeby, H. og Tøssebro, J. (2008a). Exploring the experiences of "not being listened to" from the perspective of parents with disabled children. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 10(4), 258-274. <http://dx.doi.org/10.1080/15017410802469700>
- Lundeby, H. og Tøssebro, J. (2008b). Family structure in norwegian families of children with disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 21, 246-256.
- Madsen, O. J. (2009). Psykologi, samfunn og etikk. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 46 (2), 144-152.
- McAdams, D. P. (2008). Personal narratives and the life story. I O. P. John, R. W. Robins & L. A. Pervin (red.), *Handbook of personality. Theory and research* (3. utg.) (s. 242-262). New York: The Guilford Press.
- McCombs, M. E. & Shaw, D. L. (1976). Structuring the "unseen environment". *Journal of Communication*, 26(2), 18-22.
- McLaughlin, J. (2012). Understanding disabled families. Replacing tales of burden with ties of interdependency. I N. Watson, A. Roulstone & C. Thomas (red.), *Routledge handbook of disability studies* (s. 402-413). New York: Routledge Taylor & Francis.
- Molden, T. H., Wendelborg, C. & Tøssebro, J. (2009). *Levekår blant personer med nedsatt funksjonsevne. Analyse av levekårsundersøkelsen blant personer med nedsatt funksjonsevne 2007 (LKF)*. Trondheim; NTNU Samfunnsforskning AS, Avdeling for mangfold og inkludering.
- Morken, I. (2012). *Normalitet og avvik. Spesial pedagogiske utfordringer - en innføring* (2. utg). Oslo: Cappelen Damm.
- Morlandstø, L. (2007). Den språklige segregeringen – pressens behandling av personer med intellektuelle funksjonsnedsettelse og personer med psykiske problemer. I T. Heglum & A. K. Krokan (red.), *Med vitende og vilje. Om funksjonshemming, diskriminering og krenkelse* (s. 102-114). Oslo: Kommuneforlaget.
- Moyson, T. & Roeyers, H. (2012). The overall quality of my life as a sibling is all right, but of course, it could always be better. Quality of life of siblings of children with intellectual disability: The siblings' perspectives. *Journal of Intellectual Disability Research*, 56(1), s. 87-101. doi:10.1111/j.1365-2788.2011.01393.x
- Murphy, N. A., Christian, B., Caplin, D. A. & Young, P. C. (2006). The health of caregivers for children with disabilities: caregiver perspectives. *Child: care, health and development*, 33(2), 180-187. doi:10.1111/j.1365-2214.2006.00644.x
- Mutz, D. C. (1998). *Impersonal influence. How perceptions of mass collectives affect political attitudes*. New York, USA: Cambridge University Press
- Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2009). Ideologier om fellesskapsordninger i en nyliberalistisk tid. I H. E. Nafstad & R. M. Blakar (red.), *Fellesskap og individualisme* (s. 135-148). Oslo: Gyldendal.

- Nafstad, H. E., Blakar, R. M. & Rand – Hendriksen, K. (2009). Individualisme og fellesskapsverdier i dagens norske samfunn. I H. E. Nafstad & R. M. Blakar (red.), *Fellesskap og individualisme* (s. 149 -163). Oslo: Gyldendal.
- Nelson, J. A. (2000). The media role in building the disability community. *Journal of Mass Media Ethics: Exploring Questions of Media Morality*, 15(3), 180-193.
<http://dx.doi.org/10.1207/S15327728JMME1503-4>
- Oliver, M. (2013). The social model of disability: thirty years on. *Disability & Society*. doi: 10.1080/09687599.2013.818773
- Philo, G. (1999). Conclusions on media audiences and message reception. I G. Philo (red.), *Message received: Glasgow Media Group research 1993-1998* (s. 282-288). USA: Addison Wesley Longman.
- Pointon, A. (1997). Disability and documentary. I A. Pointon & C. Davis (red.), *Framed. Interrogating disability in the media* (s. 84-92). London: British Film Institute.
- Pointon, A. (1999). Out of the closet. New images of disability in the civil rights campaign. I B. Franklin (red.), *Social policy. The media and misrepresentation* (s. 222- 237). London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Read, J. (2000). *Disability, the family and society. Listening to mothers*. Buckingham: Open University Press.
- Rentinck, I. C., Ketelaar, M., Jongmans, M. J. & Gorter, J. W. (2007). Parents of children with cerebral palsy: A review of factors related to the process of adaptation. *Child: Care, Health and Development*, 33(2), 161-169. doi:10.1111/j.1365-2214.2006.00643.x
- Rentinck, I. C, Gorter, J. W., Ketelaar, M., Lindeman, E. & Jongmans, M. J. (2009). Perceptions of family participation among parents of children with cerebral palsy followed from infancy to toddlerhood. *Disability and Rehabilitation*, 31(22), 1828-1834. doi:10.1080/09638280902822286
- Robins, R. W., Tracy, J. L. & Trzesniewski, K. H. (2008). Naturalizing the self. I O. John, R. W. Robins & L. A. Pervin (red.), *Handbook of personality. Theory and research* (3. utg.) (s. 421- 447). New York: The Guilford Press.
- Scherr, L., Skar, A-M. S., Clucas, C., Tetzchner, S. v. & Hundeide, K. (2013). Evaluation of the international child development programme (ICDP) as a community – wide parenting programme. *European Journal of Developmental Child Psychology*, 1-17. doi: 10.1080/17405629.2013.793597
- Scherr, L., Skar, A-M. S., Clucas, C., Tetzchner, S. v. & Hundeide, K. (2011, juni). *Evaluering av Program for foreldreveiledning basert på International Child Development Programme* (Rapport til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet). Hentet fra http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rapporter/2011/foreldreveiledning_norsk.pdf

- Seligman, M. & Darling, R.B. (2007). *Ordinary families, special children* (3.utg.). New York: The Guilford Press.
- Seltzer, M. M., Greenberg, J. S., Floyd, F. J., Pettee, Y. & Hong, J. (2001). Life course impacts of parenting a child with a disability. *American Journal on Mental Retardation*, 106(3), 265-286.
- Shakespeare, T. (1997). Soaps: The story so far. I A. Pointon & C. Davis (red.), *Framed. Interrogating disability in the media* (s. 73-78). London: British Film Institute.
- Solberg, B. (2006). Menneskesyn - fosterdiagnostikk og seleksjon før fødsel. I T. Heglum & A. K. Krokan (red.), *Med vitende og vilje. Om funksjonshemming, diskriminering og krenkelse* (s. 214-224). Oslo: Kommuneforlaget.
- Söderström, S., Kittelsaa, A. & Berg, B. (2011). *Snakker vi om det samme? Minoritetsfamilier med funksjonshemmete barn i møte med tjenesteapparatet*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning, Avdeling Mangfold og inkludering.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. I S. Worchel & W. G. Austin (red.), *Psychology of intergroup relations* (s. 7-24). Chicago: Nelson-Hall.
- Tetzchner, S. von. (2008). Utviklingsperspektiver på funksjonshemming og habilitering. I S. v. Tetzchner, F. Hesselberg & H. Schjørbeck (red.), *Habilitering: Tverrfaglig arbeid for mennesker med utviklingsmessige funksjonshemninger* (s. 29-50). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Todd, S. & Jones, S. (2003). "Mum's the word!": Maternal accounts of dealings with the professional world. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 16, 229-244.
- Tøssebro, J. (2004). Introduction to the special issue: Understanding Disability. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 6(1), 3-7.
- Tøssebro, J. (2010). *Hva er funksjonshemming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vetlesen, A. J. (2009). Fellesskap i individualismens tidsalder. I H. E. Nafstad & R. M. Blakar (red.), *Fellesskap og individualisme* (s. 19 - 55). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Wendelborg, C. & Tøssebro, J. (2009). *Helsestatus til foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS, Avdeling for mangfold og inkludering.
- WHO & World Bank. (2011). *World Report on Disability* (Rapport). Hentet fra http://whqlibdoc.who.int/publications/2011/9789240685215_eng.pdf

Zhang, L. & Haller, B. (2013). Consuming image: How mass media impact the identity of people with disabilities. *Communication Quarterly*, 61(3), 319-334.
doi:10.1080/01463373.2013.776988

Refererte medieartikler. Se vedlegg for hele artikkelutvalget.

Aftenposten

Bakken, A. (2011, 22. oktober). (Et liv i skjul): Det usynlige barnet. *Aftenposten*, s. 21-25 (Lørdag)

Haga, S: (2012, 14. februar). Broren min har lært meg mye. *Aftenposten*, s. 20 (Seksjons Si;D, leserinnlegg)

Knapstad, M. (2012, 8.september). Dette er ingen suksesshistorie. *Aftenposten*, s. 38-39

Krokan, A. K. (2012, 9. august). Kjerring, soper, neger og krøpling. *Aftenposten*, s. 4 (Kronikk)

Sahl, I. (2011, 22. august). 1 av 3 har spesialbehov: Stadig flere adoptivbarn har helseutfordringer. *Aftenposten*, s.12

Stokke, O. (2009, 30. mars). Oppsøker ikke hjelp – Møter fordommer – Sliter med språket – Føler skam: Innvandrerfamilie bryter tabu om syke barn. *Aftenposten*, s. 6-7

VG

Gjestad, G. H. (2011, 8. januar). Slipper endelig Anders fri. *VG*, s. 12-20 (VG Helg. Livet)

Koren, B. (2012, 7. april). Maktens spesielle barn. *VG*, s.16-28 (VG Helg, Livet)

Lånkan, K. B. & Ridar, T. (2011, 13. august). Verden beste mammaland. *VG*, s. 14-17 (VG Helg, Livet)

Dagbladet

Gilbrant, J. M. (2011, 26. september). Foreldre må kunne bruke genteknologi for å velge å ikke føde barn med alvorlige sykdommer: Dissimilis-generalen med oppsiktsvekkende utspill. *Dagbladet*, s. 20-21

Jarlsbo, R. & Aftret, B. (2009, 9. mai). Alle barn har rett til å bo sammen med mamma og pappa. Eller? (Delartikkel: Avlastning et fryktelig begrep). *Dagbladet*, s. 24-32

Adresseavisen

Hansen, A. (2013, 4. april). Øremerkede midler til hemmede blir stående. *Adresseavisen*, s. 10-11

Hardang, I. M. (2011, 29. desember). Tankeløst kvinnekupp. *Adresseavisen*, s.14 (Debattinnlegg)

- Moen, S.B. (2011, 13. mai). Må betale dyrt for å ha Adrian i SFO. *Adresseavisen*, s.14-15
- Rabås, K. (2010, 5. november). Statsråd struper samlivskurs. *Adresseavisen*, s. 2-3
- Skjesol, H. (2009, 23. april). Vi som har fått barn er de heldige. *Adresseavisen*, s.12
- Skorpen, A.L. (2011, 7. desember). Stolt curlingmamma! *Adresseavisen*, s. 15 (Leserinnelegg)

Romerikes Blad

- Henriksen, T. (2012, 23. februar). Svært høy merkonstnad i SFO: Betaler 200.000 kroner mer enn en "vanlig" familie. *Romerikes Blad*, s.6-7
- Hjertaas, K.I. (2009, 20. september). Kan miste skoleskyss til SFO. *Romerikes Blad*, s. 4-5
- Oppen, T. (2012, 15. juni). Nedprioritert av kommunen. *Romerikes Blad*, s.4-5

Bergens Tidende

- BT. (2008, 24. juni). Kristian (20) fikk avslag, men det hjalp å anke. *Bergens Tidende*, s. 8
- Elvsås, E. & Mjør, K. ((2011, 11. september). Foreldre knekkes av dobbel byrde. *Bergens Tidende*, s. 4
- Elvsås, E. & Helleland, C. (2013, 23. mars). Utslitte foreldre loves mer hjelp. *Bergens Tidende*, s. 8
- Økland, L. A. (2013, 17. januar). Det kyniske sorteringssamfunnet. *Bergens Tidende*, s. 26 (Debattinnlegg)

Trønderavisa

- Fiskum, J. Å. (2010, 29.april). Maria fikk oppfylt skoleønsket sitt. *Trønderavisa*, s. 6-7
- Devik, V. (2010, 20. februar). Maria (12) får ikke utsette ungdomsskolen. *Trønderavisa*, s. 10-11
- Devik, V. (2010, 25. februar). Marthe støtter Marias kamp. *Trønderavisa*, s. 4-5

Harstad Tidende

- Edvardsen, L-V. (2008, 20. oktober). Å finne veien i annerledelivet. *Harstad Tidende*, s. 8
- Pedersen, N. V., Herheim, I. A. & Denstad, B. G. (2009, 23. mars). Annenrangshørende i Norge? *Harstad Tidende*, s. 3 (Leserinnelegg)

Øvrige

- ANB. (2012, 21. desember). Sånn er det bare – nemlig! *Sarpsborg Arbeiderblad*, s. 10-11
- Berge, M. (2009, 25. februar). Tvangsflytter 8 – åring. *Jærbladet*, s. 4
- Birkelund, H. R. (2012, 22. desember). I jula : Sånn er det bare. *Demokraten*, s. 14-15

- Buckle, A. (2009, 19. november). Bygger barnebolig og avlastningstilbud. *Solabladet*, s. 7
- Leon, T. S. (2013, 7. februar). Kampen for et normalt liv. *Utrop.no*
- Letvik, T. (2011, 13. desember). Funksjonshemmede trakasseres grovt. *Dagsavisen*, s. 10-11
- Morken, J. (2010, 1. november). Lysbakken kveler samlivshjelp. *Vårt land*, s. 6-7
- NTB. (2009, 3. august). Behov: (pleietrengende barn sviktes). *Stavanger Aftenblad*, s. 11
- NTB. (2009, 3. august). Pleietrengende barn sviktes. *Kommunal Rapport*, (Seksjon: Barn og ungdom)
- NTB. (2009, 4. august). Pleietrengende barn sviktes. *Tvedestrandsposten*, s. 6
- Sætre, S. (2011, 21.-27. januar). Blodskam og folkehelse: Har norskpakistanere samme genetiske problem som kvinesdøler? *Morgenbladet*, s. 8-10
- Witzøe, T. (2010, 11. februar). Foreldre rammes hardt. *Fædrelandsvennen*, s. 6-7
- Øen, S. (2011, 1. oktober). Må ta igjen etterslepet. *Budstikka*, s. 8

Usitert bakgrunnsmateriale:

- Helsedirektoratet. (2013). *Barn og unge med nedsatt funksjonsevne – hvilke rettigheter har familien?* (Rev. Utg. IS-1298) Oslo: Helsedirektoratet, Avdeling rehabilitering og sjeldne funksjonshemninger. Hentet fra <http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/barn-og-unge-med-nedsatt-funksjonsevne-hvilke-rettigheter-har-familien-revidert-utgave>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2008). *Nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering 2008 -2011*. Særtrykk av St.prp.nr.1 (2007-2008) kapittel 9. Oslo: Departementenes servicesenter Hentet fra http://www.regjeringen.no/upload/HOD/Vedlegg/Saertrykk_av_Stprp_nr1_kapittel_9.pdf
- Grip, Lars. (2009, 2.feb.) *Mediebilden av funksjonsnedsättning*. Nordiska Handikappolitiska Rådet. Hentet fra http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/6111/mediebilden_av_funktionsneds%c3%a4ttning.pdf
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2012, februar). *Å vokse opp. FNs konvensjon om barns rettigheter* (Rapport). Hentet fra http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Aa_Vokse_Opp/Aa_Vokse_Opp.pdf
- Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon. (2012). *FFOs rettighetssenter Årsrapport*. Hentet fra http://www.ffe.no/upload/Rettighetssenteret/Dokumenter/Rettighetssenteret_Arsrapport2012.pdf

Vedlegg

Nyhetsklipp fra Mediehuset Retriever (A-tekst)

Nyhetsklipp er plassert under de respektive søkeord, for dermed å kunne se treff og valgte artikler. De valgte artiklene er plukket ut basert på relevans for tema, der fokus er rettet mot foreldre/foresatte samt familier og barn med nedsatt funksjonsevne. Flere artikler går igjen i dette datamaterialet, noe det tas høyde for med hensyn til undersøkelsen. Datautvalget (jfr. s. 34) utgjorde 344 artikler (i varierende størrelse og omfang) ut ifra disse rådataene som her er vedlagt.

Database: Mediehuset Retriever (A-tekst). Kilder er alle norske papiraviser, i perioden **1.1.2008** frem til **4.4.2013**. Det er benyttet ulike søkeord innen samme tema, der det er foretatt et utvalg fra treff i databasen, basert på relevans for tema. Uttak er utført basert på databasens ajourførte innhold ultimo april 2013, i tillegg til en gjennomgang 1. juli 2013 for å få med eventuelle oppdateringer. Endringer i antall treff ved enkelte søkeord kan forekomme i etterkant, tross avgrensning innen samme tidsrom, ettersom Retrievers database oppdateres kontinuerlig.

Merk angivelser av søkeord. Det er ulike varianter av søkeord med og uten hermetegn i søkestrengen. Enkelte av søkeordene har ikke hermetegn i søkestrengen, for å favne videre og ikke utelukke potensielle og aktuelle avisartikler.

Basert på utvalget av artikler, er det foretatt en videre analyse for plassering av relevante avisartikler inn i respektive overordnede tematiske kategorier som grunnlag for analysen.

Søkeord: foreldre til barn med funksjonshemming

127 treff, 63 valgt

Kvalitet?

SMS: AADEBATT <din melding> til 2005. Kun kr. 1.- pr. sms. Epost: redaksjonen@auraavis.no (Tastetrykket i emnefeltet)

Aura Avis

05.02.2013

Det kyniske sorteringssamfunnet

Det mest skremmende med debatten om tidleg ultralyd er jakta på det optimale og det såkalla friske - para med kyniske kostnadsargument. Det har likskapstrekk med ideologiar vi ikkje vil samanlikna oss med.

Bergens Tidende

17.01.2013

Livet går videre

Glåmdalen

31.10.2012

NHF Glåmdal har for første gang arrangert et seminar, i Eidskog Rådhus 6. oktober. Denne gangen handlet det om hvordan komme videre i livet etter nedturen livet har å by på.

Diskriminerende abort Hvilken holdning har egentlig Arbeiderpartiet til funksjonshemmede barn?	 Dagen	10.10.2012
Barn med funksjonshemming på anbud? Innspill	 Agderposten	27.09.2012
Endelig tør han fortelle hvor vanskelig det har vært å være far for et barn med autisme. Dette er ingen suksesshistorie	 Aftenposten Morgen	08.09.2012
Frelse fra skammen? Synd og skyld har vi snakket mye om. Men kanskje vi vel så mye trenger å frelses fra skammen?	 Vårt Land	23.04.2012
Vil bygge barneboliger Flere foreldre trenger hjelp til å ta seg av pleietrengende barn. Nå vil Klepp utvide tilbudet.	 Jærbladet	13.04.2012
LIVET Maktens spesielle barn Du har ikke noe valg når du får et barn som Paal (26), sier Telenor-sjef Jon Fredrik Baksaas: Du bare må bli ressurssterk. BAKSAAS, STRØM-ERICHSEN og WILLOCH om sine liv med psykisk utviklingshemmede barn	 VG H	07.04.2012
Kvinner rett til kunnskap I Danmark fødes det ikke lenger barn med Downs. Det skal vi ikke beklage. Hvis debatten om tidlig fosterdiagnostikk skal ha noen mening, må vi slutte å gå rundt grøten og angripe kjernen: Retten til fri abort, også om fosteret har Downs.	 Aftenposten Morgen	27.03.2012
Solabladet 2012-03-27 page: 11	 Solabladet	27.03.2012
Ja, må hon leva! Marte Wexelsen Goksøyr har spilt i roller på Torshovteatret og Riksteateret, hun er filmskaper, foredragsholder og samfunnsdebattant, hun har vunnet Livsvernprisen og Bjørnsonprisen, og nå er hun også forfatter av beste merke.	 Klassekampen 1	03.03.2012
- I løpet av våren arrangerer vi to kurs for foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne.	 Harstad Tidende	03.02.2012
Samlivskurs «Hva med oss?» er et samlivskurs for foreldre/fosterforeldre som har barn med nedsatt funksjonsevne.	 Helgeland Arbeiderblad	03.02.2012
Tidlig ultralyd Jeg hadde for en tid siden et innlegg i Tidens Krav om en del problemstillinger i forbindelse med spørsmålet om å gi alle gravide et tilbud om tidlig ultralyd. Og dette er et spørsmål med mange og ulike konsekvenser.	 Tidens Krav	02.02.2012
Lillesands-Posten 2011-12-23 page: 6/7	 Lillesands-Posten	23.12.2011
Stolt curlingmamma! jeg en curlingmor og hadde jeg ikke vært det hadde trolig jenta mi med multifunksjonshemming ikke levd i dag!	 Adresseavisen 1	07.12.2011
Vil gjerne hjelpe barna Lise Løkkeberg gruer seg til den dagen guttene hennes møter motstand på grunn av sin funksjonshemming.	 Adresseavisen 1	03.12.2011
Forsker: - La barna gå på noen smeller Foreldre med funksjonshemmede barn er ofte så bekymret at de ender opp som curlingforeldre. Slipp barna løs, oppfordrer forsker Lars Grue.	 Adresseavisen 1	03.12.2011
Mestringshjelp til pårørende Pårørende til funksjonshemmede barn inviteres på kurs om mulighetene til barna når de flytter fra foreldrehjemmet.	 Harstad Tidende	27.10.2011
Kai Zahl vil visst ha sorteringssamfunn light. Tror ikke han forstår hvilken grense han vil flytte litt på nå. Hvor perfekt må man være for å bli født?	 Dagbladet	29.09.2011

Hvis funksjonshemma barn hadde anmeldt kommunen i valgkampen møtte vi ledere for alle de politiske partiene i deres valgsteder i Trondheim, og overleverte brev med følgende tekst: Trondheim kommune er anmeldt for lovbrudd i forhold til eldre, helse og velferd.	 Adresseavisen 1	16.09.2011
Bergen bryter loven Bergen kommune tar ikke sitt lovpålagte ansvar for utviklingshemmede alvorlig. Det vises ved mangel på boliger, avlastning, bistand og opplæring. I tillegg kommer en rasing av støttekontakttjenesten. Sosialtjenestelovens intensjon har vært motsatt.	 Bergens Tidende	25.08.2011
Solabladet 2011-08-23 page: 18	 Solabladet	23.08.2011
Solabladet 2011-06-07 page: 10	 Solabladet	07.06.2011
Gravide og ultralyd Jeg skal ikke si at jeg unner våre politikere å føle håpløsheten på kroppen, men når de mangler så fullstendig empati og forståelse slik det ble vist i nyhetene forleden, kan man undres.	 Bergensavisen 1	23.03.2011
Sorteringen er godt i gang Tidlig ultralyd	 Vårt Land	01.03.2011
Næraste pårørende Du sit der og fyller ut eit skjema. Namnet på næraste pårørende? Ein kort augneblink kjenner du eit gys. Nokon lever i konstant alarmtilstand som pårørende. Næraste pårørendeDET ER EIT FINT OMGREP: næraste pårørende.	 Bergens Tidende BT.Magasinet	22.01.2011
Ta meg med Det beste du kan gjøre for psykisk utviklings-hemma og familien deira er å ta dei med. Ta meg med	 Bergens Tidende BT.Magasinet	08.01.2011
HELGESETER I sitt rike PÅ VEGGEN HENG eit svart-kvitt-bilete av ein liten gut. På kommoden står eit fargebilete av ein vaksen mann, med sigar. - Hjem, seier Bjørn Gjerde, lågt, nesten undrande.	 Bergens Tidende	18.12.2010
Sandnesposten 2010-11-18 page: 8	 Sandnesposten	18.11.2010
Flyttehjelp Harstad: For 4. år på rad arrangeres det 1. og 2. november kurs i temaet Å flytte fra foreldrehjemmet ved Lærings- og mestringssenteret på UNN Harstad.	 Harstad Tidende	23.10.2010
Trønder-Avisa 2010-09-20 page: 5	 Trønder-Avisa 1	20.09.2010
Trønder-Avisa 2010-09-18 page: 30	 Trønder-Avisa 1	18.09.2010
Strandbuen 2010-02-05 page: 14	 Strandbuen	05.02.2010
Trønder-Avisa 2010-01-11 page: 7	 Trønder-Avisa 1	11.01.2010
SortlandsAvisa 2009-12-24 page: 21	 SortlandsAvisa	24.12.2009
Nissefest p å Bergertoppen Nisselua var godt plassert da julegr ø ten ble servert p å Bergertoppen.	 Akershus Amtstidende	15.12.2009
Telemarksavisa 2009-11-30 page: 7	 Telemarksavisa	30.11.2009
Solabladet 2009-11-19 page: 7	 Solabladet	19.11.2009
Solabladet 2009-11-05 page: 7	 Solabladet	05.11.2009
Solabladet 2009-11-05 page: 6	 Solabladet	05.11.2009
Telemarksavisa 2009-09-09 page: 42	 Telemarksavisa	09.09.2009
Telemarksavisa 2009-08-19 page: 53	 Telemarksavisa	19.08.2009
Treng fleire omsorgsbustader	 Sogn Avis	20.06.2009

balestrand: Dei næraste åra vil fleire nye brukarar med nedsett funksjonshemming ha behov for tenester i form av omsorgsbustader frå kommunen.

Dagenmagazinet 2009-06-03 page: 19	 Dagenmagazinet 1	03.06.2009
Rogalands Avis 2009-05-29 page: 25	 Rogalands Avis	29.05.2009
@Byline tituler: Aker-saken Oppsummert	 Klassekampen	28.05.2009
Gravide under sorteringspress I Danmark har de redusert fødsler med Downs syndrom til en tredjedel. Det danske screeningsprogrammet for Downs utsetter gravide kvinner for umenneskelige avgjørelser.	 Altaposten	28.05.2009
Alle barn har rett til å bo sammen med mamma og pappa. Eller? Skolegården er nærmest tom når Anne Lovise Stornes (29) og ektemannen Alexander Remøy Ytterland (32) parkerer bilen utenfor porten til Vigra skole, utenfor Ålesund. Anne Lovise går raskt gjennom skolegården.	 Dagbladet	09.05.2009
Jarlsberg 2009-05-05 page: 4	 Jarlsberg	05.05.2009
Annenrangs hørende i Norge? Det ligger mye makt i definisjoner og begrepsbruk. Derfor er det uheldig når et universitet møter noen med at de er annenrangs. Sitat:	 Harstad Tidende	23.03.2009
KONSERT Karaoke på Torget pub, jessheim. Fast karaoke hver onsdag fra kl. 21.00. UTSTILLING Fotogruppa fra Ullensaker kunstforening på Jessheim Storsenter. Arr: Ullensaker kunstforening. www.Ullensakerkunst.com.	 Romerikes Blad	28.01.2009
- Å vera normal er å ha eit godt liv - Når eg ser meg sjølv i spegelen, blir eg litt uvel. Eg er jo ikkje sur for at eg har eit syndrom som gjer meg annleis, men eg synest det er litt vanskeleg av og til, seier Brit Elin Oftedal.	 Stavanger Aftenblad Pluss	02.01.2009
Skiller seg Skiller seg sjeldnere	 Adresseavisen	04.12.2008
Å finne veien i annerledeslivet Grytøy: Å ha et barn med ADHD er en spesiell berikelse og utfordring. Familien Fjeld på Grytøy ønsker å bygge fellesskap med andre familier i samme situasjon.	 Harstad Tidende	20.10.2008
Respektløs umyndiggjøring ASSISTENTTRENGENDE	 Romerikes Blad	18.10.2008
Toppidrett for amatører Konkurransen i Paralympics blir stadig tøffere, og flere nasjoner satser hardt på suksess for sine funksjonshemmede idrettsutøvere. I lekene som avsluttes i dag, har verdensrekorder falt på rekke og rad.	 Vårt Land	17.09.2008
bonde - og blind AGDENES. Å speide utover Vassbygda er en opplevelse. Rundt et speilblankt vann ligger gamle trehus og røde låver tett. Bedagelige kyr vrir seg i irrgront gress mens mild vind får løvskogen til å riste. Svabergliknende runde fjell rammer det hele inn.	 Nationen	09.08.2008
Voksne må bo hos mor og far Harstad: Mange psykisk utviklingshemmede voksne bor fremdeles hos mor og far. Foreldrene får ingen informasjon om framtidig bolig for barnet sitt.	 Harstad Tidende	02.07.2008
«Inkludering» for enhver pris? Trondheim kommune er i ferd med å ødelegge det anerkjente opplegget for barn og unge med autisme i kommunen.	 Adresseavisen	10.03.2008
Stort behov for åpne hjem Det er et stort behov for alle som kan tilby litt ekstra trygghet og omsorg til barn og unge. Familier, par og enslige, enten du bor midt i byen eller på landet, driver med langrenn eller samler på frimerker.	 Harstad Tidende	03.03.2008
Satser millioner på hest på resept	 Nationen	27.02.2008

Helge Morsets drøm om en skole for «forskjellige barn, mørke og lyse, glade og triste, friske og syke» ble virkelig høsten 1976.

Søkeord: "foreldre" til "barn med spesielle behov"

308 treff, 126 valgt

Ber om nasjonal kartlegging

Den sviktende avlastningen i Bergen, kan få konsekvenser også andre steder i landet. Sp tar saken opp med helseministeren.

Bergens Tidende

23.03.2013

Etterlyser vilje til handling for skolen

synspunkt 1. På mitt spørsmål om tilsyn i skolene og om opplæringsloven følges ved skolene i Arendal, sier skoleeier: Skoleeier (Arendal kommune) skal ha et forsvarlig system for vurdering om kravene i lover og forskrifter overholdes.

Agderposten

14.03.2013

Får nytt omsorgstilbud mot sin vilje

Stadig flere tjenester skal ut på anbud i Kristiansand. Dermed mister Sindre Eriksen (18) og Henrik Nielsen (21) omsorgstilbudet de har hatt nesten halve livet.

Fædrelandsvennen

11.02.2013

- Usaklig oppsigelse

SKIEN: En privat barnehage sendte ut oppsigelse av plassen til et barn med spesielle behov, fordi de mente at kommunen ikke ga nok ressurser. Utdanningsdirektoratet mener dette ikke er en saklig grunn til oppsigelse.

Telemarksavisa

09.02.2013

Fy skam, Odd Eriksen m. venner

Fylkeskommunen med Odd Eriksen ved roret, legger opp til å rasere det spesialpedagogiske tilbudet i fylket. I økonomiplanen for fylket i perioden 2013-2016 er det avsatt for lite penger til å sikre driften av de spesialpedagogiske sentrene i Bodø og

Avisa Nordland

04.02.2013

Fy skam dere, Odd Eriksen med venner

Fylkeskommunen, med Odd Eriksen ved roret, legger opp til å rasere det spesialpedagogiske tilbudet i fylket.

Brønnøysunds Avis

31.01.2013

Fy skam dere, Odd Eriksen med venner

SPECIALPEDAGOGIKK: Fylkeskommunen med Odd Eriksen ved roret, legger opp til å rasere det spesialpedagogiske tilbudet i fylket.

Rana Blad

26.01.2013

Fy skam dere, Odd Eriksen med venner

Fylkeskommunen med Odd Eriksen ved roret, legger opp til å rasere det spesialpedagogiske tilbudet i fylket.

Lofotposten

24.01.2013

Fy skam dere, Odd Eriksen med venner

Helgeland Arbeiderblad

23.01.2013

Fylkeskommunen med Odd Eriksen ved roret, legger opp til å rasere det spesialpedagogiske tilbudet i fylket.

Forhold som må tas i betraktning ved evt overgang til privat drift av SFO

■ Innledning: Privatisering av sfo er utprøvd andre steder i Norge med svært vekslende hell. Det bør være viktig å innhente erfaring fra disse.

Kristiansand Avis

08.11.2012

Å anmelde et barn for lettvin

gjennom hele skolegangen. Hvem sitt ansvar er dette? Det er lettvin og anmelde en tiåring, bare fordi det barnet har gjort er så ille at det fortjener straff. Men var det ikke bedre og ansette en assistent til oppgaven i stedet for å anmelde?

Bygdeposten

29.09.2012

Barn med funksjonshemming på anbud?

innspill

Agderposten

27.09.2012

Barn med særskilte behov

LOVVERKET MÅ FØLGES: Innlegget av spesialpedagogen Jørgen Haug setter ord på det vi foreldre av barn med særskilte behov opplever som største problem: En administrasjon som ikke viser gehør for våre barns behov.

Glåmdalen

07.09.2012

Brenner for de unge

Klepps nye oppvekstleder vil ha tilbake den gamle, gode folkeskikken der barna reiser seg på bussen. Hvis han hadde hatt makt til det, ville han innført obligatorisk foreldrekurs på flekken.

Stavanger Aftenblad

18.08.2012

TIPS Når minsten begynner på skolen

Det kan være vel så viktig å forberede de voksne som de små.

VG L

03.08.2012

Haukeland bygger midlertidig barneklinnikk

I 2016 kan barne-klinikken flytte inn i nye midlertidige lokaler med leketerapi, skolerom og flere enerom enn tidligere.

Bergens Tidende

02.08.2012

Rustet til oppgaven?

Trist, Trist, Trist. Hva har samhandlingsreformen betydd for eldre omsorgen i Frogn kommune? To dager etter hverandre har vi fått presentert noe av konsekvensene via lokal avisen, Amta. Syke og døende på tomanns rom Nå i 2012?

Akershus Amtstidende

27.07.2012

- Verdt å kjempe for

- Det er sterkt å stå fram, men man må være sterk når man har barn med spesielle behov, sier Sofia Eriksson.

Glåmdalen

21.06.2012

Barn med spesielle behov må få styrket sine rettigheter

Barn med spesielle behov er en av samfunnets svakeste grupper når det gjelder å bli hørt, og å få igjennom sine rettigheter når det gjelder bl.a. helsetilbud og skolegang.

Namdalsavisa

08.06.2012

– Funksjonshemmede barn fortjener det beste!

– Fordommer og mangel på informasjon om utviklingshemmede hos enkelte minoriteter gjør at mange ikke benytter seg av hjelpeapparatet, sier Ozma Jamil, mor til Arisha. Nå ønsker hun og Kaja Lid ved Dissimilis å gi et tilbud til flere.

Utrop

07.06.2012

Fosna-Folket 2012-05-12 page: 11

Fosna-Folket

12.05.2012

Trenger flere stjernebarn; fakta Stjerneserien

Hordaland kan bli det første fylket i Norge som tilbyr egen stjerneserie for barn. Nå ønsker de flere spillere.

Bergens Tidende

07.05.2012

- Mine tanker om å fjerne støtten fra SFO

SKOLE: SFO er en viktig arena for mange barn, og særlig for barn med spesielle behov. Det er ulike årsaker til at foreldre velger SFO til sine barn enten de har spesielle behov eller ei. Barn lærer mye ved å leke med hverandre.

Solabladet

30.04.2012

Tungt trykk på unge mager

Sitat: Tungt «Ansvar for at vi kan kalle oss et samfunn med respekt for menneskeverdet kan ikke legges på gravide kvinner». Oppsummert:

Nationen

27.04.2012

Betaler ulovlig dyrt for SFO

Skedsmo kommune tar ulovlig betalt for barn med spesielle behov, hevder Norsk Forbund for Utviklingshemmede.

Romerikes Blad

20.03.2012

Betaler dyrt for SFO

Skedsmo kommune tar ulovlig betalt for barn med spesielle behov, hevder Norsk Forbund for Utviklingshemmede.

Romerikes Blad

14.03.2012

Tidlig ultralyd

Ser at det er mange meninger angående tidlig ultralyd. Har selv et barn med spesielle behov, ute at jeg her skal gå inn på hva det er.

Finnmark Dagblad

14.03.2012

Hjertefeil lukket ikke hjerterom

- Vi har ikke angret en eneste dag, sier Stig Flesland. Han og kona adopterte hjertesyke Angela Maria (3).

Vårt Land

02.03.2012

- Jeg blir provosert

Framtid i Nord

21.02.2012

Av Cathrine Solbakken, mamma til barn ved Manndalen skole.

Aktør i eget liv

DOWN SYNDROM Jeg viser til Jan Grønlunds problemfokuserende innlegg i Fædrelandsvennen 1. februar. Jan Grønlund hevder når det gjelder barn med Down syndrom, at «forskning viser at familien og spesielt moren blir rammet av mye stress.

Fædrelandsvennen

04.02.2012

Barnet i sentrum

Nå skal det bli slutt på runddansen i hjelpeapparatet. Bekymrede foreldre og andre skal lettere få hjelp.

Aftenposten Aften

25.01.2012

Jarlsberg 2012-01-05 page: 2

Jarlsberg

05.01.2012

Tankeløst kvinnekupp

kunne vi lese i VG at det var kvinnene i Nasjonalt råd for kvalitet og prioritering i helsetjenesten som sikret flertall for å prioritere tidlig ultralyd for gravide.

Adresseavisen 1

29.12.2011

De har selv fått mye hjelp og støtte i Norge. For dem er det meningsfylt å

– Badeland! jubler Daniel (2) og henter skoene til besøks pappa Siavash Mirghafari.

Bergens Tidende

24.12.2011

Dagen 2011-12-17 page: 34

Dagen

17.12.2011

De svakestes barna får svi

Kommunen vil spare in 2.6 millioner kroner årlig i tilbudet til John Lucas og fem andre elever med spesielle behov.

Glåmdalen

09.12.2011

Nærbarnehager alt til høsten

Neste år blir det lettere for foreldre i Hinna og Hillevåg bydeler å få barnehageplass i nærmiljøet.

Stavanger Aftenblad

23.11.2011

Nei til kutt på Haug

Haug skole må skjermes mot kutt. Det ansvaret må politikerne ta. Jeg er mor til en ni år gammel jente med Down syndrom som er elev i utegruppe på Haug skole.

Budstikka

15.11.2011

Spesielle behov og barnehage

For Ragnhild Kjerstad (6) er barnehagen stedet for både styrkeøvelser og rampestreker.

Vårt Land

11.11.2011

Sårbare foreldre-

Leder i Utdanningsforbundet, Mimi Bjerkestrand, mener foreldre av barn med medfødte skader gjør en riktig prioritering når de sender barnet i barnehage.

Vårt Land

11.11.2011

Inderøyningen 2011-10-14 page: 9

Inderøyningen

14.10.2011

BARN SIKRES IKKE I BILEN

Handikappede Barns Foreldreforening (HBF) i Hordaland forteller om rystende hendelser når barn skal transporteres offentlig.

Bergensavisen 1

13.10.2011

Telemarksavisa 2011-10-11 page: 23

Telemarksavisa

11.10.2011

Ulovleg transport av funksjonshemma barn

(NPK): Fleire handikappa barn blir frakta heilt usikra eller ulovleg sikra under skuletransport. Foreldre føler seg gløymde av det offentlege, og etterlyser meir kunnskap.

Nynorsk Pressekontor

06.10.2011 13:00

- Foreldre må kunne bruke genteknologi for å velge å ikke føde barn med

Dissimilis-generalen med oppsiktsvekkende utspill

Dagbladet

26.09.2011

Foreldre knekkes av

dobbel byrde Pappa er helten. Straks han kommer inn døren fra jobb, er Elena der. Hun vil klemmes og kysse, leses og synges for.

Bergens Tidende

11.09.2011

Bekymret for oppfølging på SFO

Flere politikere i Grimstad er bekymret for hvordan barn med særskilte behov følges opp i skolens SFO. Men de er skeptiske til å be foreldre betale mer for å styrke barnas oppfølgingstilbud.

Agderposten

30.10.2012

Foreldre knekkes av dobbel byrde

Søstre Elena (8) og Constance Amalie (6) trenger tilsyn døgnet rundt. Foreldrene er utmattet, men Bergen kommune sier nei til mer avlastning.

Bergens Tidende

12.09.2011

Omsorg for de svake?

Altaposten har et to siders oppslag 2/9 om kuttene som barne og unge-sektoren må spare. Dette er kutt som rammer mange barn i Alta som har behov for ulike tjenester fra kommunen for å kunne ha en godt og verdig liv både i skolehverdagen og på fritide

 Altaposten

05.09.2011

Spiller på siste vers?

Hvis ikke kommunen overtar, blir det neppe flere spilletimer på Line (11) og de andre musikantene i Torshovkorpset. ASTRID LØKEN ROLF ØHMAN (FOTO) «Blås hardt, ta i nå Line! Bra!, oppmuntrer musikk lærer Elin Kurverud.

 Aftenposten Aften

30.08.2011

1 av 3 har spesialbehov

Hvert tredje barn som er blitt adoptert fra Kina til Norge så langt i år, har spesielle omsorgsbehov. INGVILD SAHL INGAR STORFJELL (FOTO)

 Aftenposten Morgen

22.08.2011

LIVET

Mammaperm i Syden Da Hanne Elverland (40) og Jøran Pecher (39) tilbrakte fem uker av barselpermisjonen på Tenerife, lurte folk der på om de søkte arbeid. - De forsto ikke at vi ikke måtte jobbe. Ferie midt i februar, mars, liksom!

 VG Helg

13.08.2011

Lillesands-Posten 2011-07-05 page: 24/25

 Lillesands-Posten

05.07.2011

En barnehage må ha ped dagoger

Bekymret. Hva skal de pedagogiske diskusjonene i ledermøtene i barnehagene være fundamentert på hvis halvparten av pedagogene er uten pedagogisk utdanning?

 Budstikka

02.07.2011

JA!

Du må gjerne kjøpe barneforsikring, men barnet ditt er ikke dermed fullstendig trygget. Det sier redaktør Elisabeth Realfsen i Forbrukerrådet-organet Finansportalen. Hun mener nåløyet for å få de virkelig store utbetalingene er svært trangt.

 VG

30.06.2011

Jarlsberg 2011-06-23 page: 14

 Jarlsberg

23.06.2011

Fosna-Folket 2011-06-23 page: 15

 Fosna-Folket

23.06.2011

LIVET

Endy er sikker på at det var en mening bak alle avslagene: - Det var Danni som skulle bli min! Før, mens Endy Spriet (38) fortsatt var blant dem som ventet, pleide hun å le tørt av slike utsagn. Nå kjenner hun at det stemmer.

 VG Helg

11.06.2011

Må betale dyrt for å ha Adrian i SFO

 Adresseavisen 1

13.05.2011

For to år siden fjernet kommunen støtten til SFO fra 4.-7. trinn for funksjonshemmede barn i Trondheim.

En annen dans

Dagbladet Magasinet

30.04.2011

Tina (5) forsvant@A1 TIT under:Barnehager presset på ressurser
Den lille jenta kom seg under barnehageporten og forvillet seg ut på den sterkt trafikkerte veien.

Nordlys

18.04.2011

Fanaposten 2011-04-08 page: 8

Fanaposten

08.04.2011

DagenMagazinet 2011-04-04 page: 2

DagenMagazinet

04.04.2011

Hvem tar ansvar for våre barns fremtid?

Sandnes' visjon, MODIG - ROMSLIG - SUNN, følges ikke når det gjelder barn med autisme.

Stavanger Aftenblad 1

30.03.2011

Boomerang i byråkratiet

Når man føder et barn som ikke er friskt, kan livet fort bli en kamp i seg selv. Belastningen med å søke seg fram i alle kroker og kroker av den offentlige labyrinth for å få hjelpen man har krav på, kommer på toppen av alt annet.

Romerikes Blad

28.03.2011

Foreldrene presses av skolen

DIAGNOSER: Altfor mange norske skolebarn får diagnosen ADHD, mener forsker Anne Karin Ullebø. Mange foreldre føler at skolen presser en diagnose på barna deres.

Dagsavisen

21.03.2011

De aller vanskeligste valgene

Nationen

10.03.2011

Store feil og mangler

- Vi har påpekt store feil og mangler rundt spesialundervisning og oppfølging av elever, og at kommunen har mangelfulle rutiner.

iTromsø

05.03.2011

	Østlands-Posten 2011-03-05 page: 11	 Østlands-Posten	05.03.2011
	Østlands-Posten 2011-03-05 page: 10	 Østlands-Posten	05.03.2011
	Østlands-Posten 2011-02-28 page: 11	 Østlands-Posten	28.02.2011
	Å si nei til livet TØRRE Å LEVE. Ja eller nei til tidlig fosterdiagnostikk handler om vårt forhold til selve livet. Det å tørre å ta imot livets utfordringer med sorger og gleder. ANNETTE HOFF MATHISEN Tønsberg	 Aftenposten Morgen	27.02.2011
	Tvedestrandsposten 2011-02-05 page: 12	 Tvedestrandsposten	05.02.2011
	«Uten barnehagen hadde jeg blitt gal» «Uten barnehagen hadde jeg blitt gal» - dette sitatet er hentet fra en mor som har et barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage.	 Agderposten	14.01.2011
	Askøyværingen 2011-01-11 page: 4	 Askøyværingen	11.01.2011
	LIVET Anders er 23 år og like gammel som moren var da hun fikk ham. Det var på høy tid å flytte for seg selv.	 VG Helg	08.01.2011
	Askøyværingen 2010-11-30 page: 7	 Askøyværingen	30.11.2010
	Aust Agder Blad 2010-11-20 page: 14	 Aust Agder Blad	20.11.2010

Askøyværingen 2010-11-16 page: 12

Askøyværingen

16.11.2010

Optimistar trass nei til bustadar

Det ordnar seg nok, trur Britt og Øyvind Grotmol. I snart to år har dei venta på omsorgsbustad for dottera Sunniva (19).

Jærbladet

08.11.2010

NYHETSREPORTASJEN

FAKTA Adopsjonsprosessen Kommunen, ved barnevernstjeneste eller sosialkontor, utreder søkere og skriver sosialrapport.

VG Helg

06.11.2010

Statsråd struper samlivskurs

Unni og Erling Vikan har tre barn med spesielle behov. For dem er det uforståelig at statsråd Audun Lysbakken reduserer støtten til samlivskurset som ga dem et nødvendig pusterom.

Adresseavisen 1

05.11.2010

Askøyværingen 2010-10-26 page: 8

Askøyværingen

26.10.2010

Budstikka 2010-09-25 page: 42

Budstikka 1

25.09.2010

«Andre lands barnevernsbarn»

Norske myndigheter følger ikke opp forhold som er spesifikke for adopterte barn, mener Adopsjonsforum. De ønsker at obligatorisk spesialisthelseundersøkesle for alle adopterte etter ankomst til Norge skal rettighetsfestes.

Klassekampen

13.09.2010

Seks i selvfølelse

«Det er barnemishandling når vi sender barn til skolen i visshet om at de møter mange ting de ikke mestrer.» Sørger vi for å ivareta selvfølelsen i jakten på gode resultater, enten innen idretten eller på skolen?

VG

04.09.2010

Trønder-Avisa 2010-04-29 page: 6

Trønder-Avisa 1

29.04.2010

Trønder-Avisa 2010-02-25 page: 4

Trønder-Avisa 1

25.02.2010

Trønder-Avisa 2010-02-25 page: 5

Trønder-Avisa 1

25.02.2010

Trønder-Avisa 2010-02-20 page: 11

Trønder-Avisa 1

20.02.2010

Hallingdølen 2010-02-06 page: 17

Hallingdølen

06.02.2010

–Umulig å godta kommunens krav

NY AVTALE: Fredag i forrige uke skrev Aftenbladet om problemet med skjevfordeling av barnehagebarn med spesielle behov. Kommunale barnehager har en overvekt av denne gruppen barn sammenlignet med de private.

Stavanger Aftenblad

20.01.2010

–Fordel ekstra-ressursene bedre

JA: –Vi ønsker et smidigere opptakssystem velkommen, dersom det kan viske ut skjevfordelingen mellom de private og de kommunale barnehagene når det

Stavanger Aftenblad

15.01.2010

Skolepolitikk i K å fjord

Av Håvard Nilsen, Kåfjord. Åpent brev til kommunestyremedlemmene i Kåfjord: I media har vi de siste dagene kunnet lese om formannskapetets forslag til kutt i skoleverket. Det er foreslått å fjerne seks lærerstillinger og to

Nordlys

15.12.2009

Telemarksavisa 2009-11-30 page: 7

Telemarksavisa

30.11.2009

Glade for gratis SFO-skyss

Kunnskapsdepartementet vil endre loven, slik at funksjonshemmede barn skal få dekket skoleskyss til SFO. Dermed ble det en jubelkveld hjemme hos Mathilde (6) og mamma Hilde Sandum i går.

Romerikes Blad

05.11.2009

Tøft å holde sammen

Foreldre med barn som har spesielle behov har ofte et tøffere og mer utfordrende samliv enn andre foreldrepar. Derfor har regjeringen bevilget penger til kurs som skal hjelpe disse parene med å ta vare på parforholdet.

Altaposten

26.10.2009

Telemarksavisa 2009-10-19 page: 6

Telemarksavisa

19.10.2009

@Ingr 12:Funksjonshemmede barn

ved Frydenlund skole kan miste skyssen til og fra skolefritidsordningen, men har krav på transport til og fra skolen på samme sted. Forskjellen er åpningstiden.

Romerikes Blad

24.09.2009

Kan miste sky ss til SFO

Funksjonshemmede barn ved Frydenlund skole kan miste skyssen til og fra skolefritidsordningen, men har krav på transport til og fra skolen på samme sted. Forskjellen er åpningstiden.

Romerikes Blad

20.09.2009

Telemarksavisa 2009-09-09 page: 42

Telemarksavisa

09.09.2009

Skolefritidsordningen venter p

Fra tid til annen ser vi medieoppslag om pris- og kvalitetsforskjeller i skolefritidsordningen, som i BT 13. og 14. juli. Det er variasjoner i pris, kvalitet og innhold i SFO-tilbudet.

Bergens Tidende

16.07.2009

- Har vært konger på hver våre nes

FINNSNES: Oppfølginga av barn med multifunksjonshemming har til tider vært for dårlig. Det ønsker Lenvik kommune å gjøre noe med.

Troms Folkeblad

16.05.2009

- Vi som har fått barn er de heldige

Før var hun Fo Feng og bodde på et barnehjem i Kina. Nå er hun Ingeborg Sun og har fått ny familie i Buvika.

Adresseavisen

23.04.2009

Færre babyer og flere eldre barn blir adoptert

Adoptivbarn er i ferd med å bli eldre: Sjansen for å få adoptere en baby blir stadig mindre.

Adresseavisen

23.04.2009

Tre familier takket ja til barn med spesielle behov

- Vi forsøkte å lære oss noen ord på kinesisk før vi dro ned og hentet Ingeborg Sun. Men vi fant raskt ut at det var liten vits. Vi skjønnte ingen ting, smiler nybakt adoptivmamma Gry Solheim (40).

Bergens Tidende

23.04.2009

Flere eldre barn blir adoptert

- Selv om det ikke skjer så store endringer fra år til år, er tendensen ganske tydelig. Det er mindre små barn, og flere større barn som blir adoptert, sier daglig leder i Adopsjonsforum, Øystein Gudim.

Bergens Tidende

23.04.2009

Tvedestrandsposten 2009-03-14 page: 6

Tvedestrandsposten

14.03.2009

Fellesskapet i klasserommet

Dagbladet

13.03.2009

SKOLE: Det er litt underlig at den norske enhetsskolen ikke har utviklet et system som kan ta imot en elev med Downs syndrom i en ordinær klasse.

Samarbeid gir unikt tilbud til foreldre

Samarbeid mellom kommunene og spesialhelsetjenesten har gitt foreldre med funksjonshemmede barn et unikt tilbud innen forebyggende helse.

Romerikes Blad

27.02.2009

Jærbladet 2009-02-25 page: 4

Jærbladet

25.02.2009

Krever bedre spesialskoler Ja takk, begge deler

I fjor gikk cirka 6.800 barn på spesialskole eller i spesialklasse. Det er en dobling sammenlignet med 2003. Professor Thomas Nordahl ved Høgskolen i Hedmark er kritisk til økningen.

Vårt Land

12.12.2008

Tvunget til å være sitt barns advokat

Foreldre til barn med spesielle behov kan oppleve byråkratiet som verre enn funksjonshemmingen. - Ofte får foreldrene følelsen av at hjelpe- apparatet er mest opptatt av å spare penger, sier forsker Hege Lundebø.

Adresseavisen

04.12.2008

Bekymret over at nærskolen velges bort

Kvalitetssvikt og mangel på ressurser og kompetanse i ordinær skole øker bruken av spesialskoler, tror statssekretær Lisbet Rugtvedt (SV) i Kunnskapsdepartementet.

Kommunal Rapport

12.11.2008

Klar til å kjempe for sønnens skole

Tor Mindrebø er klar for å kjempe mot nedleggelse av sønnens skoletilbud på Langemyr. - For mange av barna ved skolen vil en nedleggelse være en tragedie, sier Anders pappa.

Agderposten

29.10.2008

A-magasinet 2008-09-26 page: 23

A-magasinet

26.09.2008

Teamarbeid for å hjelpe 200 barn

De ansatte i PP-tjenesten mener kritiske foreldre har bidratt til å gjøre tjenesten for barn med særskilte behov bedre.

Altaposten

05.09.2008

Matias er klar som bare det for å lære. Det må bare legges til rette for

På syv år har Matias (14) hatt syv ulike lærere.

Altaposten

04.09.2008

Rekordmange søkere til spesialskoler

De siste fem årene har antall søkere til spesialskolene økt med nesten 150 prosent.

Nationen

25.08.2008

Tror ikke på skoleløftene

Stavanger Aftenblad Aftenbladet

14.07.2008

I onsdagens Aftenblad lover Tora Aasland og Jens Stoltenberg én milliard ekstra til barn med spesielle behov i skolen. - Jeg tror det ikke før jeg ser det, sier oppgitt mor.

Spesialskeleordningen bør utvides

Valgfrihet. Nina Skauge, mor til en gutt med Downs syndrom, argumenterer i sitt innlegg «Nei til spesialskoler» i Aften 29. mai for at barn med spesielle behov skal inkluderes på den skolen de sogner til.

Aftenposten Aften

24.06.2008

Kristian (20) fikk avslag, men det hjalp å anke

Da Kristian Lien (20) fikk brev om at han likevel fikk fortsette på videregående, ble han hoppende glad. Hordaland fylkeskommune sa nei til et femte år på Laksevåg videregående skole for hjerneskadede Kristian Lien (20).

Bergens Tidende

24.06.2008

Kursene til

BEDRE SAMLIV

Nordlys

14.02.2008

Synne får ikke gå i morgen-SFO

Barn med spesielle behov skal kunne gå i SFO-en akkurat som andre barn. Men slik er det ikke for blant andre Synne Eie Kristoffersen.

Stavanger Aftenblad Aftenbladet

12.02.2008

Barn med spesielle behov - den annerledes gruppen mennesker

I Nordlys den 7. januar sto det en artikkel om et nytt tilbud til foreldre med funksjonshemmede eller kronisk syke barn. Jeg synes det er flott at disse foreldrene får et tilbud der de får utvekslet erfaringer, likemannsarbeid kalles det ofte.

Nordlys

28.01.2008

FYRER I GANG ny samtalegruppe for foreldre

Hvordan ta vare på seg selv og parforholdet når man har barn med spesielle behov? Det er ett av de sentrale spørsmålene i Fyrtårnsatsingen, et landsdekkende pilotprosjekt som nå starter opp i Tromsø, Balsfjord og Nordreisa.

Nordlys

10.01.2008

Søkeord: "foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne"

16 treff, 15 valgt

Samlivskurs

LEBESBY: Det samiske regionale kompetansesenteret ved Indre Finnmarks familievernkontor skal holde samlivskurset «Hva med oss?» torsdag 22.november på Rica hotell i Karasjok, og da er andre kommuner invitert.

Finnmarken

12.11.2012

Paralympics 2012 – en suksesshistorie

De 14. paralympiske sommerleker har vært en suksess arrangementsmessig, publikumsmessig og sportslig og fortjener alle de superlativer de er blitt overøst med.

Dagen

11.09.2012

UNN tilbyr starthjelpkurs

UNN vil for aller første gang tilby starthjelpkurs for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne.

iTromsø

22.10.2011

Østlands-Posten 2011-10-06 page: 51

Østlands-Posten

06.10.2011

Østlands-Posten 2011-10-04 page: 22

Østlands-Posten

04.10.2011

Telemarksavisa 2011-10-03 page: 43

Telemarksavisa

03.10.2011

Når er det vår tur?

Men; hva med oss? Boliger med heldøgnsbemanning til andre grupper må også prioriteres.

Stavanger Aftenblad

29.12.2010

Telemarksavisa 2010-12-13 page: 14

Telemarksavisa

13.12.2010

Østlands-Posten 2010-12-13 page: 19

Østlands-Posten

13.12.2010

Dette vet du ikke, Lysbakken!

Adresseavisen 1

22.11.2010

I forslag til statsbudsjett for 2011 kutter familieministeren kraftig i støtten til programmet «Hva med oss?». «Hva med oss?» er et samlivskurs for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne. I samme program tilbys det også kurs for aleneforeldre; «

Statsråd struper samlivskurs

Unni og Erling Vikan har tre barn med spesielle behov. For dem er det uforståelig at statsråd Audun Lysbakken reduserer støtten til samlivskurset som ga dem et nødvendig pusterom.

 Adresseavisen 1 05.11.2010

Trønder-Avisa 2010-06-30 page: 3

 Trønder-Avisa 1 30.06.2010

Kvalitet må avgjøre barnehagestart

Spørsmålet om de yngste barna bør være hjemme eller i barnehage må ikke avgjøres av barnets alder, men i større grad av hvilke tilbud, kvalitet og kompetanse barnet møter i barnehagen.

 Vårt Land 13.08.2009

Kvaliteten i barnehagen

BARN:

 Fædrelandsvennen Fevennen 20.03.2009

Inkluderende barnehager i Trondheim

En fjerdedel av alle barn i Norge har behov for ekstra hjelp og støtte gjennom oppveksten.

 Adresseavisen 16.01.2008

Søkeord: foreldre AND barn med nedsatt funksjonsevne 215 treff, 105 valgt

Kampen for et normalt liv

Kjemper for at sønnen med sjeldent syndrom skal få det bra.

 Utrop 07.02.2013

Integrering, det er deg, det!

Vi kan gå noen runder med våre egne fordommer og se om vi kanskje kan endre noen av våre syn på våre medmennesker. Når alt kommer til alt, har vi intet å tape, skriver Kari Reine i denne kommentaren.

 Østlands-Posten 13.12.2012

Uenighet om bofellesskap

Kommunen er glad mange psykisk utviklingshemmede føler seg trygge i den nye boligen i Hanamyerveien. Norsk forbund for utviklingshemmede, NFU, har fått bekreftet at bygget er uegnet.

 Stavanger Aftenblad 11.12.2012

«Antisorterings -- pakke» fra KrF

I går ble Knut Arild Hareide toppkandidat for Hordaland KrF. I dag legger han frem et budsjettforslag som skal få flere funksjons-hemmede i arbeid.

 Bergens Tidende 18.11.2012

SV fremmer ikke sortering

Så lenge tidlig ultralyd er tilgjengelig for mange, bør tilbudet være likt tilgjengelig for alle - uavhengig av økonomi og bosted.

 Vårt Land 14.11.2012

Samlivskurs

LEBESBY: Det samiske regionale kompetansesenteret ved Indre Finnmarks familievernkontor skal holde samlivskurset «Hva med oss?» torsdag 22.november på Rica hotell i Karasjok, og da er andre kommuner invitert.

 Finnmarken 12.11.2012

Kan et sykt barn være alene hjemme?

PLEIEPENGER: Hvordan kan regjeringen tillate at familier med syke og sterkt funksjonshemmede barn mister pleiepenger fra Nav? Dette skjer faktisk med regjeringens viten og vilje.

 Dagbladet 07.11.2012

De forsvarsløse De er de vi

skal ta mest vare på. Likevel rammes funksjonshemmede barn fire ganger oftere enn andre av vold og overgrep.

 Aftenposten Morgen 27.10.2012

Nødvendig med dagsentre

Det er nå hele 21 år siden reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming trådte i kraft; en av de største sosialpolitiske reformer i Norge.

 Rogalands Avis 12.10.2012

Paralympics 2012 – en suksesshistorie

De 14. paralympiske sommerleker har vært en suksess arrangementsmessig, publikumsmessig og sportslig og fortjener alle de superlativer de er blitt overøst med.

 Dagen 11.09.2012

Paralympiske veivisere IDRETT

 VG R 11.09.2012

Hvor var du da håndballjentene tok OL-gull? Du kan ha god samvittighet hvis svaret er at du satt i godstolen foran TV-en. Men både samfunnet og du har en utfordring hvis du sitter der fortsatt.

- Trenger begge

- Vi trenger både Barne- og ungeenheten og GPPS for å ivareta alle barn og unge i Kongsvinger, mener Funksjonshemmedes råd.

 Glåmdalen

06.09.2012

TIL TOPPS i klatreveggen

- Jeg liker å være på Valnesfjord Helsesportsenter. Her er det mange spennende aktiviteter, alt fra klatring til ridning, smiler Noomi Alexandersen fra Leknes. Sammen med sju andre barn har hun i sommer deltatt på et 2-ukers opphold med intensiv tren

 Lofotposten

01.09.2012

Starter nye kurs for barnefamilier

Sykehuset Østfold starter i høst opp med flere nye kurs for foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne.

 Sarpsborg Arbeiderblad

27.08.2012

Familiebekymring

Det er et sentralt prinsipp at funksjonshemmede barn skal vokse opp sammen med sin familie. For at familiene skal makte de ekstra omsorgsoppgavene, har vi gjennom vårt velferdssystem valgt å bygge opp en rekke offentlige hjelpeordninger.

 Bergens Tidende

15.07.2012

Hva om det var mitt barn?

I det siste har beskrivelser av frustrerte foreldre til funksjonshemmede barn og deres kamp mot systemet nådd mange avisesere i Hordaland. Jeg vil gi honnør til BT for å ta opp et viktig tema.

 Bergens Tidende

02.07.2012

Grenseløs med hjertefeil

- Jeg liker å klatre. Og jeg har fått 25-metersmerke i bassenget, jubler Sofie Jonette Berg (10). Den lille, tøffe jenta fra Løpsmark har en sjelden hjertefeil. På Valnesfjord Helsesportsenter får hun testet grensene sine.

 Avis Nordland

23.06.2012

- Nedprioritert av kommunen

Funksjonshemmede barn i Lørenskog må vente flere måneder på å få ståstativ og rullestol. Foreldrene fortviler.

 Romerikes Blad

15.06.2012

Vil ha nye husbankregler

Gruppeleder Thor Magne Seland (H) er glad for at Rogaland Høyre nå tar problemene foreldre til funksjonshemmede barn møter i forhold til Husbanken med seg til Høyres landsmøte.

 Sandnesposten

03.05.2012

Tilbud - ikke screening

Silje Schei-Tveitdal Partisekretær i SV Tidlig ultralyd SVs landsstyre har vedtatt en uttalelse om tidlig ultralyd - «Et likt tilbud til alle». Alle gravide skal kunne få en ultralydundersøkelse tidlig i svangerskapet hvis de ønsker det.

 Vårt Land

30.04.2012

Mot normalt?

Leif Juster vil for alltid leve i minnet som en av Norges største komikere! Det er noen år siden han gikk bort, men jeg er sikker på at de fleste vil ikke gjenkjenne når jeg nevner en av hans mest berømte sketsjer; «Mot normalt!

 Rogalands Avis

31.03.2012

Rettighetsflyktninger

■ LILLESTRØM: Hege Hegler, nestleder i Handikapede barns foreldreforening (hbf) sier at det finnes lite tallmateriale og statistikk på pris og tilbud på SFO i kommunene.

 Romerikes Blad

23.02.2012

- Vi kaller henne bestemor

En frivillig fra Home-Start tørker tårer og gir glede og gode råd. Det kan bety alt.

 Smaalenenes Avis

11.02.2012

- I løpet av våren arrangerer

vi to kurs for foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne.

 Harstad Tidende

03.02.2012

Samlivskurs

«Hva med oss?» er et samlivskurs for foreldre/fosterforeldre som har barn med nedsatt funksjonsevne.

 Helgeland Arbeiderblad

03.02.2012

Søkelys på parforholdet

 Rana Blad

03.02.2012

NORDLAND: I den tøffe hverdagen for foreldre og fosterforeldre til barn med nedsatt funksjonsevne er det ikke alltid like lett å prioritere parforholdet på topp. Samlivskurset «Hva med oss?

Samlivskurs i Lofoten

Er du foreldre eller fosterforeldre og har barn med nedsatt funksjonsevne, så kan du nå få samlivskurs hos Bufetat.

 Lofotposten

03.02.2012

I teknologiens vold

Diskusjonen om tidlig ultralyd for alle gravide eller ikke, er en skinn diskusjon. De aller fleste gravide sørger uansett for å kjøpe tjenesten. Sorteringssamfunnet er en realitet.

 Romerikes Blad

16.12.2011

Nei takk til egen barnehage for funksjonshemmede

Funksjonshemmedes råd ber om at etableringen av en ny barnehage for multifunksjonshemmede stanses øyeblikkelig.

 Stavanger Aftenblad

14.12.2011

Forsker: - La barna gå på noen smeller

Foreldre med funksjonshemmede barn er ofte så bekymret at de ender opp som curlingforeldre. Slipp barna løs, oppfordrer forsker Lars Grue.

 Adresseavisen 1

03.12.2011

Askøyværingen 2011-11-29 page: 11

 Askøyværingen

29.11.2011

Øyene 2011-11-03 page: 14

 Øyene

03.11.2011

UNN tilbyr starthjelpkurs

UNN vil for aller første gang tilby starthjelpkurs for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne.

 iTromsø

22.10.2011

Det usynlige barnet

Når familien går ut, mangler alltid det tredje barnet. Foreldrene har sluttet å invitere venner på besøk. Ingen skal få vite hva det er med datteren.

 Aftenposten Morgen

22.10.2011

Askøyværingen 2011-10-18 page: 11

 Askøyværingen

18.10.2011

Fanaposten 2011-10-14 page: 4

 Fanaposten

14.10.2011

Hvor blir BPA av, Jens?

innlegg

 Bergensavisen 1

12.10.2011

Østlands-Posten 2011-10-06 page: 51

 Østlands-Posten

06.10.2011

Østlands-Posten 2011-10-04 page: 22

 Østlands-Posten

04.10.2011

Telemarksavisa 2011-10-03 page: 43

 Telemarksavisa

03.10.2011

Skryt til basene

Satsingen på «basene» i Alta får skryt fra Helsedirektoratet. Her blir ledsagertjenesten trukket frem.

 Altaposten

02.09.2011

Askøyværingen 2011-04-12 page: 13

 Askøyværingen

12.04.2011

Bedre tilbud til foreldre

KrF vil bedre forholdene for foreldre som velger å ta imot barn med downs syndrom eller andre funksjonshemninger.

 Brønnøysunds Avis

08.04.2011

DagenMagazinet 2011-04-06 page: 3

 DagenMagazinet

06.04.2011

Barn rammes av byråkrati

Diskriminerende. Barn med funksjonshemninger har rett til aktivitet og deltagelse. Grunnlaget svikter når transporten til skolene ikke fungerer.

 Aftenposten Aften

22.02.2011

«Uten barnehagen hadde jeg blitt gal»

«Uten barnehagen hadde jeg blitt gal» - dette sitatet er hentet fra en mor som har et barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage.

 Agderposten

14.01.2011

Fosna-Folket 2011-01-06 page: 16

 Fosna-Folket

06.01.2011

'Sommerfugljenta' er død

«I dag kl 9.55 forlot vår Hanne denne verden på mammas fang. Nå er hun engel i himmelen og vi er trøstesløse.» Slik lød meldingen fra fostermor Angélique Tangen på Facebook 2. juledag. Den jenta deres ble 19 1/2 år.

 Vårt Land

04.01.2011

Når er det vår tur? Men; hva med oss? Boliger med heldøgnsbemanning til andre grupper må også prioriteres.	 Stavanger Aftenblad	29.12.2010
DagenMagazinet 2010-12-13 page: 3	 DagenMagazinet	13.12.2010
Telemarksavisa 2010-12-13 page: 14	 Telemarksavisa	13.12.2010
Østlands-Posten 2010-12-13 page: 19	 Østlands-Posten	13.12.2010
Samlivskurs gir gevinst Frode Thuen mener i Aftenposten 3. desember at Regjeringen ofrer samlivskursene.	 Aftenposten Morgen	10.12.2010
Jarlsberg 2010-12-09 page: 4	 Jarlsberg	09.12.2010
2spalterNede familiepolitikk Samlivskursene er bra for familiene	 Nationen	09.12.2010
Sandnesposten 2010-12-09 page: 11	 Sandnesposten	09.12.2010
Nye valg svekker familiene Familiens rolle er i stadig endring. Dette krever ny tenkning og tiltak for å bedre ivareta familienes behov og nye utfordringer.	 Stavanger Aftenblad	09.12.2010
Svekker familiene Linda C. Hofstad Helleland Familiepolitisk talskvinne for Høyre samlivskurs Familiens rolle er i stadig endring. Dette krever ny tenkning og tiltak for å bedre ivareta familienes behov og nye utfordringer.	 Vårt Land	08.12.2010
Svekker familien INNLEGG II Familiens rolle er i stadig endring. Dette krever ny tenkning og tiltak for å bedre ivareta familienes behov og nye utfordringer. Fellesskapet i familien er med på å skape en trygg ramme om barns oppvekst.	 Bergensavisen 1	08.12.2010
Samlivskurs overlever likevel - Vi tar dette som en liten seier, sier Øyvind Håbrekke (KrF), 2. nestleder i familie- og kulturkomiteen.	 Vårt Land	08.12.2010
Tvedestrandsposten 2010-12-07 page: 17	 Tvedestrandsposten	07.12.2010
Dette vet du ikke, Lysbakken! I forslag til statsbudsjett for 2011 kutter familieministeren kraftig i støtten til programmet «Hva med oss?». «Hva med oss?» er et samlivskurs for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne. I samme program tilbys det også kurs for aleneforeldre; «	 Adresseavisen 1	22.11.2010
"Varig uføre" må inkluderes Det var en nedtur da datteren vår, ung voksen med Downs syndrom, mottok brev om at hun var "varig ufør". Nå jobber hun i butikk. De som er "annerledes" er en viktig arbeidsressurs, skriver Kristian Bogen.	 Dagens Næringsliv Morgen	17.11.2010
Statsråd struper samlivskurs Unni og Erling Vikan har tre barn med spesielle behov. For dem er det uforståelig at statsråd Audun Lysbakken reduserer støtten til samlivskurset som ga dem et nødvendig pusterom.	 Adresseavisen 1	05.11.2010
Lysbakken kveler samlivshjelp I statsbudsjettet har familieminister Audun Lysbakken gjort eit kraftig kutt i tilskotet til samlivskurs med oss? og samliv. Nær 5,9 millionar kroner er skorne vekk med budsjettkniven.	 Vårt Land	01.11.2010
VestNytt 2010-10-23 page: 9	 VestNytt	23.10.2010
Dagsavisen 2010-10-12 page: 17	 Dagsavisen	12.10.2010
Foreldre på sidelinja Da barnehagen fratok utviklingshemmede Viktor (6) sin spesialopplærte barnehageassistent, hadde ikke foreldrene noe de skulle ha sagt. De fikk ikke engang lov til å klage.	 Romerikes Blad	21.09.2010
Nettverk for familier	 Aftenposten Aften	08.09.2010

ØSTENSJØ Bydel Østensjø har startet «Familienettverket» som skal være en møteplass for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

Rehabiliteringstilbudet skal styrkes Når foreldre til barn med skader og nedsatt funksjonsevne forteller sin historie, blir vi minnet om det store ansvaret familiene tar på seg for å gi barna et så godt liv som mulig.	 VG	15.08.2010
Aust Agder Blad 2010-07-31 page: 4	 Aust Agder Blad	31.07.2010
Home-Start Familiekontakten (HSF) n HSF er et familiestøtteprogram utenfor det offentlige hjelpeapparatet, ligger under Bymisjonen i dag. n Driver ut fra en tankegang hvor foreldre hjelper foreldre.	 Nordlys	02.07.2009
Trønder-Avisa 2010-06-30 page: 3	 Trønder-Avisa 1	30.06.2010
Askøyværingen 2010-06-22 page: 11	 Askøyværingen	22.06.2010
Svikter de svakeste MULTIFUNKSJONSHEMMET. Min datter Mina blir diskriminert. Det blir også Julie, Martin, Yngvild og de andre klassekameratene hennes. HANNE SVARSTAD sosiolog, Oslo	 Aftenposten Morgen	28.05.2010
Østlands-Posten 2010-05-26 page: 4	 Østlands-Posten	26.05.2010
Byavisa Tønsberg 2010-04-28 page: 48	 Byavisa Tønsberg	28.04.2010
Enige om mer Kanskje er det et slags politisk vårtegn. Det kan se ut til at de politiske isfrontene fra valgkampen mellom enkelte av de fire opposisjonspartiene, er i ferd med å smelte litt.	 Dagens Næringsliv Morgen	15.03.2010
Se, de er enige om noe Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre gjør i flere saker felles front mot Regjeringen. GEIR SALVESEN OLAV OLSEN (FOTO)	 Aftenposten Morgen	10.03.2010
Se, de er enige om noe Opposisjonen snakker sammen igjen. Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre gjør i flere saker felles front mot Regjeringen.	 Fædrelandsvennen 1	10.03.2010
Se, de snakker i lag Partier som før valget i fjor omtrent ikke ville bli sett sammen, står nå åpent frem og samarbeider. Ikke bare om én sak, men om flere.	 Bergens Tidende	10.03.2010
Politikere reagerer Stortingsrepresentant Kjell Ingolf Ropstad (KrF) reagerer veldig sterkt på historien om alenemoren Nina Haugland Jacobsen som mister pleiepengene hun siden 2002 har fått for å pleie sin handikappede sønn hjemme. TORBJØRN WITZØE	 Aftenposten Morgen	11.02.2010
Sandnesposten 2010-02-02 page: 7	 Sandnesposten	02.02.2010
Trønder-Avisa 2010-01-11 page: 7	 Trønder-Avisa 1	11.01.2010
Fremover 2010-01-09 page: 26	 Fremover	09.01.2010
Telemarksavisa 2009-10-24 page: 24	 Telemarksavisa	24.10.2009
Budstikka 2009-10-03 page: 62	 Budstikka 1	03.10.2009
Telemarksavisa 2009-09-05 page: 50	 Telemarksavisa	05.09.2009
Jarlsberg 2009-09-03 page: 18	 Jarlsberg	03.09.2009
Kvalitet må avgjøre barnehagestart Spørsmålet om de yngste barna bør være hjemme eller i barnehage må ikke avgjøres av barnets alder, men i større grad av hvilke tilbud, kvalitet og kompetanse barnet møter i barnehagen.	 Vårt Land	13.08.2009
Trønder-Avisa 2009-08-11 page: 2	 Trønder-Avisa 1	11.08.2009
Tvedestrandsposten 2009-08-04 page: 6	 Tvedestrandsposten	04.08.2009

Pleietrengende barn sviktes Pleietrengende barn får ikke hjelpen de har krav på. Nå får mange kommuner beskjed om å skjerpe seg.	 Kommunal Rapport	03.08.2009
BEHOV: Pleietrengende barn får ikke hjelpen de har krav på. Nå får mange kommuner beskjed om å skjerpe seg. Foreldre til flere tusen barn med sterkt nedsatt funksjonsevne plasserer barna i avlastningshjem. .	 Stavanger Aftenblad Aftenbladet	03.08.2009
FAKTA ! "Hva med oss?" (HMO) er et nasjonalt tilbud om samlivskurs/aleneforeldrekurs til foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne. Drives i alle landets fem helseregioner av Barne,- ungdoms-, og familieetaten (Bufetat).	 Harstad Tidende	17.06.2009
Priser familien med milliarder - Livskvalitet kan ikke kjøpes for penger, påpeker KrFs politikere, som likevel lover nye milliardbeløp til norske familier.KrF samler i dag sine landsmøtedelegater i Kristiansand.	 Aftenposten Morgen	30.04.2009
Hjelp på vei til et meningsfylt liv Randi Østgaard jobber med å gi fødte hjerneskadde et bedre liv med tilrettelagte arbeidsplasser.	 Altaposten	14.04.2009
* Oppsøker ikke hjelp * Møter fordommer * Sliter med språket * Føler skam Innvandrerfamilier med funksjonshemmede barn møter fordommer i eget miljø og hjelpeapparatet. Nå bryter familien Ayaub ut av skammen og tabuene. OLGA STOKKE INGAR STORFJELL (FOTO)	 Aftenposten Morgen	30.03.2009
Kvaliteten i barnehagen BARN:	 Fædrelandsvennen Fevennen	20.03.2009
Dagsavisen 2009-03-12 page: 10	 Dagsavisen	12.03.2009
Bygdebladet 2009-02-26 page: 11	 Bygdebladet	26.02.2009
Hallingdølen 2008-12-09 page: 25	 Hallingdølen	09.12.2008
Gir frustrerte foreldre en ny start De driver veldedighet for hele familier, ikke bare for barna. Den internasjonale frivillige organisasjonen Home-Start fyller 35 år, og mener de fortsatt fyller en nisje i samfunnet.	 Dagsavisen	12.06.2008
Barnehage forsøke barn For første gang bygger Trondheim kommune barnehage og avlastningsbolig under samme tak.	 Adresseavisen	21.01.2008
Inkluderende barnehager i Trondheim En fjerdedel av alle barn i Norge har behov for ekstra hjelp og støtte gjennom oppveksten.	 Adresseavisen	16.01.2008

Søkeord: pårørende AND barn med nedsatt funksjonsevne

44 treff, 6 valgt

Frostingen 2012-04-19 page: 11	 Frostingen	19.04.2012
Tove mistet både datteren og lønna FORSAND: Hanne Nybrodahl var frisk og oppegående som barn. Men hun kan ha vært født med en sykdom i hjernen. Da hun var 10-11 år gammel ble hun syk og gradvis mer pleietrengende.	 Stavanger Aftenblad	11.03.2010
Politikere reagerer OSLO Stortingsrepresentant Kjell Ingolf Ropstad (KrF) reagerer på gårdsagens oppslag.	 Fædrelandsvennen 1	11.02.2010
Valdres 2009-10-29 page: 2	 Valdres	29.10.2009
Budstikka 2009-10-03 page: 62	 Budstikka 1	03.10.2009
Krever inkluderende skole	 Dagsavisen	29.11.2008

Dronning Sonjas skolepris 2008 ble i går overrakt til Løkenåsen skole i Akershus. Det uttrykker at det å skyve funksjonshemmede ut i kulden fortjener premie, mener kritikerne.

Søkeord: mor AND barn med nedsatt funksjonsevne

74 treff, 26 valgt

Kampen for et normalt liv Kjemper for at sønnen med sjeldent syndrom skal få det bra.	 Utrop	07.02.2013
- Vi kaller henne bestemor En frivillig fra Home-Start tørker tårer og gir glede og gode råd. Det kan bety alt.	 Smaalenenes Avis	11.02.2012
Det usynlige barnet Når familien går ut, mangler alltid det tredje barnet. Foreldrene har sluttet å invitere venner på besøk. Ingen skal få vite hva det er med datteren.	 Aftenposten Morgen	22.10.2011
Morgenbladet 2011-01-21 page: 9	 Morgenbladet	21.01.2011
«Uten barnehagen hadde jeg blitt gal» «Uten barnehagen hadde jeg blitt gal» - dette sitatet er hentet fra en mor som har et barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage.	 Agderposten	14.01.2011
Når er det vår tur? Men; hva med oss? Boliger med heldøgnsbemanning til andre grupper må også prioriteres.	 Stavanger Aftenblad	29.12.2010
Samlivskurs overlever likevel - Vi tar dette som en liten seier, sier Øyvind Håbrekke (KrF), 2. nestleder i familie- og kulturkomiteen.	 Vårt Land	08.12.2010
Askøyværingen 2010-07-02 page: 7	 Askøyværingen	02.07.2010
Sandnesposten 2010-02-02 page: 7	 Sandnesposten	02.02.2010
Trønder-Avisa 2010-01-11 page: 7	 Trønder-Avisa 1	11.01.2010
Dagsavisen 2009-03-12 page: 10	 Dagsavisen	12.03.2009
Bygdebladet 2009-02-26 page: 11	 Bygdebladet	26.02.2009
Integrering, det er deg, det! Vi kan gå noen runder med våre egne fordommer og se om vi kanskje kan endre noen av våre syn på våre medmennesker. Når alt kommer til alt, har vi intet å tape, skriver Kari Reine i denne kommentaren.	 Østlands-Posten	13.12.2012
Uenighet om bofellesskap Kommunen er glad mange psykisk utviklingshemmede føler seg trygge i den nye boligen i Hanamyrveien. Norsk forbund for utviklingshemmede, NFU, har fått bekreftet at bygget er uegnet.	 Stavanger Aftenblad	11.12.2012
De forsvarsløse De er de vi skal ta mest vare på. Likevel rammes funksjonshemmede barn fire ganger oftere enn andre av vold og overgrep.	 Aftenposten Morgen	27.10.2012
Verre enn annen abort? Tidlig ultralyd	 Klassekampen 1	22.12.2011
I teknologiens vold Diskusjonen om tidlig ultralyd for alle gravide eller ikke, er en skinn diskusjon. De aller fleste gravide sørger uansett for å kjøpe tjenesten. Sorteringssamfunnet er en realitet.	 Romerikes Blad	16.12.2011
Fosna-Folket 2011-01-06 page: 16	 Fosna-Folket	06.01.2011
'Sommerfugljenta' er død «I dag kl 9.55 forlot vår Hanne denne verden på mammas fang. Nå er hun engel i himmelen og vi er trøstesløse.» Slik lød meldingen fra fostermor Angelique Tangen på Facebook 2. juledag. Den jenta deres ble 19 1/2 år.	 Vårt Land	04.01.2011
Svikter de svakeste	 Aftenposten Morgen	28.05.2010

MULTIFUNKSJONSHEMMET. Min datter Mina blir diskriminert. Det blir også Julie, Martin, Yngvild og de andre klassekameratene hennes. HANNE SVARSTAD sosiolog, Oslo

Østlands-Posten 2010-05-26 page: 4	 Østlands-Posten	26.05.2010
Aust Agder Blad 2009-11-07 page: 12	 Aust Agder Blad	07.11.2009
- Jentene våre ofres for motor- sportsenteret SUNNDAL: Åse Torske og Grete Bæverfjord mener at deres to funksjonshemmede barn ofres i kampen for å bygge et motorsportsenter på Vinnavoll i Sunndal.	 Adresseavisen	29.04.2009
* Oppsøker ikke hjelp * Møter fordommer * Sliter med språket * Føler skam Innvandrerfamilier med funksjonshemmede barn møter fordommer i eget miljø og hjelpeapparatet. Nå bryter familien Ayaub ut av skammen og tabuene. OLGA STOKKE INGAR STORFJELL (FOTO)	 Aftenposten Morgen	30.03.2009
Tester idrettstilbudet NORDSTRAND Håkon liker seg best på håndballtrening. Søndag får han prøve seg på flere idretter. MAY ANDRINE GRAN MARTIN LERBERG FOSSUM	 Aftenposten Aften	03.09.2008
DEN VILLE FERDEN. 25. april 2004. Jan Runar har kommet hjem fra fest i hjembygden Ål i Hallingdal. Humøret er ikke det beste etter en krangel på festen. Han blir ikke lenge hjemme, for det er et annet party på Gol.	 Bergens Tidende	30.08.2008

Søkeord: familier med barn med nedsatt funksjonsevne

144 treff, 68 valgt.

Øremerkede midler til funksjonshemmede blir stående på konto Hele 90 prosent av Trondheims øremerkede midler til tilpasning av egen bolig ble stående ubrukt i 2012. Husbanken fortviler over at pengene deres ikke brukes.	 Adresseavisen 1	04.04.2013
Frogn først ute Frogn kommune tar i bruk familieråd i en rekke tjenester framover, ikke bare i barnevernsaker.	 Akershus Amtstidende	14.03.2013
Bygger hus for barn SKREIA Østre Toten kommune dobler avlastningstilbudet for barn til seks plasser i nybygg på Skreia.	 Oppland Arbeiderblad	19.02.2013
Slik gjør de andre byene det Alle kommunale barnehager er pålagt etter loven å prioritere barn med nedsatt funksjonsevne høyest, samt barn med vedtak fra barnevern. Andre prioriteringer gjør kommunen selv. Oslo kommune 1.	 Bergens Tidende	16.01.2013
I jula: Sånn er det bare Noen barn har større utfordringer enn andre i hverdagen. I jula blir vi kjent med noen av dem.	 Demokraten	22.12.2012
Sånn er det bare - nemlig! Noen barn har større utfordringer enn andre i hverdagen. I jula blir vi kjent med noen av dem.	 Sarpsborg Arbeiderblad	21.12.2012
SV fremmer ikke sortering Så lenge tidlig ultralyd er tilgjengelig for mange, bør tilbudet være likt tilgjengelig for alle - uavhengig av økonomi og bosted.	 Vårt Land	14.11.2012
Kan et sykt barn være alene hjemme? PLEIEPENGER: Hvordan kan regjeringen tillate at familier med syke og sterkt funksjonshemmede barn mister pleiepenger fra Nav? Dette skjer faktisk med regjeringens viten og vilje.	 Dagbladet	07.11.2012
«Med Gunvor er vi ikke alene i et nytt land lenger» RANA: Mana Daras øyne danser av ertelyst når hun holder posen med små hvite kuler foran Gunvor Liland. - Det er tenner, ler femåringen og fryder seg når Gunvor tror det er sant.	 Rana Blad	27.10.2012

De forsvarsløse De er de vi skal ta mest vare på. Likevel rammes funksjonshemmede barn fire ganger oftere enn andre av vold og overgrep.	 Aftenposten Morgen	27.10.2012
Vil ha flere på lag RANA: Har du fritid til overs og lyst til å gjøre noe for andre, så vil Heidi Thomassen og Wenche Gjesbakk mer enn gjerne ha deg med på laget av frivillige.	 Rana Blad	11.09.2012
Tør ikke ansette funksjonshemmede - Dobbel hindring Tallet på funksjonshemmede som vil ut i jobb kryper oppover, men arbeidsgivere ser det som risikosport å ansette dem.	 Vårt Land	25.07.2012
Hva om det var mitt barn? I det siste har beskrivelser av frustrerte foreldre til funksjonshemmede barn og deres kamp mot systemet nådd mange avislesere i Hordaland. Jeg vil gi honnør til BT for å ta opp et viktig tema.	 Bergens Tidende	02.07.2012
Prisverdighjelpemidler Hvalstad. Krabat ble hedret med tilgjengelighetsprisen i Asker. Firmaet lager møbler og hjelpemidler for barn med nedsatt bevegelse.	 Budstikka	26.04.2012
Rettighetsflyktninger ■ LILLESTRØM: Hege Hegler, nestleder i Handikapede barns foreldreforening (hbf) sier at det finnes lite tallmateriale og statistikk på pris og tilbud på SFO i kommunene.	 Romerikes Blad	23.02.2012
- Vi kaller henne bestemor En frivillig fra Home-Start tørker tårer og gir glede og gode råd. Det kan bety alt.	 Smaalenenes Avis	11.02.2012
Kommunal Rapport nr 39/11 s.3	 Kommunal Rapport	08.12.2011
Det usynlige barnet Når familien går ut, mangler alltid det tredje barnet. Foreldrene har sluttet å invitere venner på besøk. Ingen skal få vite hva det er med datteren.	 Aftenposten Morgen	22.10.2011
- Må ta igjen etterslepet Asker. 21 personer med nedsatt funksjonsevne venter på omsorgsbolig. Torleiv Ole Rognum (KRF) mener løsningen er flere bofellesskap.	 Budstikka	01.10.2011
Brukerstyrt Personlig Er en alternativ organisering av bistand både i og utenfor hjemmet for personer med sterke fysiske, psykiske eller intellektuelle funksjonsnedsettelse. Skiller seg fra tradisjonelle hjemmetjenester ved at den også gis utenfor hjemmet.	 Dagbladet Magasinet	27.08.2011
Askøyværingen 2011-04-12 page: 13	 Askøyværingen	12.04.2011
Bedre tilbud til foreldre KrF vil bedre forholdene for foreldre som velger å ta imot barn med downs syndrom eller andre funksjonshemninger.	 Brønnøysunds Avis	08.04.2011
DagenMagazinet 2011-04-06 page: 3	 DagenMagazinet	06.04.2011
Etikk må styre teknologien D	 Nationen	14.03.2011
Morgenbladet 2011-01-21 page: 9	 Morgenbladet	21.01.2011
'Sommerfugljenta' er død «I dag kl 9.55 forlot vår Hanne denne verden på mammas fang. Nå er hun engel i himmelen og vi er trøstesløse.» Slik lød meldingen fra fostermor Angeliqve Tangen på Facebook 2. juledag. Den jenta deres ble 19 1/2 år.	 Vårt Land	04.01.2011
DagenMagazinet 2010-12-13 page: 3	 DagenMagazinet	13.12.2010
Jarlsberg 2010-12-09 page: 4	 Jarlsberg	09.12.2010
Nye valg svekker familiene Familiens rolle er i stadig endring. Dette krever ny tenkning og tiltak for å bedre ivareta familienes behov og nye utfordringer.	 Stavanger Aftenblad	09.12.2010

Samlivskurs overlever likevel - Vi tar dette som en liten seier, sier Øyvind Håbrekke (KrF), 2. nestleder i familie- og kulturkomiteen.	 Vårt Land	08.12.2010
Svekker familiene Linda C. Hofstad Helleland Familiepolitisk talskvinne for Høyre samlivskurs Familiens rolle er i stadig endring. Dette krever ny tenking og tiltak for å bedre ivareta familienes behov og nye utfordringer.	 Vårt Land	08.12.2010
Svekker familien INNLEGG II Familiens rolle er i stadig endring. Dette krever ny tenking og tiltak for å bedre ivareta familienes behov og nye utfordringer. Fellesskapet i familien er med på å skape en trygg ramme om barns oppvekst.	 Bergensavisen 1	08.12.2010
Tvedestrandsposten 2010-12-07 page: 17	 Tvedestrandsposten	07.12.2010
Lysbakken kveler samlivshjelp I statsbudsjettet har familieminister Audun Lysbakken gjort eit kraftig kutt i tilskotet til samlivskursa med oss? og samliv. Nær 5,9 millionar kroner er skorne vekk med budsjettkniven.	 Vårt Land	01.11.2010
Fornøye brukere i Østensjø ØSTENSJØ En brukerundersøkelse for familier med barn med nedsatt funksjonsevne i bydel Østensjø viser at 8 av 10 er fornøye med tjenestetilbudet de mottar.	 Aftenposten Aften	22.09.2010
Nettverk for familier ØSTENSJØ Bydel Østensjø har startet «Familienettverket» som skal være en møteplass for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier.	 Aftenposten Aften	08.09.2010
Inviterer til idédugnad ABILDSØ Bydel Østensjø er en av åtte bydeler som er med på prosjektet «Familieveiviser» i regi av Helsedirektoratet. Målet er å skape et bedre tilbud for familier som har barn med nedsatt funksjonsevne. 9.	 Aftenposten Aften	01.09.2010
Rehabiliteringstilbudet skal styrkes Når foreldre til barn med skader og nedsatt funksjonsevne forteller sin historie, blir vi minnet om det store ansvaret familiene tar på seg for å gi barna et så godt liv som mulig.	 VG	15.08.2010
Porsgrunns Dagblad 2010-08-07 page: 13	 Porsgrunns Dagblad	07.08.2010
Aust Agder Blad 2010-07-31 page: 4	 Aust Agder Blad	31.07.2010
Østlands-Posten 2010-05-26 page: 4	 Østlands-Posten	26.05.2010
Å spare seg til økte kostnader Norges Handikapforbund (NHF) har mottoet likestilling og likeverd. Den 16.12.09 mottok undertegnede Tromsø kommunes likestillingspris for arbeidet med universell utforming og likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne.	 Nordlys	23.03.2010
Tove mistet både datteren og lønna FORSAND: Hanne Nybrodahl var frisk og oppegående som barn. Men hun kan ha vært født med en sykdom i hjernen. Da hun var 10-11 år gammel ble hun syk og gradvis mer pleietrengende.	 Stavanger Aftenblad	11.03.2010
Eikerbladet 2010-03-09 page: 7	 Eikerbladet	09.03.2010
Politikere reagerer Stortingsrepresentant Kjell Ingolf Ropstad (KrF) reagerer veldig sterkt på historien om alenemoren Nina Haugland Jacobsen som mister pleiepengene hun siden 2002 har fått for å pleie sin handikappede sønn hjemme. TORBJØRN WITZØE	 Aftenposten Morgen	11.02.2010
Politikere reagerer OSLO Stortingsrepresentant Kjell Ingolf Ropstad (KrF) reagerer på gårdsdagens oppslag.	 Fædrelandsvennen 1	11.02.2010
Trønder-Avisa 2010-01-11 page: 7	 Trønder-Avisa 1	11.01.2010
Fremover 2010-01-09 page: 26	 Fremover	09.01.2010

Telemarksavisa 2009-11-27 page: 49	 Telemarksavisa	27.11.2009
Budstikka 2009-10-03 page: 62	 Budstikka 1	03.10.2009
Telemarksavisa 2009-09-05 page: 50	 Telemarksavisa	05.09.2009
Fremover 2009-09-01 page: 6	 Fremover	01.09.2009
Fremover 2009-08-29 page: 27	 Fremover	29.08.2009
Askøyværingen 2009-08-28 page: 5	 Askøyværingen	28.08.2009
Priser familien med milliarder - Livskvalitet kan ikke kjøpes for penger, påpeker KrFs politikere, som likevel lover nye milliardbeløp til norske familier. KrF samler i dag sine landsmøtedelegater i Kristiansand.	 Aftenposten Morgen	30.04.2009
Home-Start på TV2 SKEDSMO: Skogheims på TV2 torsdag 30. april vil handle om Home-Start i Skedsmo. En familie i Skedsmo som er med på ordningen deltar.	 Romerikes Blad	28.04.2009
Hjelp på vei til et meningsfylt liv Randi Østgaard jobber med å gi fødte hjerneskadde et bedre liv med tilrettelagte arbeidsplasser.	 Altaposten	14.04.2009
* Oppsøker ikke hjelp * Møter fordommer * Sliter med språket * Føler skam Innvandrerfamilier med funksjonshemmede barn møter fordommer i eget miljø og hjelpeapparatet. Nå bryter familien Ayaub ut av skammen og tabuene. OLGA STOKKE INGAR STORFJELL (FOTO)	 Aftenposten Morgen	30.03.2009
Dagsavisen 2009-03-12 page: 10	 Dagsavisen	12.03.2009
Home-Start kontakt HSF er et familiestøtteprogram hvor frivillige besøker småbarnsfamilier med minst et barn under skolealder, to til fire timer i uken. Det er familien som selv definerer hva de trenger støtte til.	 Nordlys	25.02.2009
Hefter og kurs Hefter og kurs I svaret fra departementene blir det vist til ulike kurs og informasjonstiltak for foreldrene:	 Adresseavisen	13.12.2008
Trønder-Avisa 2008-09-20 page: 36	 Trønder-Avisa	20.09.2008
Gir frustrerte foreldre en ny start De driver veldedighet for hele familier, ikke bare for barna. Den internasjonale frivillige organisasjonen Home-Start fyller 35 år, og mener de fortsatt fyller en nisje i samfunnet.	 Dagsavisen	12.06.2008
Trønder-Avisa 2008-04-05 page: 33	 Trønder-Avisa	05.04.2008
Plugg: FUNKSJONSHEMMEDE: Nasjonalt dokumentasjonssenter for unge med nedsatt funksjonsevne inviterer interesserte til å komme med egne ideer og tanker til «Statusrapport 2008».	 Stavanger Aftenblad Aftenbladet	04.03.2008
Hvordan arbeide med minoritetsspråklige med funksjonshemninger? Med dette nye kurset ønsker vi å reflektere rundt hvordan vi møter mennesker, og dermed kunne handle annerledes i fremtiden, sier Shaista Ayub, prosjektleder i minoritetshelse.	 Utrop	20.02.2008
Hvordan arbeide med minoritetsspråklige med funksjonshemninger? Med dette nye kurset ønsker vi å reflektere rundt hvordan vi møter mennesker, og dermed kunne handle annerledes i fremtiden, sier Shaista Ayub, prosjektleder i minoritetshelse.	 Utrop	13.02.2008

Søkeord: medier AND nedsatt funksjonsevne

52 treff, 4 valgte

 Å gjøre det umulige mulig

 Klassekampen

02.09.2008

Når Paralympics starter i Beijing 6. september, vil vi i åpningsseremonien møte døve dansere som skal vise hva rytme betyr. Jeg kommer til å være til stede.

Funksjonshemmede trakasseres grovt

TRUSLER OG VOLD: Funksjonshemmede er samfunnets skjulte mobbeofre. Mange lider i stillhet og plagerne kan fortsette fordi få tas og straffes. Myndighetene gjør lite eller ingenting for å avsløre og stanse gjerningsmennene.

Dagsavisen

13.12.2011

Blind språkbruk

Tiden vi lever igjenspeiler ofte språk- og ordbruk. Jeg undrer meg over hvorfor for eksempel ordet blind aksepteres som «normalt» uttrykk. «Blind vold» er et ofte brukt begrep i media og på folkemunne.

Bergens Tidende

10.03.2012

«Syk og gal»

psykisk helse Som kronisk traumatisert kan jeg bli retraumatisert «når noe skjer».

Morgenbladet

06.07.2012

Søkeord: medier AND foreldrerollen

39 treff, 4 valgte

Tror barna har det tøffere i dag

Færre ulykker, færre voldelige ungdomsmiljøer og større valgfrihet. Likevel mener seks av ti foreldre at det er verre å vokse opp nå enn før.

Bergens Tidende

15.06.2012

VI DYRKER BARNA...og stiller ut «resultatet»

Er du en av de som bruker barnet som et utstillingsvindu for å vise hvor vellykket du er selv? Det kan gi barnet sosiale vansker.

VG R

26.11.2012

Foreldre og andre veskebærere

Som mange foreldre: jeg har kjelleren full. Boden er full, loftet er fullt, i garasjen er det massevis og jeg kjører til og med rundt med bilen nokså full. Doruller. Rull på rull, pakke på pakke. Det kommer dørselgere.

Fædrelandsvennen

23.03.2013

Dagens skikkelige ungdom

FLINKISER: De kule er de som har gode karakterer. Skoletaperne derimot, taper også på andre arenaer.

Klassekampen 1

27.03.2013

Søkeord: medier og funksjonsnedsettelse

8 treff, 2 valgt

«INGEN GRENSER» -Har vært en døråpner

Dagbladet

03.03.2013

Virkemidler og mål i «Brevet til Jens»

Filmen «Brevet til Jens» tar opp grunnleggende spørsmål, men har også svakheter, mener artikkelforfatteren

Harstad Tidende

30.09.2011

Søkeord: språkbruk og funksjonshemmede

18 treff, 10 valgt

signert

Norges Handikapforbund, Norsk Forbund for Utviklingshemmede, Norges Blindeforbund, Hørselshemmedes Landsforbund, Dysleksiforbundet, Synshemmede

Oppland Arbeiderblad

24.01.2013

PRM: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet /

(Oslo, 30.11.2012) Mandag 3. desember er den internasjonale FN-dagen for personer med nedsatt funksjonsevne. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) arrangerer konferanse på Litteraturhuset for å markere dagen og diskutere hva slags plass fu

NTBtekst

30.11.2012 11:57

Sandnesposten

16.08.2012

Pass opp for disse ordene

Igjen går språkdebatten om hvordan det er riktig å omtale funksjonshemmede. Her er veiledningen for ikke-diskriminerende språkbruk.

Byavisa Fredrikstad

15.08.2012

De vanskelige ordene

Igjen går språkdebatten om hvordan det er riktig å omtale funksjonshemmede. Her er veiledningen for ikkediskriminerende språkbruk.

NTBtekst

09.08.2012 13:20

PRM: ULOBA / De vanskelige ordene

Igjen går språkdebatten om hvordan det er riktig å omtale funksjonshemmede. Her er veiledningen for ikkediskriminerende språkbruk.

Aftenposten Morgen

09.08.2012

Kjerring, soper, neger og krøpling

NRK Østlandssendingen laget for ti år siden en «svarteliste» over ord man bør og ikke bør bruke om folk med mørkere hudfarge eller en annen kulturell/etnisk bakgrunn enn den tradisjonelt norske.

Aftenposten Morgen

16.03.2012

Advarer mot å svarteliste ord

Politisk korrekt språk forvirrer folk og forflater språket.

Bergens Tidende

10.03.2012

Blind språkbruk

Tiden vi lever igjenspeiler ofte språk- og ordbruk. Jeg undrer meg over hvorfor for eksempel ordet blind aksepteres som «normalt» uttrykk. «Blind vold» er et ofte brukt begrep i media og på folkemunne.

Trønder-Avisa 2010-09-20 page: 5

Trønder-Avisa 1

20.09.2010

KORRIGERER HANDICAP-SPRÅKBRUK

En guide med råd til hundre tusen frivillige i OL og Paralympics skapte raseri blant friske og funksjonshemmede utøvere. Nå retter arrangøren opp den «uheldige språkbruken».

VG Sportbilag

31.05.2008

Søkeord: språkbruk og nedsatt funksjonsevne

8 treff, 6 valgt

Statsråd om HVPU-reformen: - Ikke i mål

Statsråd Audun Lysbakken erkjenner at HVPU-reformen ikke har nådd alle sine målsettinger. Nå varsler han tiltak i form av et nasjonalt program.

Adresseavisen 1

02.10.2010

Blind språkbruk

Tiden vi lever igjenspeiler ofte språk- og ordbruk. Jeg undrer meg over hvorfor for eksempel ordet blind aksepteres som «normalt» uttrykk. «Blind vold» er et ofte brukt begrep i media og på folkemunne.

Bergens Tidende

10.03.2012

Kjerring, soper, neger og krøpling

Aftenposten Morgen

09.08.2012

NRK Østlandssendingen laget for ti år siden en «svarteliste» over ord man bør og ikke bør bruke om folk med mørkere hudfarge eller en annen kulturell/etnisk bakgrunn enn den tradisjonelt norske.

PRM: ULOBA / De vanskelige ordene

NTBtekst

09.08.2012 13:20

Igjen går språkdebatten om hvordan det er riktig å omtale funksjonshemmede. Her er veiledningen for ikkediskriminerende språkbruk.

Pass opp for disse ordene

Sandnesposten

16.08.2012

Igjen går språkdebatten om hvordan det er riktig å omtale funksjonshemmede. Her er veiledningen for ikke-diskriminerende språkbruk.

PRM: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet /

NTBtekst

30.11.2012 11:57

(Oslo, 30.11.2012) Mandag 3. desember er den internasjonale FN-dagen for personer med nedsatt funksjonsevne. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) arrangerer konferanse på Litteraturhuset for å markere dagen og diskutere hva slags plass fu

Åpne, nøytrale søkeord – ikke skam, skyld o.l i søkestrengen.

INGEN TREFF:

"mediedekning" and "barn med spesielle behov"
"mediedekning" and "barn med nedsatt funksjonsevne"
mediedekning* foreldrerollen
pressedekning* nedsatt funksjonsevne
pressedekning* funksjonshemming
"foresatte til barn med nedsatt funksjonsevne"
pressedekning AND funksjonshemming
pressedekning AND funksjonsnedsettelse
pressedekning AND nedsatt funksjonsevne

TREFF, MEN IKKE RELEVANT

Pressedekning* AND foreldre - 42 treff, - ingen relevante
mediedekning* funksjonshemmede – 14 treff, - ingen relevante
mediedekning* barn med spesiell behov – 5 treff, - ingen relevante
pressedekning AND barn med spesielle behov – 1 treff, ikke relevant
pressedekning AND pårørende – 16 treff, - ingen relevante
medier AND barn med nedsatt funksjonsevne – 28 treff, ingen relevante